תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · בעל המאור

המאור הקטן על שבת

רבנו זרחיה הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

המאור הקטן על שבת

רבנו זרחיה הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/המאור-הקטן-על-שבת/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 5
דף א: 6
דף ב. 8
דף ב: 8
דף ג. 9
דף ג: 10
דף ו. 11
דף ו: 12
דף ז. 13
דף ז: 13
דף ח. 14
דף ח: 14
דף ט. 15
דף י: 15
דף יא. 16
דף יא: 17
דף יב. 18
דף יג. 19
דף יד: 20
דף טו: 21
דף טז. 22
דף יז. 25
דף יח. 25
דף יח: 27
דף יט: 27
דף כ: 28
דף כג: 29
דף כד. 29
דף כו: 30
דף כז. 31
דף כז: 32
דף כח. 33
דף כח: 34
דף לא. 34
דף לב: 38
דף לד. 39
דף לד: 39
דף לה. 42
דף לה: 45
דף לו: 46
דף לז. 49
דף לז: 50
דף לח: 52
דף מא: 53
דף מב. 54
דף מב: 54
דף מג. 54
דף מג: 56
דף מה: 56
דף מו. 57
דף מז. 57
דף מז: 60
דף מח. 62
דף מח: 63
דף מט. 65
דף מט: 66
דף נ. 66
דף נא. 67
דף נא: 67
דף נב. 68
דף נב: 68
דף נג: 69

דף נד: 70
דף נה. 71
דף נה: 71
דף נז. 71
דף נח: 72
דף נט. 72
דף נט: 73
דף ס. 74
דף ס: 75
דף סא. 75
דף סג. 75
דף סג: 76
דף סד: 77
דף סו: 78
דף סז: 79

דף א.

[דף ב ע"ב] רבא אמ' רשויות קתני רשויות שבת ב' שהן ד' בפנים פי' אע"ג דדייקא מתני' כפירושיה דרב אשי לא אתחזי ליה לרבא הכי מדקתני יציאו' ולא קתני הוצאו' משום הכי אתחזי ליה לרבא דהא דקתני יציאות כמ"ד רשויות הוא ולעולם אין הכנסה בכלל הוצאה דהוצאה דהואי במשכן דכתיב ויצו משה ויעבירו קול וכו' חשיבא ליה וקרי ליה אב אבל הכנסה דלא אשכחן במשכן לא חשיבא וקרי ליה תולדה והכי אמרי' בפ' הזורק ודוקיא דרב אשי דאמר מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי וקרי ליה הוצאה לא משמע ליה לרבא אלא אלישנא קיטא כמאן דאמר מרשות היחיד לרה"ר תדע דהא קא חשיב ליה באבות מלאכות והכנסה ליתא אלא תולדה ואף דיוקיה דרבינא נמי דדייק ממתניתין דקא מפרש הכנסה לאלתר לא אתחזי ליה לרבא דהכין הוא סדורא דמתני' יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים כיון שתחלת המלאכה הוא העקירה ועיקר חיובא ועקידת ההוצאה ברשות היחיד לפיכך הקדים ארבע בפנים ואח"כ אמר ארבע בחוץ שהיא רשות הרבים וכיון דסליק מרשות הרבים פתח ואמר העני עומד בחוץ ואח"כ אמר ובעה"ב בפנים ומפרש ברישא חיובא דההוא דפתח ביה ואמטו להכי אצטריך למיתנא ברישא פשט העני את ידו לפנים והכין סליק סדורא דמתני' שפיר ולא דייקי' מינה כלום אלא מדקתני יציאות ולא קתני הוצאות משמע ליה לרבא דרשויות קתני כי כל רשות נקראת יציאה מפני שהיא מוצאת מכלל חברתה והכי קאמר רשויות שבת שתים שהן רשות היחיד ורה"ר שהן ארבע חיובין הוצאה דעני והוצאה דבעה"ב והכנס' דעני והכנסה דבעה"ב הכי מפרשי' לה למתני' דשבועות דקתני דומיא דמראות נגעים כולהו לחיובא אבל מתני' דהכא דקתני שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ ודאי חיובי ופטורי קתני משום דעיקר שבת הוא והכי מפרשי לה אליבא דרבא רשויות שבת שתים שהם רשות הרבים ורשות היחיד שבהן ד' דינין לאותו העומד בפנים והוא בעל הבית שנים מהן לחיוב ושנים מהם לפטור הוצאה והכנסה לחיוב הוצאה והכנסה לפטור וכן אתה מפרש שתים שהן ארבע בחוץ לאותו העומד בחוץ והוא העני יש לו שתי רשויות שהן רשות היחיד ורשות הרבים בד' דינין שנים מהן לחיוב ושנים מהן לפטור הוצאה והכנסה לחיוב והוצאה והכנסה לפטור:

[דף ג ע"א] והא דאמרינן פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב הן הפטורין השנויין במשנתנו בפשיטת היד של עני לפנים והם שני פטורין של עני אחד של הכנסה ואחד של הוצאה וכן בפשיטת היד של בעל הבית לחוץ יש שני פטורים של בעה"ב אחד של הוצאה ואחד של הכנסה והם הם הפטורין שחשובין להמנות שקרובים לבוא לידי

חיוב חטאת מתוך פשיטת היד אבל הפטורין שכנגדן למי שלא פשט ידו כיון שהוא רחוק מלבא לידי חיוב חטאת לא חשיבי ולא הוו ממנינא וכ"ש פטורי דתרין בבי קמאי דפטור ומותר נינהו דמעשה אצטבא בעלמא קא עבדי ולא חזו למנינא ורש"י פי' פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת כגון עקירה שהיא תחלת המלאכה דאיכא למיגזר דילמא גמר לה אבל בהנחה לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת דהא ליכא עקירה גבי האי ולפי פירושו בזה נמצאו שני פטורין של עני בשתי עקירות של הכנס' וכן שני פטורים של בעה"ב בשתי עקירות של הוצאה והא לא אפשר דכיון דאידי ואידי עקירת הכנסה היא אי נמי עקירת הוצאה היא למה לן למחשבה בתרתי הילכך לית לן אלא כפירושה דכתבינן:

דף א:

[דף ג ע"ב] אמר אביי ידו של אדם אינה לא כרה"י ולא כרה"ר פי' ידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה כאותה רשות שהיא פשוטה לתוכה לגמרי כרה"י לא הויא מידו דעני הפשוטה לפנים שאילו היתה כרה"י גמורה כיון שהכניסה לפנים היה מתחייב לאלתר אע"פ שבעה"ב נטל מתוכה כשם שאילו הכניס כל גופו הוא מתחייב והא נגעי בבעיא דבעא מיניה רב מרבי ובטעמיה דקא פשיט ליה ידו בתר גופו גרירא ולא הויא גמורה כרשות שהכניסה לתוכה ועוד אילו היתה ידו של עני הפשוטה לפנים כרה"י גמורה היה בעה"ב פטור ומותר כשנותן לתוכה וכשנוטל מתוכה ואנן מנינן במתני' פטורי דקא עביד מעשה תמניא פטורי דכלהון פטור אבל אסור והני בכללן וכן אתה מפרש כד"ה לא דמיא מידו של בעל הבית הפשוטה לחוץ וה"ר שלמה החליף שטה זו בפירושו ונראה שהוא גורס בחלוף והגי' שכתבנו היא הנכונה וכן נמצא' בספרי הגאונים ז"ל. והפי' שפירשנו הוא הנכון:

מדלא משנינן הכי תפשוט דבעי רב ביבי בר אביי וכו' ואיכא דקשיא ליה ומאי אהני לן אי הוה משנינן הכי דהכין נמי הוה יכול לאקשויי ליה תפשוט דרב ביבי להיתרא וי"ל דהכי קאמר ליה אמאי לא משנינן בתרין לישני דתפשוט מחד לישנא לאיסורא ומחד לישנא להיתרא ונימא הכי אי בעית אימא מבעו"י דאי שדי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסיה ומשחשכה לא ליקנסיה ואי מתנינן לה בתרי לישני לא יכלת למפשט לא איסורא ולא היתרא דמאי חזית דאזלת בתר האי לישנא זיל בתר האי לישנא אבל השתא דמתני לישנא דאיסורא ולא מתני לישנא דהיתרא תפשוט בעיא דרב ביבי לאיסורא ודחינן לה הא ל"ק ותפשוט אי בעית אימא לעולם לא תפשוט לאיסורא ואיכא שנויא אחרינא להיתרא דאמרי' לא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד ואי אמרת תפשוט

להיתירא דבשוגג לא קנסינן זיל בתר שנויא קמא דפשיטנא מינה לאיסורא וכיון דאיכא למימר הכי וא"ל הכי לא פשטינן מינה ולא מיניה ועדיף למימר ליה כי הדין שנויא מההיא שנויא כדאי' ליה בדרך קושיא למימר בי' אדרבה משום דההיא שנויא מסתר הוא דסתר לשנויא קמא לגמרי שתי סברות הן כל אחת ואחת בחלוף חברתה אבל הדין שנויא דלהתירא אורחא אחרינא הוא כמראה פנים להתיר בדרך אחרת וכל זה להגדיל תורה ולהאדיר ומשנויי נפישי דמשנינן עלה לא מפשיט בעיא דרב ביבי דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ובפירושי רבינו שלמה ז"ל יש דרך אחרת בדברים הללו ובגמרא במסקנא סלקא דרב ביבי כפשוטה להיתרא:

אבל מה שכתב הרי"ף דמקשו רבנן בהא מילתא מכדי רדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה מאי טעמא לא שריוה רבנן והא לאו מלאכה היא כו' אין לקושיא הזאת לא טעם ולא ריח שאילו היתה מלאכה היאך היו דוחים מלאכה מפני מלאכה אלא ודאי מפני שאינה מלאכה אלא חכמה הוצרכו להתירה ולא היה דבר זה כדאי לו לכתבו:

[דף ד ע"א] למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה פליגי והא מיבעיא בעי ליה רבה וכו' הא לא קשיא לבתר דאיבעיא ליה איפשיטא ליה ובדין הוא דאי נמי איבעיא ליה לרבה מצי לאוקמא למתני' כר"ע דכד מפקת קלוטה כמי שהונחה מסתברא דדברי הכל לא נפקא מדרבי עקיבא אלא הא עדיפא ליה למימר לבתר דאיבעיא ליה איפשיטא ליה משום דבדוכתיה בפ' הזרק איפשיטא לן מברייתא ואסקינן שמעתא אליבא דהלכתא עדיף דומיא דההיא דאמרינן בעלמא ודוקא נקב יש בו בצד אות פלוגי אבל בנקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין אי מדאורייתא אי מדרבנן ואי נמי פשיטא ליה דסימנין דרבנן הכי נמי הוה דינא אלא משום דבדוכתא אסקינא בבעיא ולא אפשיטא משום הכי נקט לה כי היכי דסלקא בדוכתא ואיכא דקשיא ליה דרבה ורב יוסף דמהדרי לאוקמי למתני' באוקימתא דחיקתא אמאי לא מוקמי לה כטעמייהו כההיא דגרסינן בפרק המוצא תפילין אמר רב יוסף השתין ורק חייב חטאת הא בעי' עקירה מעל גבי מקום ד' וליכא מחשבתו משויא ליה מקום דאי לא תימא הכי הא דאמר רבה זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב הא בעינן הנחה על גבי מקום ד' וליכא אלא מחשבתו משויא ליה מקום ה"נ מחשבתו משויא ליה מקום ויש לנו לומר שזה הטעם היה מספיק למשנתנו בנותן לתוך ידו של חבירו והיה אפשר לומר במתכוין לתת לתוכה אבל בנוטל מתוך ידו של חבירו אין הטעם הזה מספיק שאין הנוטל מחשב מאיזה מקום הוא נוטל לה שאינו מקפיד בכך ואין מחשבתו בעקירתו ממנה עושה אותה מקום ואין זה דומה להשתין ורק שהוא מחשב על עצמו וצריך לאותו מקום. [דף ה' ע"א] והא דאמרינן בגמ'

והא אמרה ר"י חדא זימנא מהו דתימא ה"מ היכא דאחשבא ה"ק מהו דתימא כי אמרה רבי יוחנן בעלמא אמרה ולאו אמתני' אמרה אלא היכא דאחשבה להנחתו משויא לי' הנחתו מקום קמ"ל אידך דר' יוחנן אפילו בלא מחשבה בזורק ואומר כל מקום שתרצה תנוח וממילא מיתרצה מתניתין בין בעקירה בין בהנחה דידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה ואינה צריכה מחשבה:

דף ב.

[דף ו ע"א] והכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי אמר לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים כלומר זו היא עיקר כרמלית שגזרו עליה חכמים משום דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם ומתחזיא כרשות הרבים ושויוה כרמלית משום דלא ניחא תשמישתא וכולהו הנך אחריניתא משום לתא דהך גזרו רבנן בהו וזו היא העיקר הגזרה וכה"ג אמרינן בפירקין דלקמן אטו כולהו לאו משום בל תכלה נינהו אמר רבא מפני הרמאין כלומר שזו היא עיקר התקנה שאמרה תורה הנח פאה בתוך שדה וזה הטעם כעיקר לכל הטעמים כולן ירושלמי כרמלית תאני ר' חייא כרמל רך ומלא אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני אף הכא אינה לא רשות הרבים ולא רשות היחיד אלא כרמלית. וגמרא דילן אמר רב ששת ותופסת עד עשרה מאי ותופסת עד עשרה אילימא דאי איכא עשרה הויא כרמלית וא"ת הא רשות היחיד היא כל שגבוהה עשרה ורחבה ארבעה איכא למימר הכא במאי עסקינן דלית ליה אלא חדא מחיצת או שתי מחיצות גבוהות עשרה וכהאי גוגא הויא כרמלית למאי דקא סלקא דעתך:

דף ב:

[דף ח ע"א] הא דאמר אביי זרק כוורת לרשות הרבים וכו' פי' הרי"ף כהלכות ולא כל הצורך שלא פירש בכפאה על פיה כלום ובפי' רש"י ז"ל היא מבוארת כולה יפה והא דכפאה על פיה בשאינה רחבה ששה עסקינן שאילו היתה רחבה ששה אף בז' ומשהו היה פטור מפני שהיא חולקת רשות לעצמה וכל שהגיע לפחות מג' כמי שהונחה דמיא משום דאמרינן גוד אחית מחיצתא וכמאן דמטו לארעא דמיא והני מילי בשכפאה על פיה שחודן של מחיצות פונה למטה אבל כשזרקה פיה למעלה כיון שהשולים פונים למטה ואין חודן של מחיצות פונה כלפי הקרקע אלא כלפי מעלה לא אמרינן גוד אחית ולא הוי כמונחת עד דמטיא לארעא:

דף ג.

אחרים אומרים אסקופה משמשת שתי רשויות וכו' פירוש סוגיין בהא שמעתא כמאן דאמר מותר להשתמש תחת הקורה ובין לחיין אסור והכי סלקא בדוכתה וכדכתבינן התם והיינו דמתמיהים עלה הכא לפרושי במאי עסקינן אי אסקופת מבוי שהכשירו בלחי הוא ודרך אסקופה להיות מקצתה יוצאה מבחוץ למבוי היאך תהא מותרת האסקופה בלא לחי שהלחיים בראש המבוי הן ואסור להשתמש ביניהם משום דהוו (לחי) [להו] בתוך הפתח ותוך הפתח צריך לחי אחר להתירו כל שכן מה שיוצא מן האסקופה חוץ למבוי שהוא אסור ואין פתח פתוח מועיל לזה כלום וכי תימא באסקופה דלית בה ארבעה וכיון דלא הוי מקום חשוב לא צריכה לחי להתירה והא אמר רב נחמן בר רבא אמר רב וכו' ואוקמה רב הונא באסקופת מבוי שאין הכשרו בלחי אלא בקורה והקורה מותר להשתמש תחתיה וכיון שהקורה היא על מקצת האסקופה היא מושכת מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח והיינו דאמרינן חציו מקורה וחציו אינו מקורה וקירויו כלפי פנים ולאו דוקא חציו אלא לומר שאין הקורה מגעת לשפת החיצונה של האסקופה ואעפ"כ כיון שהכשיר המבוי בקורה ומקצת האסקופה תחת הקורה יש כח בקורה המתרת למשוך אף מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח אבל בזמן שהפתח נעול נחלקה האסקופה ונעשה מה שבפנים כלפנים ומה שבחוץ כלחוץ. ואין הטעם הזה עולה באסקופת בית לפי שהבית המחיצות הן שמתירות אותו ולא הקירוי לפיכך אין כח בקירוי הבית למשוך מה שבחוצה לו להיות כלפנים ממנו שאין הקירוי בבית מועיל כלום להתיר ובירושלמי גרסי' מה אנן קיימים אם במקורה אפי' נעול כולה כלפנים אלא הכא אנן קיימים כשחציה מקורה וחציה אינה מקורה ורב אשי אוקמא בגמרא דילן באסקופת בית ולא בקורה רחבה טפח כמבוי ולא במקורה חציה שאין הקירוי מתיר בבית לפיכך אין כח בו להתיר בקורה רחבה טפח ולא לעשות מה שאינו מקורה כמקורה. ולפום הכין אוקמא כגון שקרוה בשתי קורות כדי שיהא בין שתי הקירויות ארבעה טפחים וכה"ג חשיב אפי' באסקופת בית ואף על פי שאין בכל אחת ואחת ארבעה כיון שאין בין זו לזו ג' כלבוד דמי ונמצא הכל כמקורה והוא הדין כשקרה את כולן כ"ז שהפתח פתוח דין האסקופה כדין הבית וכל זמן שהפתח נעול נמצאו שתי הקירויות חלוקות זו מזו ולא נשאר מן הקירוי ולחוץ מקום חשוב והרי מה שיש מן האסקופה חוץ לפתח הבית דינו כלחוץ כלומר כרה"ר ורבותא קמ"ל כשקרה בשתי קירויות שאע"פ שהדלת באמצע אמרינן לבוד כל זמן שהפתח פתוח וממה שכ' הרי"ף ז"ל נראה שהלכה כאחרים מדפרשי אמוראי טעמא ולא אשכחן בהדי' דפליגי

עליה רבנן אלא אנו תמהים מה ראה הרב ז"ל לכתוב טעמו של רב יהודה והניח טעמו של רב אשי דהוא בתרא ולדידן עבדי' כמר וכמר באסקופת מבוי כר"י ובאסקופת בית כר"א דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי:

דף ג:

מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה וכו' כיון דכולהו טעמי דמפרשינן לה למתני' בהו בגמ' לאוקומה לדריב"ל נינהו ולא קיימא לן כוותיה דבמסכת ברכות בדוכתא אדחיא ליה ובפירוש אמרינן לית הלכתא בהא כריב"ל הילכך לא חיישינן למאי דאמרינן עלה הכא בגמרא לאוקמי טעמא דריב"ל ומתניתין כפשוטה שמעינן לה דסמוך למנחה גדולה אידי ואידי שרי דהא איכא שהות טובא וסמוך למנחה קטנה לא יתחילו לא בתספורת גדולה ולא בקטנה ולא בסעודה גדולה ולא בקטנה אע"פ שמותר לו לטעום משהו לכתחלה אבל לסעודה לא יכנס ואם התחילו אין מפסיקין דלא קי"ל כריב"ל דאמר כיון שהגיע תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל ולפי מה שכתבנו בזה אין מה שכתב הרי"ף במקום הזה נכון והוי יודע כי שני מיני הפסקות שנוים במשנתנו זה מה ששנינו אין מפסיקין מאכילה לתפלה לא שיעקור אותה לגמרי אלא כגון שיש שהות ביום להתפלל לאחר אכילה והכין אוקימנא במסכת סוכה בשיש שהות ביום ובסיפא דאתאן לדברי תורה שהחברים העוסקים בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה זו היא שאין מפסיקין כלל ועוקרין את התפלה לגמרי כשם שהיו עושין בעבור שנה שהיו עוקרין את הכל מפני חשוב העבור ודוקא בחברים כגון ר' שמעון בן יוחאי: ירושלמי ר' יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחאי כגון אנו שאנו עוסקין בתלמוד תורה אפילו לק"ש אין אנו מפסיקין ולא מודה רבי שמעון בן יוחאי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב ולית ליה לרבי שמעון בן יוחאי הלמד לעשות ולא הלמד שלא לעשות שהלמד שלא לעשות נוח לו כאילו לא נברא אמר רבי יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו כאילו נהפכה שליתו על פניו ולא יצא לעולם טעמיה דרבי שמעון בן יוחאי זה שנון וזה שנון אין מבטלין שנון מפני שנון והא תנינן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה הא בעונתה חביבה היא יותר מן התורה אמר רבי יודן רבי שמעון בן יוחאי ע"י שהיה מחודד בדברי תורה לפיכך אינה חביבה עליו יותר מד"ת א"ר אבא מדלא תנינן אלא כאדם שקורא בתורה הא בעונתה כמשנה היה רבי שמעון יוחאי כדעתיה דר' שמעון בן יוחאי אמר העוסק במקרא מדה ואינה מדה ורבנן אמרי מקרא כמשנה:

דף ו.

[דף יג ע"ב] י"ח דברים גזרו בו ביום מצאתי פירוש מניינם בדברי הגאונים ז"ל כך ח' שפוסלין את התרומה כד מסלקת טבול יום ממנינא וחשבת האוכל אוכל ראשון ואוכל שני בתרתי ואוכלין וכלים בחדא. ט' המניח כלים תחת הצינור. י' גזרו בהיקפו של מרדע משום עוביו. י"א הבוצר לגת גזור שמאי והלל ולא קבילו מינייהו ואתו תלמידייהו וגזרו וקבילו מיגייהו. י"ב גידולי תרומה תרומה. י"ג מי שהחשיך לו בדרך גזרו עליו שיהא נותן כיסו לנכרי שמתוך שאדם בהול על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברשות הרבים זו היא גזירת היתר הבא מכלל איסור. י"ד פתן. ט"ו יינן. ט"ז שמנן. י"ז יחוד דבנותיהן. י"ח תינוק נכרי מטמא בזיבה ולר' יוסי דאמר עדיין היא מחלוקת דל המניח כלים ממניינא וחשוב אוכלים וכלים בתרתי. והספרים שכתוב בהם ואידך בנות כותים נדות מעריסתן טעות היא ולא נמצא כן בספרי הגאונים. וטומאת כלי זכוכית גזר יוסף בן יועזר ויוסי בן יוחנן ולא קבילו מינייהו וגזור בשמונים שנה עד שלא חרב הבית וקבילו מינייהו ואי אתה יכול לומר גזור מעיקרא לתלות ובתר הכי גזור לשרוף דהא אסיקנא עבדי להו רבנן היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים ויש ספרים שאין כתוב בהם בהא דבשמונים שנה על כלי זכוכית. והא דאמר הא ניחא למ"ד לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת מת בלבד מחלוקת רבי שמעון בן גמליאל וחכמים היא במשנתנו במסכת כלים בתחלת פרק י"א והא דאמרינן הא ניחא למ"ד כלי טמא חושב משקין וכו' מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי בברייתא בתוספתא דמכשירין עריבה שירד דלף לתוכה המים הניתזין והצפין בכי יותן נטלה לשפכה ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינן בכי יותן בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודים שהם בכי יותן דברי ר"מ ורבי יוסי אומר אחת טמאה ואחת טהורה ב"ש אומר בכי יותן וב"ה אומר אינן בכי יותן: [דף יח ע"א] מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתו פי' ומתחייב עליה בשבת אפילו בלא גיבול שאילו לא כן לא היו אוסרין אותה ב"ש מבעו"י שאין ב"ש אוסרין מבעוד יום אלא דבר שאם היה עושהו בשבת היה חייב חטאת ואוקמא רב יוסף כרבי ודלא כרבי יוסי ברבי יהודה:

והא דת"ר פותקין מים לגנה אסיקנא בגמ' והשתא דאמר רב אושעיא מאן תנא שביתת כלים ב"ש היא מדאמרינן השתא דאמר רב אושעיא אלמא הכין הוא מסקנא דגמרא והכי הלכתא הילכך לא חיישינן בריחים של מים לא לדרבה ולא לדרב יוסף ומה שהוסיף הרי"ף בהלכותיו בריחים של מים ויש אומרים אסור מפני שמשמעת את הקול אנן לא חיישינן לה ולא מידי:

[דף יח ע"ב] והא דאמרי' האי קדרה חייתא אי בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור מצאתי פירושה בדברי רבינו האי גאון ז"ל כי בשיל ולא בשיל הוא שמבושל במעט ולא הגיע בישולו למאכל בן דרוסאי שכל שהגיע למאכל ב"ד כבשיל לגמרי חשבינן ליה ומותר לשהותו בין בתנור בין בקדרה ואני כסבור הייתי דבשיל ולא בשיל היינו כמאכל ב"ד ודכ"ע בתנור אסור שמצינו כו שהוא חמור מן הכירה כמו שמפורש בפרק כירה הילכך אסור לשהות קדרה בתנור אא"כ בשלה כל צרכה אבל צלי מותר כדתנן אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבע"י ופרישנא בגמ' כדי שיצולו כמאכל ב"ד ואע"פ שכך נראין הדברים לדעתנו אנו מבטלים דעתנו בזה מפני דעת הגאון כמו שאנו עתידין לפרש במקומו וסוגיין בגמרא בבשרא בגדיא וברחא בין שריק בין לא שריק כולהו בשפוד של צלי התלוי בתנור עסקינן שאין דרך לחתות את הגחלים שבתנור בעוד שהצלי בתוכו שלא יקטום את הצלי לפי שהיו תנוריהם קטנים וגם אין דרך זה להוציא לחוץ ולהחזירו משום דקשי ליה זיקא וזהו טעמו של רב אשי שמתיר אפילו בברחא ולא שריק ורב ירמיה מדפתי סבר ברחא ולא שריק לא קשי ליה זיקא ומפיק ליה ומהדר ליה ואתי לחתויי וה"ר שלמה ז"ל פירשה ע"ד אחרת ובבשרא אגומרי דכ"ע גזרינן דלמא אתי לאחתויי עד שיגיע למאכל בן דרוסאי בין בתנור בין בכירה וה"ה לקדרה על גבי כירה לפי מה שנראה לנו בדעתנו:

דף ו:

ומאי דמייתי הרי"ף ראיה דהלכתא כרב ירמיה מדפתי מדאמר רבינא האי קרא חייא כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי בעיני אין זו ראיה דהא קמשמע לן רבינא דאפילו רב ירמיה דפליג בברחא ולא שריק בקרא חייא מודה משום דכבשרא דגדיא דמי ולית בה פלוגתא ואדרבה דרב אשי דהוא בתרא עדיפא ואם צלי של גדי שלם או של עוף שלם הוא ולא מנתח דכ"ע לא קשי ליה זיקא וגזרינן ביה דלמא אתי לחתויי עד שיגיע למאכל בן דרוסאי כדמפרש בגמרא לקמן טעמא דבני חבורה זריזין נינהו, ירושלמי בית שמאי אמרו להם לבית הלל דבר אחד ולא יכלו להשיבן ובית הלל אמרו להם לבית שמאי דבר אחד ולא יכלו להשיבן אמרו להם בית הלל לב"ש אי אתם מודים לנו שטוענין בקורת בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה ולא יכלו להשיבן אמר רבי זעירא אלולי דלא מעיילנא רישי ביני אריותא הוינא אמר טעמא תמן כבר נעקרת כל טפה ממקומה הכא מאי אית לך למימר. בית שמאי אמרו להם לבית הלל דבר אחד ולא יכלו להשיבן אמרו בית שמאי לבית הלל אי אתם מודים לנו שאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום

ולא יכלו להשיבן אמר רב זעירא אלולי דלא מעיילנא רישא ביני אריותא הוינא אמר טעמא תמן בשר בצל וביצה דרכן להתהפך הכא מאי אית לך למימר:

דף ז.

והא דתנו רבנן לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת לא כתבה הרי"ף ז"ל ונראה מדבריו שהוא סובר דבית שמאי היא דאית להו שביתת כלים ולדידן אפילו ב"ה מודו בה משום שנראה כמתנה לעשות מלאכה בשבת שכן דרך השוכרים כלי אומנות להשכים בהן לאומנותן. ובד' ובה' מותר ואע"ג דקיימא לן לענין גטין ארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמי שבתא כאן לא עשו דין ד' וה' כדין ערב שבת ואפי' לרב יוסף דמוקמי לה לברייתא דשביתת כלים כבית הלל ובד' ובה' הכל מודים שהוא מותר ויש שלמדין מכאן להקל אפילו בשביתת בהמה כמו שכתבנו במסכת ע"ז אע"פ שמצינו שהחמירו בה חכמים הרבה והדעת מכרעת להחמיר:

והא דתנו רבנן אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת פירש הרי"ף ז"ל בהלכות בספינה גוששת ואח"כ חזר בו בתשובה ופירש טעמא משום בטול עונג שבת ולי נראה טעם אחר בין בזו בין במה שאמרו אין צרין על עיירות של נכרים דכולהו מקום סכנה הוא וכל שלשה ימים קודם לשבת קמי שבתא מקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת מפני שאין דבר שעומד בפני פקוח נפש והוא הדין להפריש במדברות וכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת:

דף ז:

ירושלמי בית שמאי אומרים אפילו ברביעי וב"ה מתירין:

מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי א"ר יוסי ב"ד חנינא ר' ישמעאל היא דתנן השום והבוסר והמלילות שריסקן מבעוד יום ר' ישמעאל אומר יגמור משתחשך נראה לי דאליבא דרבי ישמעאל מותר לגמור אפילו בסחיטתו בידים שאלמלא היה נאסר לו לעשות בידים לא היו ב"ש מודים במשנתנו לטעון מבע"י במידי דאתי ממילא משחשיכה דסוף סוף הא קא מתעבדא מלאכה בשבת והיו חולקים בה כשם שהיו חולקים במצודות חיה ועופות ודגים אלא ודאי תנא דמתני' כר' ישמעאל סבירא ליה דאמר יגמור משתחשך אפילו בסחיטתו בידים הילכך כי אתי ממילא שפיר דמי ולא פליגי עלה בית שמאי וכן שום ובוסר אע"פ שלא היה הוא גומר אותו היו זבים מאליהן בריסוקן לפיכך אין סחיטתן חשובה לו לכלום ורש"י ז"ל פי' יגמור דקא אמר רבי ישמעאל שצוברן מאחר שריסקן

ומניחן בכלים ויוצאים מעצמם ומותרין לא ידעתי מי דחקו לזה הפי' אי משום דאמרינן עלה מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אנן הא פרישנא לה לא קשיא ולא מידי ואסיקנא בגמרא לאו מי איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן במחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסור שעדיין הן כאילו הן שלמים ולא רסקן כלל ואפילו משקין היוצאין מהם אסורין וכל שכן שאין לו לסחוט בידים כי פליגי במחוסרין שחיקה שתמצא לומר ג' מלאכות יש בהן דיסוק ודיכה ושחיקה אלא שהדיכה בכלל ריסוק כדתניא השום והבוסר שריסקן ואוקימנא במחוסרין שחיקה והני מילי דתנן במתניתין כמחוסרין דיכה דמו שטעינת הקורה על גב הענבים השלמים או על גב הזיתים השלמים היא כריסוק והדיכה והשחיקה נעשית מאליהן בשבת שלא הספיקה הקורה מבעוד יום לעשות בהן בשעה קלה אלא רסוק בלבד בלא דיכה הילכך אליבא דרבי ישמעאל היו בית שמאי פליגי עלה דמתניתין ולא היו הכל שוין בה הילכך מסתברא ליה לרבי אלעזר דמחוורתא לאוקומא למתני' כר' אלעזר דאשכחן דשרי כי האי גוונא בחלות דבש בשריסקן מבעוד יום והדבר ידוע שאין עושין בחלות דבש לא דיכה ולא שחיקה וכי היכי דשרי ר"א בחלות דבש בריסוק בלבד ה"ה הכי נמי הוי שרי אף בזיתים וענבים כדקתני בברייתא ודומיא דמתני' קתני לה הורה ר"י בר' חנינא כר' ישמעאל דאמר ילמוד משתחשך וקיימא לן בכ"מ מעשה רב וכל שכן דקתני לה גבי הלכתא פסיקתא גבי הנך הוראות דהנהו תלמידי דאתמרן בגמרא הילכך ליתא לדרבי יוחנן דאמר במחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסור דהא לא סבירא ליה לר' יוסי בר' חנינא הכי מדקא מוקי לה למתני' כרבי ישמעאל ועוד דקיימא לן בחלות דבש ובזיתים וענבים כדבי אלעזר וכדפסק בעל הלכות משמיה דרב צמח בר פלטוי גאון ז"ל הילכך ליתא לדר' יוחנן:

דף ח.

ואנו תמהין בהרי"ף ז"ל שפסק כר' יוסי בר חנינא וכרבי יוחנן ולדידן מיפלג פליגי אהדדי ויש ספרים שכתוב בהם הורה רבי חנינא כר' ישמעאל אבל ברוב ספרים ובהלכות הרב ז"ל כתוב הורה ר' יוסי בר חנינא:

דף ח:

סליק פירקא

שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא חזיא קא משמע לן כלומר שאינה פסולה אלא לשמן אבל לפתילה כשרה ומכאן סמכו להדליק בשבת בנרות שעושים

בשעוה כעין פתילות שהשעוה בהן כפתילה היא ואין אסורה אלא כשמונח ע"ג הפתילה בתוך נר של חרס או של מתכת דהויא לה שעוה כעין שמן ופסולה היא לשמן:

דף ט.

למ"ד אסור להשתמש לאורה של נר חנוכה כל תשמיש במשמע אפי' תשמיש דמצוה ותשמיש קדושה משום דקסבר כיון שהם זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר אפילו לקרוא בספר ואפי' לסעודת שבת ולסעודת מצוה ולמ"ד אסור להרצות מעות כנגד נר של חנוכה דוקא הרצאת מעות וכיוצא בה שהיא תשמיש רשות ושל חול וכדקא פירש טעמיה משום בזויי מצוה אבל תשמיש מצוה ותשמיש קדושה מותר להשתמש לאורה ושמואל דמתמה עלה וכי נר קדושה יש בו לא ס"ל דאית ביה סרך קדושה ולא משום איסור הנאה במשתמש לאורה ולא הוה כה"ג בזויי מצוה לדעתיה ולא מדמי ליה לכסוי הדם ברגל כדמדמי ליה רב יוסף עד דמשתמש בגופו של נר כמו שמכסה דם ברגל ומנא לן דאית ליה לשמואל הכי מדאיפליגו רב ושמואל במדליקין מנר לנר דאלמא לא שרי שמואל אלא מנר לנר ומדמותיב רב אויא ממעשר שני שמעת מיניה דלא שרי שמואל להשתמש בגוף הנר בדבר הרשות ומסקנא דשמעתא דחיישינן בג"ח לבזויי מצוה אפילו להשתמש לאורה לדבר הרשות כגון הרצאת מעות אבל קדושה אין בה ומותר להשתמש לאורה תשמיש של מצוה ולעולם צריך שתהא נר אחרת עמו בבית קבוע לכל תשמישיו כדרבא דאמר רבא וצריך נר אחרת להשתמש לאורה ואפי' מאן דאמר מותר להשתמש לאורה כל תשמיש שבעולם בהא דרבא מודה שצריך נר אחרת שלא יהא הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה:

דף י:

מתני' ולא בשמן שריפה אפליגו בטעמא דמתני' רבה ורב חסדא רבה סבר אין בהדלקת שמן שריפה ביו"ט משום שריפת קדשים שלא נאסרה שריפת קדשים ביו"ט אלא מפני שאין בה צורך יו"ט אבל הדלקה שיש בה צורך יום טוב אין בה משום שריפת קדשים ביו"ט והא דתנן מעשה ושאלו את ר"ט עליה ועל החלה שנטמאת ובא ושאל בבה"מ ואמרו לא יזיזום ממקומם דשמעית מינה דאיכא בשריפת הלה משום שריפת קדשים ביו"ט לא קשיא דהתם כיון דבצק הוא ואין דרך להסיק בו מוכחא מילתא ואית בה משום שריפת קדשים ביו"ט מה שאין כן בהדלקת שמן דכאורחיה קא מדליק לא מוכחא מילתא דלמצות שריפה קא מדליק אלא לצורך יו"ט הילכך אין בה משום שריפת קדשים

ביו"ט אלא עיקר איסוריה של הדלקת שמן של שריפה בשבת היא שנאסרה מתוך שהוא מצווה לבערו גזרה שמא יטה ואיסורו ביו"ט אינה אלא גזרת י"ט אטו שבת ואף על גב דבכל פסול שמנים לא גזרינן הכי שאני התם שעיקר גזרתם ידוע הוא שאין נמשכין אחר הפתילה והן צריכין הטייה ותקון שהוא אסור בשבת ומותר ביום טוב אבל זו הגזירה שאנו גוזרין מתוך שמצוה עליו לבערו גזירה שמא יטה אין כל אדם בקיאין בה לידע טעמה וכדי שלא יפקפקו בה החמירו וגזרו בה יום טוב אטו שבת ורב חסדא סבר יש כהדלקת שמן שריפת ביו"ט משום שריפת קדשים ביו"ט ואף על פי שצורך יו"ט היא כיון ששריפתה מצוה גזרינן דילמא אתי למעבד מדורה באפי נפשה וקא דחי איסור מלאכה דיו"ט ומתניתין ביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן וכל סוגיא דשמעתין דמתאמרא בגמרא על מתניתין דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט כר"ח הוא ודלא כרבה וכל הנהו טעמי דתנא דבי חזקיה ודאביי ודרבא ודרב אשי לא שייכי לפרושי טעמא דמתניתין כל עיקר אליבא דרבה דהוא רבה בר נחמני אלא לענין שריפת קדשים ביו"ט בלבד היא דשייכי [וא"נ יש לפרש דרבה נמי ס"ל] בהדלקת שמן שריפה ביום טוב משום שריפת קדשים ביו"ט כטעמיה דרב חסדא אלא דהוה ס"ל לרבה דהא דתנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הדלקת מבעו"י כעין שבת היא ולהכי איצטריך לפרושי טעמא גזירה יום טוב אטו שבת דכיון שנאסרה הדלקתה בעיקר יו"ט משום שריפת קדשים ביו"ט משא"כ בשאר פסול שמנים אי שרית לה מבעו"י מעיו"ט [לא] אתי למשריה נמי מע"ש ורב חסדא לא משמע ליה מתני' הדלקת יום טוב כעין שבת ולעולם הדלקת יו"ט בעיקר יו"ט בלבד הוא ולא מערב יו"ט ואין בה אלא משום שריפת קדשים ביו"ט והא דתניא כוותיה דר"ח משום דלא מפרש טעמא אלא לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט דילמא ליכא במילתא טעמא טפי מן הכין ולית בה משום גזירת יו"ט אטו שבת וזה הפירוש הוא דחוק כמעט במקום הזה בהא דתניא כוותיה דרב חסדא ודעתי נוטה לפי' ראשון:

דף יא.

כתב הרי"ף ז"ל הא דאמר רב גידל אמר רב ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא אין צריך להזכיר של ר"ח שאלמלא שבת אין נביא בר"ח לית הלכתא כוותיה מררבי יהושע ב"ל ואין דברי הרב ז"ל נראין בזה דהא מפרש טעמיה דריב"ל יום הוא שנתחייב בד' תפלות כלומר מתוך שנתחייב בשלש תפלות נתחייב אף ברביעית ואילו נביא בר"ח ליכא כלל הילכך לא מדחיא דרב גידל מדריב"ל דהא טעמיה לחוד והא טעמיה לחוד וכדרב גידל נקטינן כמנהגא דילן:

ונשאלה שאלה מלפני רבינו האי ז"ל על הא דאמר רב מתנא יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה אין צריך להזכיר של יו"ט דשמעת מינה דאיכא נביא בשבת במנחה ובמסכת מגילה תנן בשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא קשיא אהדדי והשיב כי מקומות יש ומנהגות חלוקות הן ועדיין יש בפרס ומדי ובשאר מקומות הפטרות ידועות בשבת במנחה לכל השנה כולה אלו דברי הגאון ז"ל ואתה למד מהם שזה שהגיהו חכמי הארץ הזאת במקצת הספרים יום הכפורים שחל להיות בשבת טעות הוא ומשום דקשיא להו יו"ט שבשו הספרים והגיהו יום הכפורים וה' הטו"ב יכפר בעדם:

והא דתניא יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר שמעתי פירושה ביחיד שאירע לו נס עסקינן שכשתקנו נביאים להם לישראל לומר את ההלל על כל צרה שלא תבא על הצבור על גאולתם כשנגאלין ממנה לא תקנו אותה אלא לצבור אבל יחיד שנגאל מן הצרה ומודה על הנס לא יתחיל לומר את ההלל ואם התחיל גומר ויחיד קרי הלילא בר"ח ומברך עליה כעין צבור שלא כדברי הרי"ף ז"ל [דכתב יחיד אי בעי למקרי קרי ליה בלא ברכה] וכן דעתי:

דף יא:

אמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר"י בר אילעאי ע"ש מביאין לו עריבה מלאה חמין כו'. הוי יודע כי כל הגאונים ז"ל שהיו מן העולם כולם אסרו להטיל ציצית של פשתן בטלית ולא היה אדם שחלק בדבר עד שבא הרי"ף ז"ל והתירו לעצמו והורה לאחרים לעשות כן ודבריו וראיותיו מפורשים בהלכות ציצית[1]וכבר השיב עליו הרב הנשיא ר' יצחק בר ר' ברוך ז"ל ושבר כל דבריו הכתובים בהלכות ציצית והדעת מכרעת

[1]וז"ל הרי"ף בה' ציצית והאידנא דלית לן תכלת רמינן ליה לסדין ציצית ממיני' וש"ד א' משום דהלכה כב"ה ותו דאמרי' במנחות דף מ"ג איבעי' להו של פשתן מהו שיפטור של צמר וכו' ת"ש דאמר רחבה וכו' הא למדת שחוטי פשתן פוטרין בשל פשתן וכו' כדרשב"ל דאמר כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וכו' וכיון דאיכא פשתן דמקיים עשה בגווי' לא דחינן לל"ת וחזינן למקצת רבוואתא דאסרי למירמי חוטי פשתן בפשתן ואית להו בהא דרבא מדקאמר סד"א כדרבא דאמר צמר ופשתן פוטרין בין במינן וכו' מכלל דלית הלכתא כותי' דפטר בפשתן אלא צמר בלחוד הוא דפטרי וקא אסרי למירמי ציצית דכיתנא בסדינא והני רבוואתא לא דייקי שפיר דכי אמרי' סד"א כדרבא לאו אצמר ופשתן במינן פוטרין קיימינן אלא אפוטרין שלא כמינן קיימינן ש"מ קסבר רבא בשאר מינין חייבין בציצית מדאוריי'תא כי דיוקא דרבא דאמר הכנף מין כנף ולית הלכתא כוותי'ה אלא כתנא דבי ר"י דאמר הואיל ונאמרה בתורה בגדי' סתם ופרט לך בא' מהן צמר ופשתים וכו' וחזינן נמי דס"ל דחוטי פשתן בטלית של פשתן לא פטרי ואייתו ליה ראיה מהא דאמרינן מלאכ' אשכח לרב קטינא וכו' ואם איתא דחוטי פשתן פוטר בסדין אמאי לא רמי ליה ר"ק לסדיניה דאמר ליה מלאכא ציצית מה תהא עליה אלא ש"מ דחוטי פשתן לא פטרי בסדין והאי לאו סברא מעליא דהאי ציצית דקאמר ליה מה תהא עליה לאו אלבן קאי דאפשר למיעבדי מפשתן אלא אתכלת קאי דלא אפשר למיעבדי' מפשתן דתכלת נמי איקרי ציצית כמו שפרש"י בתשובה ותו' מביאו בד"ה סדין בציצית בגמ':

כדברי הנשיא ורוב תשובותיו על הרי"ף נכונות וברורות ואע"ג דתניא סרין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כב"ה אין למדין הלכה מפי משנה ובריייתא ובמסכת מנחות אידחיא לה ומפורש בגמרא דהתם שרייה ר' זירא לסדיניה ואמר הדבר כי עיקר האיסור משום חוטי התכלת הוא שנאסרו הציצית בסדין אי משום קלא אילן אי משום שמא יקרע סדינו בתוך ג' ויתפרנו אי משום גזירת כסות לילה וכדמפרש התם וכיון שמצות התכלת ולבן תלוי זו בזו אפילו למ"ד אין מעכבות זו את זו הואיל ונאסרה התכלת בסדין נאסרה לבן עמה משום דתרוייהו ציצית נינהו ואין לך להפריש ביניהם שתהא מחייב את הסדין בלבן ואוסרו בתכלת נמצא זה מצוה וזה אסור דבר זה דחוק מאד ואין הדעת סובלתו וממעשה דרב קטינא דאשכחיה מלאכא וא"ל קטינא קטינא סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה ואסיקנא בגמרא דהכי קאמר ליה טצדקי למפטר נפשך מציצית אתה למד שלא היה רב קטינא מטיל לסדינו לא תכלת ולא לבן:

דף יב.

ומ"ש הרי"ף ז"ל כי על התכלת הם דברים אמורים לא מצינו תכלת לבדה שנקראת ציצית בשום מקום לא במקרא ולא במשנה ולא בתלמוד וכתב מר רב עמרם ז"ל בסדורו בכולו לא מתוקמא הלכתא כב"ש אלא בשית בלחוד בפרק אלו דברים חדא בש"א מכבדים את הבית וכו' וכמו שמפורש בגמרא אידך בההיא פירקא מי שאכל ושכח ולא בירך אידך שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו ותרתין בפ' התכלת כמה חוטין הוא נותן וכו' כמה תהא משולשלת וכו' אידך סדין בציצית וכו' והוי יודע שדעתנו נוטה שהתכלת מעכבת את הלבן והלבן את התכלת ואע"ג דתניא וחכמים אומרים אין מעכבין הא פרישנא בגמרא דמאן חכמים יחידאה הוא כדאמרינן בגמרא מאן תנא דפליג עליה דרבי ר' יצחק הוא דאמר אין לו תכלת מטיל לו לבן הילכך הדרינן לכללא דנקטינן הלכה כרבי מחבירו ואע"ג דברייתא קתני לה לדר' יצחק בלשון חכמים לסתמא דברייתא לא חיישינן ודר' עדיפא משום דגרסינן התם א"ל לוי לשמואל אריוך לא תיתיב אכרעך עד דמפרשת לה להא מילתא התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת מאי היא וכו' מדקא מהדרינן לפרושה למתניתין לאפוקה למתני' מפשטה ולאוקמא אליבא דר' (דלא) כהלכתא וכן נראה מדברי ר"ש קיראה בעל הלכות ראשונות שלא כתב משנה זו והתכלת אינה מעכבת את הלבן בהלכות ציצית שלו ומנהג קדמונינו הבאים אחרי הרי"ף לסמוך עליו כאשר ישאל איש בדבר האלהים וממנו פשט המנהג בינינו כמו שהוא נהוג היום ונחנו מה לחלוק ולשנות ועל כן אנחנו יוצאים בעקבי הראשונים:

דף יג.

מתני' חוץ מן הפתילה מפני שעושה פחם כתב עלה הרי"ף אסקה רבי יוחנן דרבי יוסי כרבי שמעון סבירא ליה וכו' כדכתיב בהלכות ונראה מכאן שהלכה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה מדאוקימנא לרישא כרבי יהודה וקיימא לן רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי וכל שכן דקאי ר"ש בשיטתיה והוו להו יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דגרסינן בפרק נוטל אדם את בנו אמר רבא הוציא תינוק חי וכו' ואסיקנא רבא כר"ש סבירא ליה ומדאשכחן לרבא דהוא בתרא דס"ל כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה משמע דהכי הלכתא הילכך קשיא הא דפסק הרי"ף בפ' כירה כשמואל דאמר מכבין גחלת של מתכת ברה"ר אבל לא של עץ דסבר לה במלאכה שאינה צריכה לגופה כרבי יהודה ואיכא דמכרע כרבא משום דבתרא הוא ולדידן מכרעת דשמואל משום דקם ליה רבינא דהוא סוף הוראה בשיטתיה דאמר רבינא הילכך האי קוץ בר"ה מוליכו לפחות פחות מד"א ואע"ג דהא מילתא אפילו ר"ש מודה בה דכיון דא"א בפחות פחות מד' אמות לא שרינן לכתחלה להוליכו ד' אמות כיון דאשכחן ליה לרבינא דגמר מיניה דשמואל בהא מילתא ולא פליג עליה בגחלת של עץ ש"מ דכשמואל ס"ל הילכך במלאכה שאינה צריכה לגופה קי"ל כר' יהודה ובדבר שאין מתכוין קי"ל כר"ש ועוד יש לנו הוספת ביאור בזה בפ' כל כתבי הקדש ואיכא למימר דהאי דכתב הרי"ף דרבי יוסי כר' שמעון ס"ל לפרושי למתני' הוא דאתא ולא למפסק הלכתא ולא קשיא דידיה אדידיה ועיקר דברי רבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה בפרק כל כתבי הקדש אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת ובפרק אמר ר"ע דתנן רבי יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז כל שהן ועיקר דברי ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה בפרק המצניע דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ור"ש פוטר ועיקר דברי רבי יהודה דאמר בדבר שאין מתכוין בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו דם דברי רבי יהודה ופ' יום טוב שחל להיות אחר השבת ומקרדין את הבהמה ביו"ט ר' יהודה אומר אין מקרדין ועוד תנן התם נמי רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררין בשבת חוץ מן העגלה מפני שכובשת ועיקר דברי ר"ש דאמר בדבר שאין מתכוין התם בבכורות דפליג עליה דרבי יהודה במתני' דתנן ר"ש בן יוחאי אומר יקיז דם אע"פ שעושה בו מום ובפרק כירה תניא רש"א גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ:

דף יד:

ה"ג אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזרה שמא ירתיח א"ל אביי א"ה בין השמשות נמי וכו' ואמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף מבע"י גזירה שמא יטמין ברמץ אמר ליה אביי ויטמין וכו' ופירושה ברור בפירוש רש"י והרי"ף החליף שטה זו בהלכותיו:

וחלתה בת תרי כורי אסור לטלטלה לא הזכירה הרי"ף ז"ל:

ל"ק הא ר"י הא ר"ש הא ר' נחמיה ומאי שופר חצוצרות פי' הא דתניא שופר מיטלטל חצוצרות אינן מיטלטלות ר"י היא ואע"ג דר"י ור"ש שוין בטלטול דבר שמלאכתו להיתר או לאיסור ולא אשכחן דפליגי בהו בהדיא כיון דאשכחן ליה לרבי יהודה דמחמיר בהכנת כלים ומצריך בשברי כלים שיהיו עושין מעין מלאכתן הם ה"נ פליגי בהכנת כלים שלמים אף על גב דקא שרי ר"י דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו ה"מ בדברים שמשתמשים בו לפרקים בדבר המותר בשבת כנון קורנס של נפחים לפצוע בו את האגוזים וכגון שופר שפעמים שמגמיעין בו מים לתינוק אבל דבר המיוחד לאיסור ולא לדבר אחר כגון מטה שיחדה למעות והניח עליה מעות וכגון קינה של תרנגולין שאינו עשוי אלא לתרנגולין כמו שמפורש בפ' כירה דהוא פלוגתא דר"י ור"ש ולמאי דקס"ד דרבי יוחנן כר"י ס"ל אסורה לטלטל ואע"ג דלית בה אפרוח מת ולא ביצת אפרוח והם ה"נ פליגי בחצוצרות שאינה עשויה לעולם אלא לתקוע בה ולא להשתמש בה שום תשמיש אחר הילכך לרבי יהודה דאית ליה מוקצה אסור לטלטלה בשבת בין לצורך גופה בין לצורך מקומה ולר' נחמיה דאמר אפילו טלית כו' אין ניטלין אלא לצורך תשמישן כלומר לצורך תשמיש שהוא צריך להשתמש בהן בין שמיוחדין לאותו תשמיש בין שאינם מיוחדין לאותו תשמיש אבל לצורך תשמיש שאינו רגיל בהן אין ניטלין הילכך אפילו שופר אין מיטלטל לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו שאין גמיעת מים תשמיש הרגיל בו ובדין הוא דאיבעיא ליה למתנא לא את חצוצרות אלא מאי חצוצרות שופר כדרב חסדא דאמר רב חסדא הני תלת מילי אשתנו שמייהו וכו' וההיא דאמרינן בפ' דלקמן דאמר ליה רבא לרב אויא מאי טעמייהו דרבה ורב יוסף בשרגא דנפטא דאמרי שרי לטלטלה יש לפרש משום דקס"ד דלא חזיא לצורך גופה כלל ומידי דלא חזי לצורך גופו כלל אף לצורך מקומו אינו מותר לטלטל ואפילו לר"ש ויש לפרש בענין אחר דלטעמיה דרבא הא קשיא דאמרי' בפ' כל הכלים בדבר שמלאכתו לאיסור אסור לטלטל אפילו לצורך מקומו א"ה מ"ט דרב' בשרגא דנפטא הא לא חזיא לצורך גופו כלל:

דף טו:

שהסיקוה בקש ובגבבא וכו'. תחלת כל דבר אתה צריך לדעת שכל המשניות השנויות בענין הזה וכל השמועות האמורות עליהם בגמרא אין בהם שום הטמנה כלל ואין טעם מה שאנו אוסרים בענין הזה משום דקא מוסיף הבלא כמו שפי' רש"י ז"ל שאין הטעם הזה אמור אלא בדברים שאין טומנין בהם וכאן אין זה הטמנה וכל שאנו מחמירין ואוסרים בו בין בתנור בין בכירה בענין הזה איננו אלא משום גזירה שמא יחתה בגחלים וכ"כ רבינו חננאל ז"ל בפירושיו ושהייה זו שאנו משהין את הקדרה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדרה יושבת עליו והיא תלויה או באבנים או כיוצא בזה אבל להטמינם ע"ג גחלים דברי הכל אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף הבל אסור ואפילו מבע"י אלו דברי רבינו חננאל ובודאי דברים ברורים ונכונים ואין לזוז מהן:

ולענין פירושה דמתני' ופסק הלכה הוי יודע כי כל הגאונים שהיו מן העולם כלם הסכימו דמתני' להחזיר תנן אבל להשהות משהין ומנו חנניה היא דקאמר רב ששת א"ר יוחנן בהדיא מתני' להחזיר תנן ואף רבא נמי דהוא בתרא סייעיה ואמר תרוייהו תנינהו ואסיקנא רב ששת דיוקא דמתני' קמ"ל דאלמא הא מילתא פשיטתה היא ולא חדית בה רב ששת ולא מידי ולא אשמעינן בהא אלא דיוקא דמתני' בלחוד ומי הוא זה ואי זה הוא חכם או רב או גאון שיכול לדחות ראיה ברורה כזו וכל הראיות שהביא הרי"ף ז"ל לדבריו למדחיה לדחנניה ולאוקמה למתני' בלשהות אין בהם אפילו ראיה אחת שיש לה ידים ורגלים דהא דמייתי ראיה מדאבעיא להו מהו לסמוך לה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי מה ראיה יש בזה והלא יש סמיכה בחזרה כמו שיש סמיכה כשהייה והכי קאמר מהו לסמוך הקדרה בחזרתה לכירה שאינה גרופה וקטומה תוכה וגבה הוא דאסור אבל לסמוך שפיר דמי להחזיר ודקא מייתינן עלה מברייתא דשתי כירות המתאימות משהין ע"ג גרופה וקטומה ודחינן לה דלמא שאני התם דכיון דמדליא שליט בה אוירא וכן הא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין עליה אא"כ גרופה וקטומה סתמא כרבי יהודה ומדרבי יהודה בלשהות נשמע לתנא דמתני' לסמוך בלהחזיר ודרבי חייא ודרבי אושעיא תנאי נינהו ואי נמי סבירא להו כרבי יהודה סתמא דמתני' עדיף מכל הני ובהדיא חזינן בגמרא דלא אתא רבי אושעיא אלא לשרויי מצטמק ולית לן ראיה מינה דפליג על תנא דמתני' וכן כל מאי דאמרי' לקמן בענין תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש וכו' כל ההיא סוגיא לענין תורת קדרה נאמרה שהיא מוחזרת בשבת בבין השמשות אבל

לשהות דברי הכל מותר ל"ש כירה ול"ש תנור ל"ש תוכו ול"ש על גביו וא"צ לומר לסמוך דקי"ל כחנניא:

דף טז.

והתימה הגדול שבדברי הרי"ף ז"ל שכתב בפ' ראשון וכמה כדי שיצולו א"ר זירא א"ר אלעאי אמר רב כמאכל בן דרוסאי וההיא כחנניא אזלא ועלה מייתינן לה לברייתא כחנניא ובפרק זה דחה דברי חנניא ולא זכר לאותה משנה ולא למה שכתב עליה ואם היה לו טעם בזה היה לו לכתוב לנו כלל הדברים הלכה כחנניא ומתני' להחזיר תנן אבל לשהות משהין אפילו תבשיל שלא בישל כל צרכו והוא שהגיע כמאכל בן דרוסאי אפילו בכירה שאינה גרופה וקטומה וה"ה בתנור ל"ש תוכו ול"ש על גביו וזאת הסברא לרבינו האי כפי מה שפירשנו בפ' ראשון בענין האי קדרה חייתא אבל לדבריו שפירש שם שיש הפרש בין שהיית כירה לשהיית תנור אסור לשהות בתנור תבשיל שלא בישל כל צרכו ולא אמרינן לא יתן דתנור דומיא דלא יתן דכירה דלא יתן דתנור בין בשהיי' בין בחזרה ולא יתן דכירה דוקא בחזרה ולדברי רבינו האי דעתנו נוטה דלא מפלגינן בשהיות בין כירה לתנור אלא כולהו שריאן בכל שהוא כמאכל בן דרוסאי והני מילי במצטמק ורע לו אבל מצטמק ויפה לו לבני מדינחא דמקרבי לרב ושמואל אין משהין ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה אע"פ שבישל כל צרכו ולבני מערבאי דמקרבי לרבי יוחנן מותר לשהות ע"ג כירה שאיגה גרופה ואינה קטומה והוא שבישל כל צרכו אבל כמאכל בן דרוסאי אין משהין בכירה שאינה גרופה וקטומה במצטמק ויפה לו ל"ש למדינחאי ל"ש למערבאי ואנן דלית לן מנהגא בהכי נקטינן לקולא כבני מערבאי והרוצה להחמיר על עצמו כבני מדינחאי רשאי:

ודבעו מיניה מרבי חייא בר אבא שכח קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת מהו בשלא הגיע למאכל בן דרוסאי ושכחה ע"ג כירה שאיגה גרופה ואינה קטומה ואסיקנא לאיסורא כר"נ בר יצחק ודאיבעיא להו עבר ושהה מאי בתבשיל שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו בדוכתא דנהיגי ביה איסורא אי נמי בתבשיל שלא בישל כל צרכו אלא שהגיע למאכל בן דרוסאי ומצטמק ויפה לו שהוא אסור לדברי הכל בין למדינחאי בין למערבאי אסור לשהוייה לכתחלה:

וכיון דלא אפשיטא בגמ' נקטי' לקולא ולא אסרי' לי' להאי בישולא בדיעבד כדברי הרי"ף ז"ל:

ואם תשאל אמאי לא פשטה מברייתא דקתני ר' יהודה אומר חמין שהוחמו כל צרכן מותרין מפני שמצטמק ורע להם ותבשיל שבישל כל צרכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו היא גופא איבעיא להו האי מותרין ואסורין לכתהלה הוא דשרי לשהינהו במצטמק ורע לו ואסור לשהינהו במצטמק ויפה לו אבל דיעבד אידי ואידי שרי או דילמא דיעבד נמי אסור כל שמצטמק ויפה לו ולא איפשיטא וההיא ברייתא דשתי כירות המתאימות דאסר רבי יהודה לשהות בשאינה גרופה וקטומה ההוא בתבשיל שלא בישל כל צרכו אלא כמאכל בן דדוסאי ולא קי"ל כוותיה וההיא דתניא לא תמלא אשה קדרה עסיסות ותורמוסין ותתן לתוך התנור ע"ש עם חשכה וכן נחתום לא ימלא חבית של יין ויניח לתוך התנור ההוא כיון דלמוצאי שבת קא בעי להו והם דברים קשים שסובלין בישול כל הלילה וכל היום יש בהן משום גזירה דלמא אתי לחתויי בגחלים אבל בקדרה חייתא שהיא של בשר והוא מתבשל מאליו בתנור עד סעודת היום של שבת והוא מסיח דעתו ממנה לסעודת הלילה לא אתי להתויי בה בגחלים ולפום הכי שדיא ולא דמי לגתינת פת בתנור ולא למשלשלין את הפסח בתוך התנור דאי לאו משום דבני חבורה זריזין הם אסור ולא לצמר ליורה דאי לאו דקשה ליה זיקא אסור דהתם נוחים להתבשל ולא מסח דעתיה מינייהו ואתי לחתויי בגחלים ואע"פ שראינו לרבינו האי דמוקי לה להיא דקדירה חייתא בכירה גרופה וקטומה לא נראו לנו דבריו בזה ואף רבינו האי גאון לא אמר אלא בקדרה חייתא בלבד אבל בשיל בשאינה גרופה וקטומה מותר לשהות עליה כל דבר אפילו תבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי ואפילו מצטמק ויפה לו וכן מותר להחזיר לה דכיון דהוה סבירא לן לאוקמא למתני' בלשהות וכ"ש להחזיר לא מפלגינן בין תבשיל לתבשיל ואע"ג דסתם תבשיל לא הוה פחות ממאכל בן דרוסאי אפ"ה כיון דכירה גרופה וקטומה לית בה משום גזירה דלמא אתי לחתויי לית לן ראיה למיסר לשהויי עלה כל מידי דהא ליכא למיחש בה כלל וכן אם גרף כל הגחלים והוציאם לחוץ ל"ש כידה ול"ש תנור מותר לשהות ולהחזיר שם כל דבר דהא ליכא למיחש לחתויי בגחלים והא דתנן במתני' עד שיגרוף בגורף הגחלים לצד אחד הוא דקלשת לה גזירה דלמא אתי לחתויי דהא גלי אדעתיה דלא קבעי להו וכן הסק בקש ובגבבא יש מהן גחלים קטנים עוממות ואית בהו חששא בתנור אבל אם גרף את התנור הכל והוציא לחוץ ולא נשאר כלום מה נשאר לנו לחוש מאחר שאין טעם משנתנו משום תוספת הבלא כמו שפי' רש"י ז"ל אלא דלמא אתי לאחתויי וכמו שפירשנו ודיני חזרת התבשיל מפורש בגמרא שמותר בעודן בידו ואם הניחם ע"נ קרקע אסור משום דנראה כמבשל לכתחלה בשבת ואם תלאן במקל או הניחם ע"ג מטה או שפינן ממיחם למיחם בעיא ולא איפשיטא ולא שרינן למעבד הכי

לכתחלה ואע"ג דתניא בברייתא דסוף פרק במה טומנין פינן ממיחם למיחם מותר ההיא בהטמנה היא שמטמין מבעוד יום וכיון שפינה ממיחם למיחם נצטננו או גלה בדעתו שהוא רוצה לצננם וה"ל כמטמין את הצונן שהוא מותר וסמיכת קדירה בהחזרת תבשיל לכירה שאינה גרופה וקטומה מותרת כדקא פשטינא בגמרא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים וכו' דכוותה גבי תנור אסור אפי' בגרוף וקטום כדתנן תנור שהסיקוהו בקש או בגבבא וכו' והא דאמרינן לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת פירש ה"ר שלמה אפי' בשבת ביום המחרת דלא תימא פלוגתייהו משחשכה התם הוא דשרי דמוכחא מילתא דאדעתא לאהדורי לצורך מחר שקיל לה אבל ביום לא מוכחא מילתא דשקיל לה אדעתא לאהדורי ובטלה הטמנה והוה ליה כמטמין לכתחלה וזהו פירוש רש"י דהוא אזיל לטעמיה דמפרש לה לכולה מתני' בהטמנה והשיאו לרב ז"ל בפי' הזה מפני שראה פ' כירה בין שתי הטמנות סוף במה מדליקין ותחלת במה טומנין וכך היינו מפרשי' בילדותנו מחזירין אפילו בשבת כדברי ה"ר שלמה ז"ל והיינו מביאין טעם לדבר מדתנן ואוכלת עמו לילי שבת ושבת אלמא יום שבת מיקרי שבת סתמא כפירוש רש"י ואחר שראיתי פירוש רבינו חננאל ויתגלה לנו טעם משנתנו שלא הוזכרה כאן הטמנה כל עיקר ונתבררו לנו הדברים ההם נראה לנו לפרש בענין אחר לדברי האומר מחזירין ואפילו בשבת שלא תאמר בבין השמשות הוא דמחזירין כדתנן לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר מדלא קתני לא יתן אלא בגרופה וקטומה וקתני עד שיגרוף או עד שיתן את האפר אלמא בשעה שמותר לגרוף וליתן את האפר קאמר קא משמע לן דהוא הדין דאפי' בשבת משחשכה מחזירין בגרופה וקטומה הרי פירשנו כל דיני השהיות והחזרות במנינן כפי מה שהוזכרו במשנה ובגמ' ולענין הטמנה יש מי שאומר אסור להטמין על גבי גחלים כלל דאפי' קטומות לא גרע מגפת של זיתים דאסור להניח עליה קופה שטמן בו כמו שמפורש בפרק במה טומנין משום דמסקי הבלא הכא נמי לא שנא דכל שכן הוא ויש מי שאומר לא כי גפת של זיתים אסופי מוספי הבלא כל שעתא ושעתא ואסור להטמין בדבר המוסיף מה שאין כן בגחלים קטומות שעוממות והולכות ולא די שאין מוסיפין אלא שהן פוחתות וע"פ סברא זו נהגו לאכול את החמין הטמונין במקומותינו כמנהג הטמנתם ודברי רבינו חננאל נוטים לדברי האוסר ויש אומרים כי תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין ואם מת יתעסקו בו עממין ולהזמין לבשל להטמין ולענג את השבת ולהשמין הוא המאמין וזוכה לקץ הימין ויש מן החכמים אומרים על השמאל שהוא ימין אנו קורין עליהם מי יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה:

דף יז.

הא דקא פשיט הרי"ף מפלוגתא דרב אחא ורביגא בהמבשל בשבת ליתא דלא איפליגו בה רבינא ורב אחא אלא אליבא דרבי יוחנן הסנדלר וכן מפורש בפ' מרובה ובפ' אלו נערות (וליתא לדרבי יוחנן הסנדלר) והדבר שראוי לסמוך עליו בזה ההיא דגרסינן במסכת חולין בפרק א' רב כי מורה להו לתלמידים מודה להו כרבי מאיר וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ זהו יסוד ההלכה לסמוך עליו ולעשות על פיו ובמקומו במסכת חולין יש לנו תוספת ביאור בזה ושם מפורשים דיני השוחט והמבשל בשבת בראוי לכוס ובשאינו ראוי לכוס בשוחט ומבשל לחולה או לבריא ולחולה בשבת ולחולה מבעוד יום דאע"ג דקיי"ל במוקצה בשבת כר' שמעון במוקצה מחמת איסור לית הלכתא כותיה ובענין הכנה כבר הביא הרי"ף ז"ל מקצת מאותן דברים במקום הזה ולא כתב מהן כל הצורך:

דף יח.

מעשה שעשו אנשי טבריא וכו' אוקמה רב איקא בר חיננא להשתטף בהם כל גופו פי' שטיפה לאחר שנתחמם אדם כנגד המדורה והוא שוטף זיעתו וזוהמתו בחמין או בצונן זו נקראת שטיפה שעשויה להעביר הזוהמא כדכתיב וישטף הרכב בברכת שומרון וכדתניא מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן והך רחיצה דתנן במתני' במעשה דאנשי טבריא שטיפה היא ודקתני בחמין שהוחמו בשבת שאסורין בשטיפה דאלמא אם הוחמו מערב שבת מותרין בשטיפה ר"ש הוא דקא שרי שטיפה בחמין ולא גזר בה משום גזרת מרחץ כדתניא לא ישתטף אדם גופו בין בחמין בין בצונן ד"ר מאיר פי' בחמין משום גזרת מרחץ ובצונן מפני שמפשיר מים שעליו שנתחמם כנגד המדורה והוי כמבשל ור' שמעון מתיר בין בחמין בין בצונן בחמין משום דלית ליה גזירת מרחץ בשטיפה בעלמא דרחיצת עראי היא ובצונן משום להפשיר מים כה"ג לא חיישינן מפני שקדם חמימו לשטיפתו וכדמפרש בההיא דתניא מתחמם כנגד המדורה וכו' רבי יהודה אומר בחמין אסור כר"מ וטעמו בצונן מותר כר"ש:

אמר ר"ח מחלוקת בכלי פי' רב חסדא לאו אשטיפת חמין קאי אלא אצונן מחלוקת בכלי שמתוך שהמים מועטין נראה כמפשיר מים שעליו אבל בקרקע שהמים צוננים מרובין אינו כמפשיר מים אלא כמיקר גופו ומותר ואקשינן עלה והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה שהביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין והדבר ידוע שלא עשו להחם את הצונן אלא לצנן את החמין ועל מה אסרו להם חכמים שעשאום כחמין שחוחמו בשבת

דאלמא כה"ג בשבת אסור והלא ידוע שלא עשו אלא להקר ולצנן והיה בקרקע ואסרו לחם חכמים אלא אי איתמר הכי איתמר אמר ר"ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור ומתני' דקתני דאסרו להם חכמים לאנשי טבריא כר"מ דאסר אפילו בצונן ואפילו בקרקע אבל בשטיפת חמין סבר לה כר"ש דשרי ולא גזר בה משום גזירת מרחץ והיינו דקתני כחמין שהוחמו בשבת אסורין ברחיצה דהיינו שטיפה הא חמין שחוחמו מע"ש שרו כר"ש והאי תנא סבר לה כר"ש בחמין וכר"מ בצונן ונמצאו ד' מחלוקת בדבר ומדקי"ל כר' יהודה דאמר בחמין אסור בצונן מותר אסתייעא לן כעולא דאמר הלכה כאנשי טבריא ולא סמכינן על ר"נ דאמר כבר תברינהו אנשי טבריא לסלונייהו ולא מדמי לה להטמנה בדבר המוסיף כדמדמה לה ר"ח אליבא דרבנן שהרי לא עשו להחם את הצונן אלא לצנן את החמין אע"פ שהטמנה בדבר המוסיף אסורה מבעוד יום התם הוא דכל בישול וכל הטמנה אסור משחשכה אבל הכא דכה"ג שרי ואפילו בשבת לא אסרינן בהבאת סילון של צונן לתוך של חמין אפילו מבעוד יום ומה שאסרו להם חכמים דלא כהלכה לא בהבאת צונן לתוך החמין שיהיו אסורין כחמין שהוחמו בשבת משום דקיי"ל כר' יהודה דקא שרי שטיפה בצונן בקרקע וכמו שביארנו טעם הדברים למעלה דהא בהא תליא וגם במה שיצא מדקדוק דבריהם שאמרו כחמין שהוחמו בשבת הא חמין שחוחמו מע"ש מותרין בשטיפה גם בזו אין הלכה כחכמים מאחר שעמדה ההלכה כר' יהודה דאסר שטיפה בשבת כחמין שהוחמו מע"ש ומה שכתב הרי"ף והלכתא כר"ג ליתא ויש ספרים שכתוב בהן אמר ר"ח מחלוקת בכלי אבל בקרקע דברי הכל אסור והא מעשה דאנשי טבריה בקרקע הוה וטעמא דבשבת הא מע"ש שרי אלא אמר ר"ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל מותר ואלה הספרים חדשים מקרוב באו הגהותיהם ואין הגירסא כך בכל הספרים ובספרי הגאונים היתה גירסת הספרים הללו נכונה יותר. היה לנו קשה בדברי הרי"ף שהוא כתב כך בהלכות אמר ר"ח מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור והא דאמר רבינא שמע מינה המבשל בשבת בחמי טבריא חייב חטאת דהא מעשה דרבי לאחר גזירה הוה איכא דקשיא ליה ההיא דגרסי' בפרק תפלת השחר פעם אחת התפלל רבי של שבת בע"ש וכו' ואוקימנא להזיע וקודם גזירה ה"ג ממאי דבחמי טבריא ולאחר גזירה היא [דילמא] כי ההיא דהתם וי"ל אילו לא נכנס אלא להזיע לא היו נותנין לו פך שמן לסוך אלא ודאי לרחיצה ממש נכנס כי ההיא דתניא רחץ ולא סך מעיקרא דומה לנותן מים ע"ג חבית הלכך על כרחך בחמי טבריא עבדי ולאחר גזירה הוה מעשה:

דף יח:

תנו רבנן לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפילו עומדת בחצר כתב הרי"ף ואי אית ליה גדודי שרי דא"ג עקר להו למי' הא איכא גדודי דמהדרי להו וקשיא לן עלה וכי עקר להו למיא וכי לית בה גדודי גמי אמאי אסירי והלא הבריכה עומדת בחצר אלא האי פירושא ליתא אלא פירוש עקר הוא עקירת הרגלים מן הקרקע דכי האי גונא הוי שייטא גמורה ואית בה משום גזירת אין שטין וכי אית ליה גדודי שריא ולא גזריגן בה וכן פירש ה"ר שלמה ז"ל:

דף יט:

המיחם שפינתו וכו' שבקיה לפי' דרב אדא בר מתנה למתני' ונקט ליה פירושא דאביי ואע"ג דאזיל אביי לטעמיה דר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ולא קי"ל כותיה ואדרבה פירושא דרב אדא הוה ליה למינקט אליבא דהלכתא כר"ש ופלוגתייהו דרב ושמואל בלהפשיר ולצרף בפירוש דרב אדא שייכא ולא בפירושיה דאביי וכמו שמפורש בפירושי ה"ר שלמה הלכך כרב אדא נקטינן אף על גב דקשיא עליה שפינהו כי ההיא דאמר הרי"ף בפרק החולץ דיקא מתני' כותיה דאביי דאע"ג דקשיא מתה:
כתב הרי"ף בפרק מי שהחשיך מדאמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כדים וכסתות ומניח תחתיה שמע מינה דליתא לדרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ואיכא קושיא על הרי"ף מדאמר רב ששת פוקו אמרו לרבי יצחק כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל דא"ר הונא עושין מחיצה וכו' ואם כן קשיא דרב הונא אדרב הונא ויש לנו לומד דלעולם רב הונא כרבי יצחק סבירא ליה וההיא דהיתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח עליה תקנתא היא דתקון רבנן ושרו ליה רבנן הכי והוא בכלל י"ח דבר שגזרו בו ביום אחד מהן מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי והא דמיא להא מפני שהיתה בהמתו טעונה מבעו"י ובא מן הדרך משחשכה ועכ"ז לא התירו לבטל כלי מהיכנו אבל התירו לטלטל כלי לדבר שאינו ניטל בשבת ואע"ג דסבר לה רב הונא לכדרבי יצחק דמכדי רבי יצחק כמאן אמרה לשמעתיה כר' יהודה דאית ליה מוקצה ולפי' אמרה והחמיר כל החומר היה שלא להיות כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת דכמוקצה היא לדבר שאינו ניטל וכ"כ ה"ר שלמה דר' יצחק בשיטת רבי יהודה דאית לית מוקצה אמרה תדע דשייך טעמא דרבי יהודה איסור מוקצה בטעמיה דר' יצחק מדאותבינן עלה מברייתא דתניא פורשין מחצלת על גבי דבורים בשבת ושקלינן וטרינן ודחקינן נפשין לאוקמי למתניתין כרבי יהודה דאית ליה מוקצה

בטעמא דר' יצחק ולא אוקימנא כר' שמעון ובאותן שתי חלות ולא קשיא ברייתא ולא מידי אלא דלא אזל לטעמיה דר' יצחק דאית ליה מוקצה הילכך כיון דקיי"ל במוקצה כר"ש ממילא אידחיא ליה דר' יצחק ועוד הא רבה ורב יוסף דקיימי בשיטתיה דדב חסדא ומפרשים טעמיה אלמא כוותיה סבירא להו ועולא נמי במסכת י"ט פליג עליה דרבי יצחק בהדיא הילכך הוו להו רב הונא ורבי יצחק כיחיד במקום רבים ומכל הני טעמי אידחיא לה דר' יצחק ולית דחש לה ועוד יש לה תוספת ביאור בהא דרב הונא בפרק מי שהחשיך:

דף כ:

לימא כתנאי אין מצילין את המת מפני הדליקה א"ר יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה וכו' אלא לאו בטלטול מן הצד קא מיפלגי לא דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול דאי לא שמיה טלטול לא היה תנא קמא אוסר להציל את המת מפני הדליקה לטלטלו מן הצד וכיון דע"כ ס"ל לת"ק טלטול מן הצד שמיה טלטול אימא לך דלא פליג ר"י בן לקיש בהא אלא בהא פליגי דר"י ב"ל סבר מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה לטלטולי אתי לכבויי ות"ק סבר לא גזרינן וכיון דקי"ל כר"י בן לקיש אפי' בטלטול גמור מותר להציל את המת מפני הדליקה דת"ק אסר אפילו בטלטול מן הצד ור"י שרי אפי' בטלטול גמור ובמת המוטל בחמה דליכא גזירה דלמא אתי לכבויי טלטול גמור אסור אבל טלטול מן הצד כגון ממטה למטה שרי דהא קי"ל טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ומה שכתב הרי"ף ז"ל שמעינן מינה דטלטול מן הצד שמיה טלטול ליתא דר' יהודה בן לקיש לא אייריי בטלטול מן הצד כלל אלא בטלטול גמור ומה שהוקשה מההיא דגרסי' כפרק כל הכלים לא קשיא ולא מידי והפי' שכ' וההפרש שהפריש ביניהם אינו כלום שכל איסור והיתר שמטלטל האיסור מצד ההיתר נקרא טלטול מן הצד ויש לנו תוספת ביאור בפרק כל הכלים:

אמר רב יוסף אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה מדאמר הלכה כר' יהודה ולא אמר הלכה כר' מאיר ש"מ דר' יוחנן בין במוקצה מחמת מיאוס בין במוקצה מחמת איסור סבר לה כר' יהודה ובשאר מוקצה סבר לה כר"ש כדמסקינן בסוף מסכת שבת והא דאמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא בנר כר"ש לאו דסבירא ליה כוותיה בנר אלא כלומר אפילו ר"יש דשרי בנר לא הוה שרי במנורה של חוליות ואע"פ שלא גזרו בה ביו"ט דקי"ל זוקפין את המנורה בי"ט כיון שצורך יו"ט הוא לא גזרו בה אבל בשבת גזרו בה ואנן השתא קי"ל כר"ש אפי' במוקצה מחמת מיאוס אבל במוקצה מחמת איסור קי"ל כרבי יהודה:

סליק פרק כירה

דף כג:

[דף מט ע"ב] הא דתניא הם העלו הקרשים מן הקרקע לעגלה אתם אל תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד אסמכתא בעלמא היא דהא קי"ל הכנסה וזריקה והושטה כולהו תולדות דהוצאה נינהו והוצאה גופה לא מתחוורא במלאכות למילפה ממשכן דלא עביד ולא מידי ומשום הכי דייקא עלה בפ' הזורק הוצאה גופה היכא כתיבה דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה וממאי דבשבת הוה קאי וכו' אלמא אי לאו דבשבת הוה קאי לא ברירא מילתא למגמר להוצאה ממשכן משום דלא מתחוורא מלאכה דידה כשאר אבות מלאכות:

[דף נא ע"א] והא דתניא טמן וכיסה בדבר הניטל וכו' פי' הכיסוי היא תחת ההטמנה והוא כיסוי לקדרה או לתבשיל בלא קדרה ואם היתה מגולה מקצתה אע"פ שכסה בדבר שאינו ניטל נוטל ומחזיר שמנער הקדרה והכסוי נופל ואין אומרים זה נעשה בסיס לדבר האסור לפי שאינו אלא לצורך שעה ודעתו היה מאתמול ליטול ממנה בשבת ואם לא היתה הקדרה מגולה כל עיקר כגון שהכסוי שלה מקיף אותה מכל דפנותיה ומגיע עד (לרקיע) [לקרקע] אינו נוטל ומחזיר ועוד יש לנו תוספת ביאור בזה בפרק כל הכלים והפי' שפי' ה"ר שלמה בענין הזה לא נראה בעינינו כן:

סליק פרק במה טומנין

דף כד.

איכא מאן דקשיא ליה דשמואל אדשמואל משום דאמר שמואל הלכה כחנניא ואמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו ואע"ג דדחיא לה בגמרא למעוטי נאקה באפסר ולא למעוטי גמל בחטם ההיא דחיה בעלמא הוא דדחי לה בגמרא דלא למיפשט מינה למעוטי מאי דס"ד דשמואל למפשט מיניה אבל מ"מ אסהדותי' דשמואל למפשט מיניה למעוטי גמל בחטם הוא דאתא תדע דקאמרינן בגמרא אמר ליה אביי אדרבה תסתיים דשמואל דאמר בין לנוי בין לשמר אסור דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו וכו' תסתיים וא"כ קשי' דשמואל אדשמואל ואיכא מ"ד אמוראי נינהו ואליבא דשמואל ולי נראה תרי גווני הוו נטירותא יתירתא שאין בני אדם עושין כן בחול כלל בשבת הוי משוי וזהו גמל בחטם ובהא אפילו שמואל מודה כאסהדותיה דקא מסהיד משמיה דר' ישמעאל בר' יוסי וכל נטירותא יתירתא שמקצת

בני אדם עושין כן בחול בשבת לא הוי משוי וזהו חתול בסוגר כחנניא מידי דהוה אלובדקים באפסר ויוצא אף בפרומביא ולא אמרי' משוי הוא לדברי הכל ובפרה ברצועה שבין קרניה לשמור איפליגו בה רב ושמואל רב מדמי לה לגמל בחטם ושמואל מדמי לה לחתול בסוגר לחנניא ולובדקים בפרומביא לדברי הכל והלכתא בהא כרב דאסר ואע"פ שדחה הרי"ף הא דשמואל דאמר הלכה כחנניא לדידן לא מדחיא וכדפרישנא:

והא דתנן ומזין עליהן וטובלין במקומן איכא מאן דקשיא ליה אמאי לא אקשי' עלה טבילה מאן דכר שמה כדאקשי' בפירקין דלקמן אהא דתנן ולא תטבול בהם עד שתרפם והא לא קשיא דבין בהא פירקין ובין כפירקין דלקמן תורת כלים אתא לאשמיעינן שיוצאים בהם בשבת וזמנין דנקיט להו אגב גררא הלכות טומאה וטהרה כדתנן בירית טהורה כבלים טמאים ואם יש בו בית קבול כתיתין טמא כדתנן כסא וסמוכות שלו טמאין ואגב גררא גמי נקיט טבילת כלים והזאתן כדתנן ומזין עליהן וטובלין במקומן וקמ"ל דבני קיבול טומאה נינהו ולא גזרי' בהו משום חציצה אלא הא דתנן ולא תטבול בהן עד שתרפם ההיא לאו בטבילת כלים היא אלא בטבילת אשה ובטבילת אשה פשיטא דאית בה חציצה ואמטו להכי שיילינן עלה טבילת אשה מאן דכר שמה:

דף כו:

יוצא עבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו. ודוקא בחותם שבצוארו ודעבד ליה רביה ושל טיט אבל עבד ליה איהו לנפשיה לא יצא והרי"ף לא פירש הכל הצורך:

מותיב רבא הזוג והענבל חבור פירוש כלומר הרי הם שניהם ככלי אחד מחובר בין לטומאה בין להזאה וכל זמן שמחוברים מקבלות טומאה ואם ניטל א' מהם העיקר טמא והטפל טהור כדין ידות הכלים והסכינים שמקבלין טומאה וטהרה על גב אביהן ואם ניטל זה מזה הכלי טמא והיד טהור אף הענבל כיד הוא לזוג ומקבל עמו טומאה וטהרה כל זמן שהוא מחובר לו אם ניטל הענבל טהור והזוג טמא אע"פ שאבד הענבל לא חיישינן לחזרתו כטעמיה דאביי וקשיא לאביי וכי תימא הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי משום דהדיוט יכול להחזירו והוא שלא אבד ושניהם חיבור לטומאה א"כ הרי אף הענבל עיקר לכלי כמו הזוג והוו להו שני כלים המשמשין מלאכה אחת כמספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני דהא כה"ג חיבור לטומאת ואין חיבור להזאה והכא קתני חיבור סתמא דאלמא חיבורין בין לטומאה בין להזאה אלא אמר רבא הואיל והדיוט יכול להקיש הזוג ע"ג כלי חרס והזוג הוא העיקר והענבל טפלה לו אע"פ שניטל

הענבל טמא הזוג כדין כל הכלים שניטלו ידותיהן והיינו דקתני בברייתא הזוג והענבל חבור וה"ר שלמה פירשה בענין אחר:

דף כז.

אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי. פי' ולא קשיא דרב אדרב דנקטינן כרב אשי דמתני לקולא ודארוקתא שדי ודניסכא אסור וכן הלכתא והרי"ף סתם דברים הללו ולא פירשם נקטינן מהא שמעתא שתכשיטי הזהב או הכסף שהם תקועים ומחוברין ברצועה או בבגד ומפוזרין לכאן ולכאן אשה יוצאה כהן כדין כלילא דארוקתא ותכשיטין שהם כולן של זהב ושל כסף אסורין באשה כדין כלילא דאניסכא וכעיר של זהב ובאיש בין כך ובין כך מותר מידי דהוה אקמרא דאניסכא ואבנט של מלכים ולא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי אלא משום דלמא נפיל אבל באיש לא חיישינן לעולם דלמא שליף ומחוי מפני שהוא בן דעת אבל לנשים וקטנים שדעתן קלה עליהם חיישינן ומש"ה לא שרו בני מלכים לצאת בזגין אלא בארוג בכסותו ומפורש טעם זה בתלמוד ירושלמי תכשיטין למה הן אסורין ע"י שהנשים שחצניות הן מתירתן להראותן לחברתה והיא שכוחה ומהלכת בהן והאיש ע"י שאינו שוחץ מותר נשמעינן מן הדא מעשה בר"נ ב"ר שירד לטייל בתוך חצירו בשבת ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום תכשיט הדא אמרה העשוי לתכשיט אסור העשוי לכך ולכך מותר הדא אמרה א' האיש וא' האשה הדא אמרה אפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת חטאת אסורה לצאת בו לחצר ואע"פ שנראה מן הירושלמי הזה שהוא אוסר אפילו באיש יש לומר מתוך שהוא עשוי לכך ולכך בין לאיש בין לאשה אסור לצאת בו בדרך קשוטו א' האיש ואחד האשה אפי' לחצר וכל שכן לרשות הרבים אבל דבר שהוא מיוחד לתכשיט של איש מותר לצאת בו אפי' לרה"ר ולא חיישי' דלמא שליף ומחוי וכן בטבעת שיש עליה חותם וכן פסק הרב ר' שמואל הלוי הנגיד בטבעת שיש עליה חותם שמותר האיש לצאת בה אפילו לרה"ר בשבת ונראין דבריו ועוד אוסיף ביאור בזה במקומו וההוא עובדא דרבי יהודה נשיאה דנפק בחומרתא דמדושא במסכת מועד קטן בפ' מי שהפך את זיתיו טבעת שאין עליה חותם היתה ולחצר יצא בה כדתניא השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר והא ברייתא מייתי התם על ההוא עובדא וההוא דנפק בחומרתא דמדושא בפ' הדר עם הנכרי לרה"ר הוה וטבעת שאין עליה חותם לאיש אסור לצאת בה לרה"ר ואם יצא חייב חטאת ובפירוש רש"י מפרש לה להיא בטבעת שיש עליה חותם ואם כן לא הוציאה האיש באצבעו דרך קישוטא

אלא בתוך ידו ואין לשון דנפק מוכיח כן ומההוא עובדא דפרק מי שהפך את זיתיו נראה לנו כפירושנו בחומרתא דמדושא שהיא טבעת שאין עליה חותם שאילו היתה טבעת שיש עליה חותם אפי' לרה"ר היה מותר לצאת בה כדאמרי' לא חיישי' באיש דלמא שליף ומהוי ומדמייתינן על ההיא עובדא ההיא ברייתא דהשירים והנזמים וכו' אלמא לרה"ר אסור ויש שפוסקין להיתר לצאת לחצר בכל הכלים אחד האיש ואחד האשה מההוא דרבי יהודה נשיאה דנפק בחומרתא דמדושא לחצר לכך נראה להם שהלכה כר' עניי בר ששון משמיה דרבי ישמעאל בר' יוסי דאמר הכל ככבול ולא כן פסק רבינו ז"ל ואנו נוטין לדבריו וההוא עובדא דר' יהודה נשיאה ל"ק ולא מידי שיש לנו להעמיד דברי רבינו ולומר שלא אמר רב כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר אלא בדברים כעין כבול ופאה שאם יצא בהן לרשות הרבים אין חייבין עליהם חטאת והם הם שאסרו חכמים אף ע"פ שאין סברא זו בדברי התלמוד ירושלמי שכתבנו אין נראה מתלמודנו לאסור אלא בדברים שאם יצאה אינה חייבת חטאת ובהנהו איכא למיגזר בהו דלמא נפיק בהו לרה"ר אבל דברים שחייבין עליהם חטאת ביציאתן לרה"ר התורה אוסרתן ולא גזרי' בהו דלמא נפיק בהו לרה"ר ומותר לצאת בהן לחצר:

מתני' ולא בטבעת שאין עליה חותם דייקינן עלה בגמרא הא יש עליה חותם חייבת ואע"ג דמתני' בהדיא היא איצטריך להאי דיוקא דאי ממתניתין הוה אמינא ה"מ היא של מתכת וחותמה של אלמוג הוא דהוי משאוי אבל חותמה של מתכת הוי תכשיט קמ"ל דאפי' חותמה של מתכת חייבת חטאת דלאו תכשיט אא"כ אין עליה חותם כלל והיינו דדייקינן לה מרישא דמתניתין ואותבי' עלה מההיא דקתני תכשיטי נשים טמאים ואוקמה רבי זירא למתניתין דקתני הא יש עליה חותם חייבת חטאת כר' נחמיה דאמר עיקר טבעת חותם ואין דרך הנשים לחתום והיינו דתניא ר' נחמיה מטמא כלומר בחותמה של מתכת והיא של אלמוג דככלי מתכות דמיא ולא הויא כפשוטי כלי עץ לפי שהחותם הוא העיקר ובירושלמי תנא ר' נחמיה מחליף:

דף כז:

כתב הרי"ף יש ברגלו מכה נפיק באותה שאין בה מכה כחייא בר רב וכרבי יוחנן דאמר עשית של שמאל מכה ולי נראה כרב הונא דההיא דחייא בעלמא היא דאמרינן דלמא ר' יוחנן כחייא בר רב ס"ל ופשטיה דרבי יוחנן כרב הונא ומכרעת:

אמר רב פפא לא תימא עד דמימחי גברא ומימחי קמיע כלומר דלא מהני היכא דמימחי גברא עד דמימחי קמיע אלא כיון דמימחי גברא אע"ג דלא מימחי קמיע וכ"ש היכא

דמימחי קמיע ולא אימחי גברא לפי שהעיקר הרפואה תלויה בקמיע והיינו דתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושילש ואוקימנא דאימחי קמיעא ואפי' באדם אחד אלמא מותר לצאת בו והא דתניא כל שריפא ג' בגי אדם כאחד פי' כאחד שלא גרע ולא הוסיף ולא שינה בקמיע כלום אוקימנא לאמחויי גברא שהמחאתו יותר חמורה מהמחאת הקמיע ובעינן בה שלשה בני אדם והא דאמר רב פפא חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי גברא לא איתמחי רבותא קמ"ל דאפילו בתלתא גברי לא איתמחי גברא בחד קמיע אבל לאמחויי קמיע אפי' לחד גברא תלתא זימני כי ההיא דתניא כל שריפא ושנה ושילש ואיקימנא לאמחויי גברא (לפי שיותר חמור מקמיע) ואי אמרת תיפשוט מינה דלא אמרי' מזליה דהאי גברא הוא דמקבל כתבא יש להשיב לענין אמחויי קמיע הכי נמי דפשיטא לן כבריי' ולא איבעיא לן אלא לענין אמחויי גברא לפי שיותר חמורה המחאתו מהמחאת הקמיע וכדברי ר"י משום הני איבעיא ליה לרב פפא מי מדמינן בהא מילתא אמחויי גברא לאמחויי קמיע דלא נימא מזליה דההוא גברא הוא דמקבל כתבא או דלמא כל לאמחויי גברא טפי מחמרי ואמרינן מזליה דההוא נביא הוא דמקבל כתבא תיקו:

דף כח.

הא דאמר עולא וחילופיהן באיש פירשוה רבינו שרירא ורבינו האי גאונים ז"ל דלא אמחט קאי כמו שפי' הרי"ף בהל' אלא אטבעת בלחוד קאי זו ששנינו טבעת שאין עליה חותם תכשיט דאשה לא תצא דלמא שלפא ומחויה ואם יצאה פטורה לפי שהיא תכשיטיה וטבעת שיש עליה חותם הויא לה משאוי ואם יצאה חייבת חטאת וחילופיהן באיש שטבעת שיש עליה חותם היא לו תכשיט וטבעת שאין עליה חותם היא לו משאוי כיון דלא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי מידי דהוה אקמרא ואאבנט של מלכים וכמו שביארנו ובטבעת שאין עליה חותם לא יצא ואם יצא חייב חטאת והוצאה לכך בין לאיש בין לאשה לכל אחד ואחד במה שמחויב בו כדרבא דאמר רבא פעמים שאדם נותן לאשתו ומניחתה בידה כלומר באצבעה וכן פעמים שהאשה נותנת לבעלה ומניחה בידו כלומר באצבעו אלמא דרך הוצאה היא באצבע וכנגדה בשבת יש חיוב חטאת לאיש במה שאינו ראוי לו ולאשה במה שאינו ראוי לה ויש בפי' הלכה זו דעות רבות לגאונים ולנגיד ורובן יש בהן שבוש והמתוקן והמחוור שבהם לקטתי מכללם והמבין יוסיף לקח וזה הירושלמי שכתבנו למעלה הדא אמרה העשוי לכך ולכך יש מפרשים אותו כמו שפירשנו שהוא עשוי בין לאיש בין לאשה ולפיכך גזרנו עליו אפי' באיש

גזירה משום אשה ויש מפרשים אותו שהוא עשוי לתכשיט ולתשמיש כמו מפתח של זהב של ר"ג שהיה עשוי לתכשיט ולפתוח בו תיבתו וזה הפי' יותר מחוור אלא אין לנו בכל זה לאסור לצאת לאיש בטבעת שיש עליה חותם בשבת משום דלא דמי למפתח שהמפתח כיון שהוא עשוי לפתוח בו את הבית או את התיבה הרואה אומר לצורך תשמישו הוציאה משא"כ בטבעת שיש עליה הותם שאין מותר לחתום בשבת וקישוטה היא עיקר תשמישה ואם יש מי שחולק בדבר זה ורוצה לדמות זו לזו אין אנו חוששין לפי שעל התלמו' שלנו אנו סומכין וכבר בררנו מקמרא ואבנט של מלכים דלא חיישינן באיש דלמא שליף ומחוי ה"ה לטבעת שיש עליה חותם:

דף כח:

הא דאמר רב יהודה אמר רב כל שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור כתבה הרי"ף בפ' חבית שנשברה וקבע הלכתא כוותיה ויש להקשות מדבריו על דבריו שהוא כתב בפ' במה בהמה הא דתניא פוקק לה זוג בצוארה ומטיילת בחצר ונראה מדבריו שם שהיא הלכה והיא פליגא עליה דרב כדאוקימנא בפירקין דהכא כתנאי ולדידן סתם מתני' עדיף דתנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ואע"ג דבמס' ע"ז מקשינן ומפרקינן אליבא דרב לא חיישינן לה וכמה וכמה יש לנו כיוצא בזה בתלמוד כדמקשינן ומפרקינן בגמ' בפ' יציאות השבת אליבא דריב"ל דאמר כיון שהגיע תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתפלל וקיימא לן דלית הלכתא כוותיה ובצנור שעלו בה עשבים אמרינן ממעכו ברגליו בצנעא בשבת והרבה כיוצא בה דמראין הדברים דליתא לדרב:

דף לא.

סליק במה אשה

[דף סט ע"ב] מיתיבי איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו פי' מדלא קאמר יודע אני שאכלתי ושלא אכלתי אבל איני יודע אם שבועה זו אסורה אם לאו אלמא לית ליה להאי תנא מאי דקאמר אבייי נמי דאמר עד שישגוג בלאו שבה ואית ליה דרשה דהאדם בשבועה וקס"ד דמוקים לה בשגגת ביטוי לשעבר באומר יודע אני שאכלתי או שלא אכלתי אבל איני יודע אם שבועה זו אסורה אם לאו דכה"ג האדם בשבועה היא לדעתיה דאביי וכ"ת האי תנא נמי אית ליה הכי והא קמ"ל דשגגת קרבן נמי שגגה ומונבז היא ולא רבנן

אי מונבז היא פשיטא השתא בכל התורה כולה הויא שגגה הכא לא כל שכן אלא לאו דוקא קאמר דכה"ג הואי האדם בשבועה באומר יודע אני ששבועה זו אסורה ואם לא לא הואי האדם בשבועה אע"פ שאומר יודע אני שאכלתי ושלא אכלתי וליכא בהאי מילתא פלוגתא בין מונבז לרבנן דבמדרש האדם בשבועה הכל שוים וכן שוים הם בזו דשגגת קרבן שמה שגגה משום דחדוש הוא שלא נשאר לנו שגגה בשבועת בטוי אלא זו תיובתא וה"ר שלמה החליף הגירסא והפי' ולא נתברר לי טעמו שאמר הא מני מונבז היא דאמר בעלמא נמי שגגת קרבן שמה שגגה אבל רבנן דאיפלגו עליה לית להו קרבן בשבועת בטוי לשעבר דסברי כרבי ישמעאל דאמר אינו חייב אלא על העתיד לבא והא ר"ע הוא דפליג עליה דמונבז והא דפליג עליה דרבי ישמעאל הא קשיא ולית נגר ובר נגר דיפרקינה:

[דף ע ע"א] ועדיין אני אומר על חרישה וקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו וכו' ואי אמרת מאי אולמ' דהבערה מחרישה וקצירה וי"ל חרישה וקצירה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין על הכלל כולו השתא דנפקא לן מהבערה מוקים ליה להוא קרא לחריש ולקציר של שביעית וה"ר שלמה פי' להכי לא נפקא ליה מבחריש ובקציר דה"ל כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט:

[שם ע"ב] בעא מיניה רבא מר"ג העלם זה וזה בידו מהו פי' שאינו יודע שהוא שבת ועשה מקצת מלאכות וגם אינו יודע שהן הן מלאכות האסורות בשבת מהו א"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת פי' לפי שאנו רואין במשנתנו שכל שידיעתו מתמעטת חיובו מתמעט ואף זה שהעלם זה וזה בידו דין הוא שלא יתחייב יותר מן היודע עיקר שבת שהרי נתמעטה ידיעתו פחות ממנו ואין להוסיף חיובו יותר ממנו וכי קתני היודע עיקר שבת שהוא חייב על כל שבת רבותא קמ"ל דאפילו האי דאית ליה ידיעת כל המלאכות אינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת וכ"ש כשהעלם זה וזה בידו א"ל אדרבה הרי העלם מלאכות בידו פי' דקרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגות כ"ש האי דנפישי ליה שגגות שבת ושגגות מלאכות וכי קתני במתני' היודע שהוא שבת חייב על כל אב מלאכה ומלאכה רבותא קמ"ל דאפילו האי דלא שגג בשבת נפישי חיוביה וכ"ש זה ששגג בזה ובזה ואתי' למפשטיה מרתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וכו' אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר משכחת לה דכה"ג לא הוי שוכח עיקר שבת אלא דידע לה לשבת בצפרא במקצת המלאכות ועשה את השאר כסבור שהן מותרות בשבת ואפניא דשבת ידע לה בשבת לאותו השאר שעשה בצפרא ועשה מקצת המלאכות שהיה יודע שחרית שהן אסורות

ועכשיו הוא סבור שהן מותרות ובין כך אינו זכור שהוא שבת כל אותו היום נמצא זה שלא שכח עיקר שבת ונתחייב על כל המלאכות בהעלם זה וזה בידו והיינו דאיצטריך ליה לתגא דמתניתין לאשמועינן לבתר דתנא ליה היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה דאפילו האי נמי דהעלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת ולהכי תנא אבות מלאכות מ' חסר אחת וכדפריש לה רבי יוחנן אלא אי אמרת העלם זה וזה בידו הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות וכיון דשגג בו בכל המלאכות במאי ידע לה לשבת הלא שכח עיקר שבת וכי תימא דלמא כדאמרי' מעיקרא דעבד מקצת מלאכות בצפרא ומקצת מלאכות בפניא ולא נזכר ערבית במה שעשה שחרית אלא שכח מה שעשה ולא נזכר בינתים שום ידיעה שהוא חטא הא פשיטא היא כיון דאין לו ידיעה בינתים העלם אחת הוא וחייב על כל אחת ואחת דהא תנא ליה רישא היודע שהוא שבת ומאי אתא תו לאשמועינן ואוקימנא דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע וקמ"ל דכה"ג ידיעת שבת הוא ולא הוי כשוכח עיקר שבת אע"פ ששכח איסור כל המלאכות כולן:

[דף עא ע"א] כתב ה"ר שלמה והא דאביי ורבא דאיפלגו בגרירה לגרירה דאלמא ידיעה דלאחר מעשה אינה מחלקת לחטאות ס"ל פלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל בלאחר הפרשה ואינהו דאמור קודם הפרשה:

[שם ע"ב] אמר עולא אפילו למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה פי' ר"ע ור"ט ס"ל ועיקרה בכריתות בפרק דם שחיטה דתנן ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי וכו' אמר רבי טרפון מה לזה שמביא שתי אשמות וכו' ואמר רבא מדברי שניהם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחיל' ומ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה הוא ר' יוסי דסבר לה הכי ועיקרא נמי התם במתני' דכריתות חתיכה של חולין וחתיכה של קדש אכל אחד מהן וכו' עד רבי יוסי אומר שניהם מביאין אשם אחד וטעמ' דמילתא משום דבעי ר' יוסי ידיעה בתחלה אפי' באשם כי היכי דבעי בחטאת וקאמר עולא למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אפי' בשוגג ואפי' נודע לו בין כל בעילה ובעילה אין הידיעה חשובה לחלק לאשמות זו ששנינו אלו שמביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וחד מנייהו הבא על השפחה דוקא בבא עליה במזיד לפי שגם הוא מן המביאין על המזיד אבל אם בא עליה בשוגג ונודע לו בין כל בעילה ובעילה סד"א תהא ידיעה זו מחלקת לאשמות כשם שהידיעה כיוצא בזו מחלקת לחטאות קמ"ל דאפילו רבי יוחנן דאמר ידיעה דלאחד מעשה מחלקת לחטאות באשמות אינה מחלקת אפילו ידיעה שבינתיים וכ"ש ידיעה דלאחר מעשה וכ"ת למה משום דאשם לא בעי ידיעה

בתחלה ועוד שהרי הוא מן המביאין על המזיד כשוגג הילכך לא חשיבה ידיעה דידיה אפילו בינתיים לחלק א"ל רב המנונא אלא מעתה כשם שאין ידיעה מחלקת כך תאמר בהפרשה שאינה מחלקת לאשמות ואם בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול ה"ג דאינו חייב אלא אחת א"ל מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא דלדברי הכל מחויב הוא דחייב עליו בפני עצמו מפני שחלקתו ההפרשה:

[דף עב ע"א] כי אתא רב דימי אמר למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה בשוגג ונודע לו בין כל אחד ואחד חייב על כל אחת ואחת שהידיעה מחלקתן לפי שהיא חשובה כיון דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה א"ל אביי והרי חטאת דבעיא ידיעה בתחלה ופליגי רבי יוחנן ור"ל בידיעה דלאחר מעשה באוכל שני זיתי חלב בהעלם אחר ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני דפטר בה ר"ל וידיעה שבנתים דאשם שפחה חרופה אפי' למאן דבעי ידיעה בתחלה אע"ג דחשיבה לא חשיבה אלא כידיעה שלאחר מעשה ואינה מחלקת לר"ל כך באשם שפחה חרופה דין הוא שלא תחלק אפי' ידיעה שבנתיים:

[שם] דילמא במעשה דלאחר הפרשה קאמרת שמחלקת כדרב המנונא ואפילו לר"ל ואפי' למ"ד לא בעי ידיעה בתחלה ותרתי קמ"ל ודקאמרת חדא למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה בעל חמש בעילות בשפחה חרופה בשוגג ונודע לו בין כל אחת ואחת חייב על כל אחת ואחת לר' יוחנן דאמר ידיעה דלאחר מעשה מחלקת לחטאת דין הוא שתחלק בנתיים בשפחה חרופה אע"פ שהוא מביא על המזיד כשוגג ובהא פליג ר"ל דלר"ל אינה מחלקת ואידך מעשה דלאחר הפרשה כגון שבעל וחזר ובעל והפריש קרבן וחזר ובעל חייב שתים אפי' לר"ל ואפי' למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה כטעמייהו דעולא ורב דימי לא פליגי ולא מידי א"ל אין:

[שם] כי אתא רבין אמר הכל מודים והכל מודים וכו' כבר נכלל פי' מימרא דרבין בכלל מה שפירשנו כפירוש מימרא דעולא ומימרא דרב דימי:

[דף עד ע"ב] דעביד חביתא חייב שבע חטאות משום חורש כשחופר הגומא בשדה בצריך לגומא ולעפר ודברי הכל ומשום בורר כשבורר מתוכו הצרורות ומשום מרקד כשמרקדו בנפה ומשום לש כשמגבל ומשום ממחק כשעושה הכלי ומחליקו ומשום מבעיר כשמבעיר האש בכבשן ומשום מבשל כשמבשל החבית מוסיף עליה תנור שלאחר בישולו טח בטיט על גביו לחזק חימומו והוי גמר מלאכה ומחייב משום מכה בפטיש:

[שם] ודעבד חלתא והיא כוורת הקנים חייב י"א חטאות שתים בקציצת הקנים בזומר וצריך לעצים ומשום מעמר כשאספן ומשום בורר כשבוררן ומשום ממחק כשמחליקן ומשום טוחן כשמבקען ומשום מחתך כשמשוה מדתן ומשום מסיך ומשום עושה שני בתי נירין ומשום אורג כשמחברן זו לזו וכשנוטל ממנו הקרומיות של קנים לאחר אריגתם חייב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכתה ואם תפר את פיה חייב עוד שתי חטאות משום תופר ומשום קושר:

דף לב:

[דף עה ע"ב] אלו לאפוקי מדר"א דמחייב אתולדה במקום אב ואף ע"ג דהא תני ליה רישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת איצטריך תו למיתנא אלו לאפוקי מדר"א שלא תאמר ה"מ בעושה שתי תולדות של אב מלאכה אחת אבל על אב ותולדה דידיה ליחייב תרתי קא משמע לן מיעוטא אחרינא דאפילו אב ותולדה דידיה לא מיחייב אלא חדא ולאפוקי מדר"א דמחייב בכולהו ואע"ג דבמסכת כריתות מייתי לה לרישא דמתני' לאפוקי מדר"א אמסקנא סמכינן כדאסיקנא הכא דכולה מתני' מפקא מדר"א ולא מחייב אתולדה במקום אב אלא חדא. [דף ע"ח ע"א] אטו מצניע לאו מוציא הוא פי' קס"ד דמוציא לא אפשר ליה לעולם בלא מצניע דכיון דאפקיד לצורך הא אחשבה וה"ל כמצניע בכל דבר שיש בו רפואה כדאמרי' בפרק המצניע למה לי למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה משום הכי מקשי לה כיון דמוציא לא אפשר בלא מצניע הא דקתני סיפא אבל במצניע ממש מצניע לחודיה בלא מוציא אי לא אפקיה אמאי מחייב ומשני לאו כדקא ס"ד דמוציא היינו מצניע אלא מוציא גרידא הוי דלא אחשבה בהוצאתו ומשכחת לה בתלמיד שתלה עצמו בדעת רבו וסיפא דקתני מצניע מוציא הוא ובדין הוא דליקשי ליה מעיקר' אטו מוציא לאו מצניע הוא אלא דעדיפא מיניה נקט אטו מצניע לאו מוציא הוא כי היאך אפשר שיתחייב בלא הוצא' והשתא דאוקימנא בתלמיד שאמר ליה רבו לא תימא כרשב"א דאמר נתחייב זה במחשבתו של זה אלא אפי' לרבנן יד תלמיד כיד רבו דמיא בדבר שהצניע רבו פחות מכשיעור ובדבר החשוב לכל הוא נחשב המוצי' בלא מצניע ולפום הכי איצטריך לאוקמה כשהוציאו התלמי' שאילו הוציאו רבו בעצמו הא אחשביה בהוצאתו וה"ל מצניע וג' מחלוקו' בדבר זה רבנן ורשב"י ורשב"א דמחייב כשהצניעו זה והוציאו אחר אפי' אינו תלמידו וראיתי לרב רבינו שלמה ז"ל בזה פי' אחר:

דף לד.

[דף פא ע"א] אמר רב ששת אם יש עליה עד מותרת כתב עלה הרי"ף ז"ל פירשו רבנן עד כמו סמרטוט וכיוצא בו כדתנן משמשת בעדים ואין אנו רגילין לפרש כן אלא אם יש עליה עד סימן קינוח שכבר נתקנח בה מותרת כל שהיא בין גדולה בין קטנה לפי שכבר היא מוכנת לה והא דבעא מיניה אביי מרב יוסף ירדו עליה גשמים ונטשטשו מהו שנטשטשה עדותן ואין סימן הקינוח ניכר בהן יפה ופשט ליה אם רשומן ניכר מותר וזה הפירוש יותר מחוור:

דף לד:

[דף פב ע"ב] אמר רבה במשא כ"ע לא פליגי דמטמא פי' המשא בלשון תורה היא ההיסט בלשון משנה ופעמים שקורין לו בלשון חכמים משא ופעמים שקורין לו היסט ושני מיני משא הם לטומאה אחד משא חמור הנוהג בכל הטומאות והוא כשהטהור נושא את הטמא ואחד משא קל כשהטמא נושא את הטהור שאינו נוהג בכל הטומאות אלא בזב בלבד ובכל מאי דדמי ליה כגון נדה ויולדת וזבה ונכרי ונכרית ובאלו בלבד טומאת אבן מושמה נוהגת שאם יש עשר מצעות זו ע"ג זו ואבן מושמה על גביהן והזב יושב עליה כולם טמאין ומפורש כל זה בספרא בפ' זבים והכא בפלוגתא דרבה ור"א במשא חמור עסקי' והוא הנוהג בכל הטומאות ודין טומאת משא הקל תלוי בטומאת אבן מושמה כל היכא דאיתיה להאי איתיה להאי והא דאמרי' אליבא דר"א ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה בדין הוא דלימא דלא מטמאה באבן מושמה אלא מילתא פסיקתא נקט שמשמשי ע"ז דינן כשרץ לגמרי ואין שום הפרש ביניהן שאין מטמאין אלא במגע בלבד והיינו דקס"ד לסיועיה לר"א ולאותוביה לרבה מדתניא ע"ז כשרץ ומשמשיה כשרץ קתני ע"ז דומיא דמשמשיה דאלמא לית לה אלא טומאת מגע בלבד כר"א ודחי לה אליבא דרבנן ואמרינן דלא אלימא ממתניתין ואע"ג דתני לה לע"ז ומשמשיה גבי הדדי לא מדמינן להו אהדדי אלא הא כדאיתא והא כדאיתא מיתיבי מגע נכרי ונכרית וכו' עד אלא רבה מתרץ לטעמיה וד"א מתרץ לטעמיה ויש במקום הזה ברוב הספרים שיבוש ולישנא דיקא דמתיבתא כך היא רבה מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מושמה שלהן ע"ז היא והיסטה אבל לא אבן מושמה שלה משמשיה הן ולא היסטן ולא אבן מושמה שלהן ר"ע אומר ע"ז היא והיסטה ואבן מושמה שלה פי' ואע"ג דקתני רבי עקיבא אומר הן והיסטן ע"ז אנכרי ונכרית סמיך לה והכי קאמר דין ע"ז כדין נכרי ונכרית הן והסיטן ואבן מושמה שלהן ע"ז ומשמשיה הן ולא היסטן ולא אבן מושמה

שלהן רבי עקיבא אומר ע"ז היא והיסטה משמשיה הן ולא היסטן פי' ה"נ ר"ע ע"ז אנכרי ונכרית סמיך להו וה"ק דין ע"ז ודין נכרי ונכרית שוה הוא לטומאתן הן והיסטן אבל לטומאת אבן מושמה איכא פלוגתא שנכרי ונכרית מטמאין אפי' באבן מושמה וע"ז אינה מטמאה באבן מושמה מתקיף לה רב אשי א"ה מאי הן פי' כיון דתנא ליה מגע נכרי ונכרית למה ליה למיתנא תו הן ה"ל למיתנא מגע נכרי ונכרית והיסטן או מנען והיסטן או מגע נכרי ונכרית והיסטן לפי שהמגע לשון יחיד הוא או לא ליתני מנע כלל וליתני נכרי ונכרית הן והיסטן אמטו להכי משמע ליה לרב אשי דהאי הן והיסטן כולהו טומאת משא נינהו לבר מטומאת מגע והן הן שני מיני משא שפירשנו בתחלת דברינו אחר חמור ואחר קל וכל היכא דתני הן הוא משא חמור הנוהג בכל הטומאות וכל היכא דתני היסט הוא משא קל שאינו נוהג אלא בזב בלבד זה כלל פירושו של רב אשי דמפרש לה לברייתא ואע"פ שאין תורף דברי רב אשי נראה על האופן הפי' שאמרנו דהא קאמר הן שהסיטו את אחרים ואנן פרישנא לה כלישנא דברייתא הן הוא משא חמור כלומר הן שהוסטו מאחרים והיסטן הן שהסיטו את אחרים שהוא משא קל משבק שבקיה רב אשי ללישנא דברייתא דלא למיתני תרי זימני הן כלומר הן שהוסטו מאחרים והן שהסיטו את אחרים ונקט ליה לגרמיה לישנא אחרינא לבר מלישנא דברייתא לפרושא לברייתא כי היכי דלא לימא תרי זימני הן ולא ליערבב בפירושיה פירוש לישנא דברייתא והיינו דקאמר רב אשי ה"ק נכרי ונכרית בין הן שהסיטו את אחרים בין אחרים שהסיטו אותן טמאין פירוש והוא שיהא אדם מסיטן ולא אוכלים ומשקין כדתנן כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם וכמו שמפורש הכל בפרק זבין:

בסיפרא ע"ז היא שהסיטח את אחרים טהורין אחרים שהסיטוה טמאין וכשתסדר זה הענין על לשון הברייתא תאמר כך הע"ז הם האחרים שהסיטוה טמאים ולא היסטן הן שהוסטו על ידה רע"א ע"ז הן והיסטן כלומר הן האחרים שהסיטוה או שהוסטה ע"י טמאין וה"ה לאבן מושמה דכל היכא דאיתא לטומאת משא הקל איתיה לטומאת אבן מושמה משמשיה לא הן ולא היסטן כלומר בין כך ובין כך טהורין שאין להם טומאת משא כלל אלא טומאת מגע בלבד זה פי' דברי רב אשי והוא אזיל לטעמיה דרבה ולטעמיה דר"א ליכא לתרוצי לברייתא על הדין אורחא כלל אא"כ אתה מחליף כל לשון הברייתא אבל לטעמיה דרבה בדרך פירושו של רב אשי אין הברייתא משתנית מצורתה ומתוקנת היא בפירושה בדרך קרובה ונמצא בזה סיוע לרבה וקושיא על ר"א דלא דייק לישנא דברייתא כוותיה משום דקשיא עליה מאי הן וכדאמרן:

[דף פג ע"ב] והא דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברים או אינה לאברים איכא דקשיא אמאי לא פשיט לה ממתני' דקתני אבניו עציו ועפריו מטמאין כשרץ והא בבית שהוא עצמו ע"ז קאמר ולא במשמשין מדקתני רבי עקיבא אומר כנדה ובמשמשין ליכא מ"ד שיש בהן טומאת משא ונ"ל דע"כ לא בעי רב חמא בר גוריא אלא בע"ז שהיא כתבנית בריה שיש לה איברים אבל בבית מודה:

[דף פד ע"א] א"ר זביד ה"ק מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טמאה כחנניה רבי יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן מתקיף לה רב פפא מאי אף פי' שהרי דין הספינה ע"ד הפי' הזה משונה הוא מכל דיני כלי חרס ששאר כלי חרס טמאין וזו טהורה ואין זה משמע אף אלא א"ר פפא ה"ק מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא ושל עץ בין מגעו בין מדרסו טמא וספינת הירדן טהורה כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה כחנניה כלומר אף דין ספינת הירדן כדין שאר כלי עץ שכולן טמאים בין מגען בין מדרסן ואי אמרת מאי דוחקא דרב פפא לאוקומה בכלי עץ מכדי לתרוצי למאי דקתני אף קא מהדר לוקמא בשל חרס כדקא מוקים לה רב זביד וליפכא לאוקימתא דרב זביד ולימא הכי מדדס כלי חדס טהוד ומגעו טמא וספיגח של חדס טהורח כתנא דידן רבי יוסי אומר אף הספינה טמאה כדין כל כלי חרס כחנניה יש להשיב דמשמע ליה לרב פפא דהאי דקתני רבי יוסי אומר אף הספינה טמאה אף בטומאת מדרס קאמר לפי שממנו התחילה הברייתא ואי הוה מוקים לה בשל חרס אין מדרס לכלי חרס מש"ה אוקמה בספינה של עץ ואיכא מרבוואתא מאן דגריס כקושיין דרב פפא מפיך לאוקימתא דרב זביד בספינה של חרס ולא איירי רב פפא בספינה של עץ כלל וכן בנוסחאות הבאות מספרד אבל בנוסחאות שלנו נמצא כמו שכתבנו:

[שם ע"ב] והא דאמר רבא מדרס כלי חרס טהור מהכא וכל כלי פתוח מי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור כתב עלה ה"ר שלמה ז"ל הלכך כלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מכל טומאה וכהיסט נמי לא מיטמיא ליה דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא לפיכך מציל על מה שבתוכו אישתמיטתיה לרש"י הא דאמרי' במס' גיטין בכלי חרס המוקף צמיד פתיל וליחוש שמא תסיטם אשתו נדה ובמס' נדה בפ"א תניא הרואה דם מטמאה מעת לעת ומהו מטמאה אוכלין ומשקין ומשכבות ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל ואיכא דקשיא ליה אמאי לא אמרי' נמי מי לא עסקינן בהסיטתן אשתו נדה ואמאי טהור מטומאת מדרס וטמא בהיסטן ונ"ל טעם הדבר מדכתיב והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם כאילו אמר על כל הנפשות שהיו יושבין בכל הכלים הנזכרים בפרשה ולא שיהיה כלי חרס בכלל

הכלים בפסוק זה לפי שאין טהרה לכלי חרס לא בהזאה ולא במקוה אלא כאומר על כל הנפשות שישבו על הכלים שהוזכרו טומאתן וטהרתן בפרשה וכלי חרס המוקף צמיד פתיל הוזכרה שם טהרתו ואפילו היתה אשתו נדה מכלל הנפשות שהיו שם הוא טהור וחוצץ בפני הטומאה אבל בהסיט הוא טמא אע"פ שמוקף צמיד פתיל דהא תניא בסיפרא איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו יכיון שהוא כנוגע בתוכו אין לו טהרה:

מתני' מנין לערוגה שהיא ששה על ששה שזורעין בתוכה חמשה זרעונין ד' על ד' רוחות הערוגה ואחת באמצע וכו' וזהו צורתה איכא מרבוואתא דמקחו בה קהייתא אמאי לא קתני תשעה זרעונין ארבע בד' קרנות ואחת באמצעית כל רוח ורוח ואחת באמצע הערוגה שהרי יש הרחקה בין כל זרע וזרע ג' טפחים כמו שיש כאן ולדעתי אין לנו להקשות זאת הקושיא כיון דבגמ' קים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי עליהו סמכינן דהכי קים להו ולא אזלינן בתר סברא דידן לפי שיש לומר שאם היה זורע ג' זרעים בכל רוח מתוך שהם סמוכין לגבולין הגבול מערבבן ע"י שהוא מושך העפר תדיר לגבולין ונוטל מכאן ונותן לכאן וקא ינקי זרעים מהדדי כשמזיז העפר מן הזרעים דגבולין לפי שלחלוחית הזרעים מעורבת עם העפר ובתלמוד הירושלמי גרסי' ניתני תשעה א"ר תנחום בוצריא וכן היא אלא בערוגה שבערוגות היא מתניתא ונ"ל פי' דבר זה כי מתוך שהיא ערוגה בין ערוגות והוא חופר תדיר מכאן ומכאן הגבולין מתמוטטין והוא צריך למשוך להם עפר תדיר ומזיז עפר מן הזרעים שעל הגבול ומתקן את הגבול ולפיכך החמירו בה שלא לזרוע בכל רוח אלא זרע א' מפני שהוא צריך לגבול כדי שלא יבא למשוך העפר הזורע לזרע ולא יינק זה מזה:

דף לה.

ובגמ' דילן א"ר ערוגה בחורבה שנינו כלומר שלא התירו לסמוך לה מבחוץ שום ירק ושום זרע ואקשינן עלה והא איכא מקום קרנות שהוא הרב בערוגה כמו שציירנוהו ולשם יכול הוא לסמוך שיעשה ערוגה סמוכה לערוגה כנגד הקרן אמרי בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות כגון זה שכיון שמשך הזרע מב' רוחות הערוגה נתמלאו כל הקרנות ואקשינן תו וליזרע מאבראי ולא לימלי כלומר מאי דוחקיה דרב לאוקמיה למתני' בערוגה שבחורבה וממלא את הקרנות נוקמה בערוגה שבין הערוגות ובמחריב את הקרנות כעין הצורה הראשונה ומהדרי' גזרה שמא ימלא את הקרנות ויסמוך לה ערוגות אחרות לפיכך גזרו אף בשלא ממלא שלא יסמוך גזירה שאינו ממלא אטו ממלא

ובממלא עושה שגי גבוליה של ערוגה משתי הרוחות שהזרע משוך כהן שלא יינק זרע מזרע כמו שאמרנו:

תו אקשינן עליה ולא יהא אלא ראש תור ירק אפי' אם ימלא את הקרנות ויסמוך לה ערוגה אחרת סמוכה לקרן מה בכך והלא הגבולין שבקרנות מפרישין ביניהם ונראה שהוא כסוף שדה שמפריש ביניהם מי לא תנן אם היה ראש תור נכנס לתוך ירק אחר מותר מפני שהוא כסוף שרה וזו צורת ראש תור ירק הנכנס לה שרובו נכנס ומיעוטו יוצא וחלופו הוא ראש תור ירק היוצא ממנה שרובו יוצא ומיעוטו נכנס וזו צורת הנכנס לה מ"מ אתה למד מכאן שכל שתי קרנות הסמוכות זו לזו הוא נראה כסוף שדה וכל שנראה כסוף שדה מותר כי אין איסורי כלאים תלויים ביניקה בלבד כי יש הרבה מהן שתלוים במראית העין שכיון שהם מופרשים במראית העין אין חוששין ליניקתן זו מזו וזו הערוגה ידוע הוא שיש לה גבולין כרוב אסי דאמר ערוגה ששה חוץ מגבוליה וא"כ למה לא יהו הגבולים שבקרנות מפרישין בסוף שדה שהוא בקרן בצורת ראש תור ולמה אסור לסמוך לה ערוגות אחרות אפילו בממלא את הקרנות והשבנו אין ראש תור בחורבה ואית דגרסי אין ראש תור בערוגה והכל עולה לטעם אחד כי ראש תור ירק הנכנס לידק אחד מתוך שזה זרוע כולו וזה זרוע כולו הגבול מפריש ביניהם מפני שנראה כסוף שדה לפי שהגבול חרב ביניהן ואינו זרוע אבל בערוגה שאין בה אלא ה' זרעונים מפני שרובה הוא חרב אין הגבול שלה נראה כסוף שדה אלא כתלם לפיכך אסור לסמוך לה שום ערוגה ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינו כלומר מותר לסמוך לה בין בממלא את הקרנות בין בשאינו ממלא בין בשיסמוך לקרן בין שיסמוך לזרע שבאמצע כל רוח ורוח ואע"פ שאינו סוף שדה ואקשינן עלה והא קא מיערבן זרעים בהדי הדדי כי הגבול שבאמצע הערוגה לדברי הכל אינו מפריש כסוף שדה מפני שאין לו קרן ואוקימנא בנוטע שורה לכאן ושורה לכאן כלומר שהופך השער של ערוגה מזרחית למזרח ושל ערוגה מערבית למערב וזהו הפרש ביניהן למראית העין:

[שם] אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם א' מן הערוגה על פני כולה חוץ מן הגבול מהו לסמוך לה בלא הפיכת שער אמר רב ששת בא ערבוב השער ובטל את שורות התלם כי כיון שלא הפך את השער זה לצד זה וזה לצד זה יש בזה ערבוב ואסור ורב אשי אמר אין ערבוב השער מבטל את שורות התלם ומותר לסמוך לה איתיביה רבינא לרב אשי הנוטע שתי שורות של קישואין וכו' מותר פי' מפני שהופך שער של שורה זו לשורה זו של אותו המין וכן עושה לכל מין ומין ונמצאו מופרשין למראית העין שורה אחת של קישואין ושורה אחת מכל מין ומין אסור שהשער מערבב אותו אלמא ערבוב מבטל את

השורה שאין שורה שאין לה תלם מכאן ותלם מכאן לפי שכל שורה היא בין שני תלמים ופרקינן שאני התם דאיכא שדאכא כלומר לא אמרו זה אלא במיני הירק שיש להם עלים רחבים וארוכים ונקשרים זה בזה וכן כל לשון שידוכין ל' קשירה במסכת עירובין כיוצא בזה הא דאיכא שדאכי הא דליכא שדאכי ודוקא בקישואין ודלועין ופול המצרי שהם משונים משאר המיני' בשדכיהו ומש"ה אמרי' בהו ערבוב מבטל את השורה אבל כשאר מינין שאין להם ענפים גדולים כל כך לעולם אין עירבוב מבטל את השורה:

[שם] אמר רב כהנא א"ר יוחנן הרוצה למלאות כל גנתו ירק כו' ואקשינן והא איכא רווחא דביני ביני שאין העגולין מדובקין זה עם זה לפי שאין לך עגול שהוא יכול להדבק כולו עם עגול אחר סמוך לו שלא יהא ביניהם הפרש ועדיין לא נתמלאת כל גנתו אמרי דבי רבי ינאי במחריב את בין הבינים שלא בא ר' יוחנן אלא להתיר ערוגה בין הערוגות אבל בין הביניים שבין כל עגול ועגול אסור הוא למלאותו:

[שם] רב אשי אמר אף בין הביניים מותר למלאות ואם היו העגולים זרועות שתי זורע בין הביניים ערב או בחלוף איתיביה רבינא לרב אשי מדתנן עבודת ירק בירק אחר מותר ורואין אותה כטבלא מרובעת כטבלא מרובעת הוא דשרי אבל בעגול אסור ופריק התם לאקולי בה קולא אחרינא להתיר ראש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דכטבלא מרובעת שרי ואי לא אסיר אבל חמשה זרעוני ערוגה הותר לזרוע בהן כל הערוגה כולה בחמשה עגולין כר"י וכן כל הגנה כולה לפי שמותר לסמוך ערוגה לערוגה. [דף פו ע"א] ה"ג א"ל רב פפא לרבא בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בחמשה עביד פרישה ור' ישמעאל כר' יוסי דאמר בארבעה עביד פרישה אלא ר"ע דאמר כמאן לעולם כר' יוסי וכו' ויש בענין הזה חילוף בכמה נוסחאות ובתלמוד ירושלמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל אבל חכמים אומרים שלש עונות שלימות בעינן פי' מאן חכמים ר"א בן עזריה דס"ל כרבנן דאמרי בחמשה עביד פרישה וסברי לה כרב אדא בר אהבה דאמר משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד נמצאו ג' עונות אחת ביום חמישי ושתים ביום ששי שהן עונת היום ועונת הלילה ואית להו נמי דר' יצחק דאמר לא מראש בסתר דברתי:

[שם] ויאמרו הללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה ובפי' רש"י ז"ל אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן ולא כן נמצא בספרים המדוקדקים הבאים מספרד אלא ג' עונות שלימות בעינן:

[דף פט ע"ב] ורמינהו תבלין שנים ושלשה שמות ממין א' פי' כגון תרומה וערלה וכלאי הכרם ממין פלפלין או כיוצא בו או משלשה מינין פלפלין של ערלה וכמון של תרומה

ושום של כלאי הכרם אסור ומצטרפין זה עם זה וה"ר שלמה לא פירש כן ושמא הזקיקו לפרש שלשה שמות מיני תבלין מההיא דגרסינן במסכת ע"ז בפ' השוכר גבי פלוגתא דאביי ורבא בחלא דחמרא וחלא דשכרא ולדידן לא קשיא לן ההיא ולא מידי והמשכיל יבין:

[דף צא ע"א] הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה מהו יש דיחוי אצל שבת או אין דיחוי אבל בהוציא כגרוגרות לאכילה וצמקה ונמלך עליה לזריעה בההיא ליכא דיחוי דבהדי דצמקה נמלך עליה ולא שצמקה וחזר ונמלך עליה אלא הכל בבת אחת אי נמי י"ל אפי' צמקה וחזר ונמלך עליה לאו דיחוי הוא שהרי לא חסרה משיעור שמתחייב עליו בשעת הנחתו וההנחה היא סוף המלאכה שמחייבתו חטאת ובתר השתא אזלינן. והא דבעא מיניה רבא מר"ג זרק כזית תרומה לבית טמא מהו דוקא כזית תרומה קא מיבעיא ליה משום דחשיבא טומאתה שיש חיוב באכילתה אבל פחות מכזית תרומה או כזית חולין כיון שאין חיוב באכילתה פשיטא ליה דלא מצטרף לענין שבת ומהכא שמעינן דבפחות מכביצה אוכלין לא מקבלי טומאה וההיא דתניא בסיפרא מכל האוכל מלמד שהוא מטמא בכל שהוא י"מ אותה בצירוף כלי כגון ההיא דתניא המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן וי"א שהיא טומאה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אבל לטמא בפחות מכביצה אינה לא מד"ת ולא מד"ס:

דף לה:

[דף צב ע"א] המוציא פירות לרה"ר אביי אמר ביד חייב פירוש וכדאסיקנא בפחות מג' דכל פחות מג' במעביר לא בעינן הנחה ע"ג משהו ואגד גופו לא שמיה אגד בכלי פטור אפי' הניחו ע"ג קרקע מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ משום דאגד כלי שמיה אגד רבא אמר ביד פטור בכלי חייב ומפכינן דאביי לרבא ודרבא לאביי בהא ואזיל רבא לטעמיה דאמר בפ' המוציא יין תוך שלשה לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו בזורק אבל לא במעביר דכמאן דמנחא דמיא משו"ה ביד חייב ואע"ג דבתר גופו גרירא משום דכל פחות משלשה בקרקע כמונחת דמיא ולא גרירא בתר גופו אבל למעלה משלשה אע"פ שידו של אדם חשובה לו כד' על ד' גרירא בתר גופו ולא מחייב כדתנן ונטל מתוכה או שנתן לתוכה שניהם פטורין:

מתני' המוציא בין בימינו וכו' ירושלמי כתיב ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור בימינו קטורת הסמים בשמאלו מנחת התמיד של יום תלויה בזרוע שמן המשחה היכן היה נתון רבי אבין בשם רבי אלעזר כמין צלוחית קטנה היה תולה באפונדתו או תאמר

שהיה קטן א"ר יהושע בן לוי כתיב נשיא נשיאי הלוי דוך דוכנים היה ר' יהודה ברבי אמר מדכל היה תנא ר' חייא למה נקרא שמו מרכל שהיה מר על הכל אלא שאין גדולה בפלטין של מלך:

[שם] יש ספרים משובשים שכתוב בהן ור"ש לטעמיה דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ושבוש הוא דבפי' שמעינן ליה בחילוף במסכת הוריות והגירסא הנכונה כך היא ור"ש יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא:

[דף צג ע"א] אמר מר זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב הי מינייהו מחייב פי' דהא לא קתני חייבין אלא חייב אמר רב חסדא זה שיכול וכו' א"ל רב המנונא משום דקא מסייע בהדיה י"מ כלומר ולעולם אימא לך דלר"מ דמחייב בזה יכול הה יכול ה"נ חייב אף אותו שאינו יכול והוצרכו לפרש כך משום דקשיא להו היכי סליק אדעתא דרב המנונא לחייב המסייע יותר מן העושה עיקר המלאכה ולדידן הא לא קשיא דאי אמרינן דמסייע יש בו ממש אכתי איכא לחייב טפי שאינו יכול מן היכול מפני שזה נותן כל כחו במלאכה וזה אינו נותן אלא מקצת כחו תדע דהא ר' יהודה פוטר בזה יכול וזה יכול ומחייב ב"ה אינו יכול וזה אינו יכול לפיכך הוצרך לומר מסייע אין בו ממש והיכול הוא שחייב מפני שהוא עושה את הכל:

[דף צה ע"א] ורמינהו ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד ואי לאו מתני' דהכא ההיא לא קשיא מ"ש הכשר זרעים משאר כל מילי דאיכא למימר הא דקתני אין בין נקוב לשאינו נקוב לחומרא דמעשר קאמר דתרוייהו מחייבי במעשר מדרבנן ולא מפרשינן לא מהאי ולא מהאי על שאר תבואה היוצאת מן הקרקע אלא מיניה וביה הוא דמפרשינן וכל הני מילי חומרי נינהו אבל להכשר זרעים ולטומאתן לא החמירו מדבריהם משום דאפושי טומאה לא מפשינן לפי שהנקוב כמחובר הוא מדברי תורה אבל השתא דתנן במתני' ר"ש פוטר בזה ובזה דאלמא אפי' באיסור שבת אזיל לקולא ר"ש ומשוי ליה לנקוב כשאינו נקוב ושניהם הם כתלושין כ"ש שהיה לו להחמיר בהכשר זרעים ובטומאתן שיהא אפי' הנקוב מקבל הכשר טומאה כשאינו נקוב ושנינן כדשנינן:

דף לו:

[דף צ"ו ע"ב] אלא כל ד' אמות בר"ה גמרא גמירי לה וכולהו תולדות דרה"י לר"ה נינהו לפי שד' אמות של אדם בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר כמוציא מרה"י לר"ה דמי. [דף צח ע"א] והא עגלות כמקורות הוו ואמר רב

משום רבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רה"ר פי' לפי שאין נקרא תחת אלא מקום שיש על גביו שום דבר ולפום הכי קס"ד דמקורות הוו בקרשי המשכן המוטלות על גבן ומרוב הקרשים היתה כל הענלה מקורה ולא נשאר תחתיה אויר ומהדרינן כי אמר רבא בדרא תתא והיא השורה הראשונה שהיו נותנין ע"ג העגלה ולא היו בה אלא שלשה קרשים ומתוך כך נשאר בין קרש לקרש אויר ועל אותו אויר אמר רב תחתיהן רה"ר ופרכינן על הדא אוקימתא משום דכלבוד דמי ובעי לאוקמא דאחודן מנח להו ואף עלה פרכינן כמה מותיב ד' משום דחמשה בחמשה לא מעיילי סוף סוף כי שדי ליה מר להההיא אמתא יתירתא ביני ביני בלבוד דמי הא ניחא למ"ד וכו' ואדחי ליה אף הדא אוקמתא ולעולם אפותייהו מנח להו ואוקמה רב כהנא באטבי פי' אטבא כמו מכבש כדאמרי' במס' מנחות כמלא אטבא דספרי והוא שקורין מורדידור בלע"ז וזה פי' דברי רב כהנא כלומר כשאמר רב תחתיהן של עגלות רה"ר לא בזמן שהיו הקרשים נתונים עליהם אלא בעוד שאין שם אפי' קרש אחד אלא האטבי בלבד והם היו כגון עמודים הנתונים ע"ג העגלה לכבוש ולדבק הקרשים זו עם זו שלא יתנדנדו ופרכינן עלה אטבי היכא מנח להו על גב העגלה כי דרך האטבי שיהו נעוצים מלמטה בנסרים שהעגלה מחופה בהן וזקופין כלפי מעלה לכבוש הקרשים שבתוכן אשתכח דאכתי עגלה מקורה היא ופירשה שמואל ביתדות כלומר לא היתה העגלה מחופה בנסרים אלא ארכה היתה ביתדות כעין העגלות העשויות לטלטל בהן אבנים וריוח גדול היה בין יתד ליתד ועלה אמר רב תחתיהן רה"ר ובאותן היתדות היו נקבים שבהן האטבי נעוצין וכל זה לא היה קירוי לעגלה ולא היה מבטל אויר שלה ומפורש הוא בכתוב כי ד' עגלות היו לבני מררי שהיו נושאין קרשי המשכן והיו מהלכות ברה"ר שתים כנגד שתים וקרשי המשכן היו מ"ח נמצאו ה' שורות זו ע"ג זו בכל זוג של העגלות כי רחב ג' קרשים היה נותן באורך העגלות בההיא אוקמתא דאוקימנא בגמ' אפותייהו מנח להו והא דמקשינן בגמ' ל"ל ה' אמות בארבע ופלגא סגיא פירושה בארבע ופלגא מרווחת כי רחב ג' קרשים ארבע ופלגא וארבע ופלגא בארבע ופלגא לא עיילי אא"כ מרווחת כמעט ושנינן עלה כי היכי דלא לידחקו קרשים היה נותן להם עוד חצי אמה ולפיכך היה אורך כל העגלה חמש אמות והקרשים היו נתונין לארכן מעגלה לעגלה שבצדה כגון צורה זו צדי העגלה הם האופנים וחשוקיהם וחשודיהם היה בכל צד וצד רחב שתי אמות ומחצה לפיכך היה בין עגלה לעגלה חמש אמות וזה הוא כמלא אורך עגלה כשתחשב רוחב הצדדין והעגלות ואמתא יתירתא דהוי קאי בה בן לוי תמצא רחב ט"ז אמה רה"ר והא דמקשינן בגמרא ל"ל באמתא ופלגא סגיא על רחב הצדדין או על רחב העגלות על אחד מהן אנו שואלין

בגמ' למה היה ב' אמות ומחצה הלא די היה לו באמה וחצי שאם אתה נותן לכל צד וצד אמה וחצי נמצאו הקרשים שוכבין על שתי העגלות באורך ח' אמות של הקרש ואמה מן הקרש יוצאה בזיז מכאן ואמה אחרת יוצאה בזיז מכאן ובכל זה אין הקרש יוצא חוץ לאופני העגלה לפי שהעגלות ואופניהם יהיו לפי חשבון זה י"א אמות ואין אורך הקרש כי אם י' אמות ובדין הוא שאפי' בפחות מאמה וחצי היה די כדי שיהיו בין האופנים והעגלות י' אמות כאורך הקרש אלא לא דק פורתא וחשבון קצוב תפש לו כלומר הלא די היה לצדי העגלות או לרוחב העגלות באמה וחצי בפחות מכאן משהו ולמה הוצרכו להיות כל צד וצד בשתי אמות ומחצה והשיבו כי היכי דלא לידדו קרשים שלא יצאו חוץ לעגלות כלום כי שמא ע"י אותן קרשים שני זיזין של אמה אמה שיצא מן הקרשים חוץ מרוחב העגלות אמה לכאן ואמה לכאן יבאו הקרשים לידי נדנוד וכשאתה נותן לכל אחד שתי אמות ומחצה נמצאו הקרשים שוכבים על העגלות מכוונים אלו על אלו לא מוסיפין ולא גורעין זהו פי' עגלות על הדרך שדרכו בה איתני עולם כנון רבינו שרירא ורבינו האי ז"ל שפירשוה בדרך ארוכה כמו שכתובה בספרי תשובותיהם ושאר חכמי קדמונינו ז"ל כך פירשוה אלא שנמצא בפרש"י ז"ל דרך אחרת והיא רחוקה ויש עליה קושיות גדולות וחזקות והפי' שכתבנו ברור ומבואר עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע:

[דף צט ע"ב] והא דבעא מיניה רב מרדכי מרבה עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה וזרק ונח על גביו מהו איכא למפשטה מההיא דתניא מחנות לפלטיא דרך סטיו וכו' וא"ר יוחנן עלה מודה בן עזאי בזורק ואיכא למפשטא מהא דתניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב דאוקימנא למעלה מעשרה ואיכא למפשטא נמי מהא דתניא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו שלשה וזרק ונח על גביו חייב בכל הני אע"ג דבמקום פטור קא אתיא חייב אלא י"ל ברייתא לרב מרדכי לא שמיעא ליה ומימרא דרבא לא שמיעא ליה ורבה ורב יוסף ואביי דפשטוה ניהליה ממתני' דתנן הנוטל מהן והנותן על גבן חייב מתני' אלימא להו למפשט מיניה דלא מכפל תנא לאשמועי' מחט דעיילא במורשא (ברה"י) [כדדחי] רב מרדכי:

[שם] והא דרב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוייהו עושה מקום ד' וממלא פירושה כעין ההוא דגרסינן בפ' כיצד משתתפין רבי חנניה בר עקביא אומר גזוזטרא שהיא ד' אמות על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא וטעמא דר' חנניה מפרש התם משום דאמרי' כוף וגוד ומרה"י לרה"י קא ממלא לפי שרואין את המחיצות כאלו מגיעות ויורדות עד המים ואע"ג דלא קיי"ל כרבי חנניה בן עקביא הני מילי בגזוזטרא דקביעא ויכול לעשות

לה מחיצות אבל ספינה דלא קביעא קל הוא שהקלו חכמים בה למלא בה דרך חקק שחוקק בה ד' אבל בזיז כרב הונא כולי האי לא שרינן:
[שם] הא דתניא קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה שמעתי פירושה בשם ר' שמואל מרומרוג ז"ל דלא גרסינן לענין טומאה הוא דכתיב בחלל חרב הרי הוא כחלל אלא ה"ג לענין טומאה הוא דכתיב כל הבא אל האהל כלומר דאהל קבע בעיא וכל זמן שהספינה אינה קשורה בשלשלת של ברזל אינה נחשבת כאהל קבוע לפי שהיא נתקת והולכת ממקום למקום ומשנה שלימה היא בסדר טהרות דאהל קבוע בעי' לפיכך צריכה שתהא קשורה ותקועה בקרקע בשלשלת של ברזל שלא יהיו המים עוקרין את הספינה ומוליכין אותה ממקום למקום והא דתנן האיכר עובר ומרדע על כתפו כו' שאני התם כיון דבידו להעמידו הוה ליה אהל קבוע אבל ספינה שאין בידו להעמידה אינה נחשבת אהל קבוע אא"כ קשרה בשלשלת של ברזל ולכך מביא לה את הטומאה לעשות אהל קבוע ואית דגרסי מביאה את הטומאה פי' שהספינה היא המביאה את הטומאה כדין כל אהל קבוע אבל לענין שבת לא בעיא קביעות מקום אלא שיהו שתי הספינות מחוברות יחד וקשורות זו בזו הלכך אפי' כחוט הסרבל הוי חבור וקשירה כ"ז שיכול להעמידן בו שאינן נתקות זו מזו אע"פ ששתיהן נתקות ממקום זה והולכות למקום אחר שאינן קשורות ותקועות בקרקע בשלשלת של ברזל ולא בשום דבר וכך היא המשנה במסכת אהלות אלו לא מביאין ולא חוצצים הזרעים והעוף הפורח וטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה על פני המים קשר את הספינה בדבר המעמידה מביאה את הטומאה זה הפי' קבלתי מפי השמועה והפי' שכתב בו רש"י ז"ל ידוע ע"ד הנוסחא הכתובה בכל הספרים שכתוב בהן לענין טומאה הוא דכתיב בחלל חרב:

דף לז.

סליק פירקא
עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה וסוגיין בכולי תלמודא אין בנין בכלים ואנן כך קבלנו כי אמרי' אין בנין בכלים ה"מ בשני כלים זה על גבי זה כגון שידה תיבה ומגדל שהוזכרו בענין הזה בפרק כל הכלים שדרך בני אדם לעשותם תחתיים שניים ושלישים וכן זקיפת המנורה ביו"ט דאוקימנא במס' יו"ט בפ' יו"ט במנורה של חוליות שפעמים שמחברין ב' קטנות ועושין מהן אחת גדולה אבל בכלי אחד ד"ה יש בנין כרב דאמר חייב משום בונה וע"כ לא פליג עליה שמואל ואמר שאין דרך בנין בכך אלא בשופתא דקופינא שהוא דבר מועט אבל בעשיית כולו או רובו בדרך בנין שישים

נסר ע"ג נסר או כיוצא בזה ד"ה יש בה משום בנין ושבע חטאות דחביתא וי"א דחלתא דמנינן להו למאן דאית ליה הדין סברא מפיק חדא מיניהו ומעיילי תותיה משום בונה ואית דבעו למימר פלוגתא אינון וההיא דאמרינן במס' יו"ט אזלא כמ"ד אין בנין בכלים אבל למ"ד יש בנין בכלים מוקים לה להההיא במגורה דאית בה חדקי כגון חוליות דב"ש סברי גזרינן משום מנורה של חוליות וב"ה סברי לא גזרינן ביו"ט כיון דמנורה צורך יו"ט הוא ור' יוחנן דאסר במנורה דאית בה חדקי כעין חוליות לטלטלה בשבת כדאי' בפ' כירה סבר לה כמ"ד יש בנין בכלים לפיכך החמיר בה אפי' בקטנה דאית בה חדקי ובפ' כל הכלים היא פלוגתא דאביי ורבא וכיון דקי"ל כרבא דהוא בתרא ור' יוסי (הגלילי) [גלילאה] איקלע לאתריה דר' יוסי בר' חנינא וטלטל מנרתא לפיכך לא חש לה הרי"ף לכתוב פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש במנורה בפ' כירה ואין טעם זה מספיק כל הצורך לתקן דברי הרי"ף ז"ל כיון דחוליות בין גדולה בין קטנה אסור לטלטלה בשבת וכן גדולה דאית ביה חדקי היה לו לכתוב ולפרש דבר זה:

דף לז:

[דף קו ע"א] והא אנן תנן כל המקלקלין פטורין מתני' ר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור ברייתא ר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ופלוגתייהו דר"י ור"ש לא אשכחן לה עיקר ברור בכולי תלמודא אלא שאנו תולין מחלוקתם זו בזו כמחלוקתם במלאכה שאינה צריכה לגופה שהוברירה בכמה מקומות במס' שבת דר' יהודה מחייב ור"ש פוטר והקשר שקושר בין שתי המחלוקות הללו הוא מדאיצטריך קרא למישרא מילה בח' בשבת ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן וזהו ביאור הדבר כל שלשים ותשע מלאכות שהיו כנגדן במשכן כולן היה בהם צורך לגופן חוץ מן הזורה והבורר שהוא זורה חמוץ מן הגורן ובורר הצרורות מן הכרי וזה הוא עיקר מלאכתן לדחות המוץ והצרורות וכן חייב עליהן ועל כל תולדה שלהן אבל שאר המלאכות עיקר הוא לצורך גופן וס"ל לר' יהודה כל המלאכות כולן כשם שחייב עליהן לצורך גופן כך חייב עליהן שלא לצורך גופן כ"ז שהוא מתקן ולא מקלקל הלכך האי דאיצטריך רחמנא למישרא מילה אע"פ שהוא דוחה הערלה מן הבשר והיא מלאכה שאינה צריכה לגופה כמוציא את המת לקברו ומוציא כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ ומשמשי ע"ז כל שהן שאין כוונתו אלא לדחותן מעליו כיון שיש תיקון האיש בכך דמה לי תיקון גברא מה לי תיקון כלי מתקן הוא ומלאכה שאינה צריכה לגופה כה"ג בשבת חייב עליה ומש"ה איצטריך רחמנא למישרא מילה בשבת ואין ה"נ גבי הבערה דבת כהן אע"פ שאין כוונתו בהבערה אלא

לדחותה ולבער אותה מן הכלל כדכתיב ובערת הרע מקרבך והויא לה מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון שיש לנו תיקון בדבר הרי הוא כמוציא כזית נבלה וכעדשה מן השרץ וכה"ג בשבת חייב ומש"ה אסר רחמנא הבערה גבי בת כהן נקוט האי כללא בידך כל מלאכה שהיא צריכה לדחות נזק מן העושה אותה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכן החופר גומא בשדה ואינו צריך אלא לעפרה אין החרישה אלא הגומא בלבד והעפר כדבר אחר חוץ מן החרישה והויא לה מלאכה שאינה צריכה לגופה שנחלקו בה רבי יהודה ור"ש ולא היה ר' יהודה צריך לטעם שאמרו בגמ' מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין כי די לנו בתיקון שלנו כביעור עושה הרע מישראל כמוציא המת לקברו אלא כמוסיף טעם הוא ואיידי דאמר מה לי תיקון גברא מה לי תיקון כלי נקיט נמי מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין הלכך לטעמיה דר' יהודה חובל בבהמה חשיבא בצריך הדם לכלבו ומבעיר את הגדיש בצריך לאפרו שקלקולו בבהמה שהחבורה בה וקלקולו בגדיש הדלוק מקלקל בחבורה ובהדלקה הוא ופטור אע"פ שיש לו תיקון בדם ובאפר אין החבלה בדם אלא בבשר ואין הדליקה באפר אלא בגדיש ואין זה דומה לשוחט את הבהמה ומבעיר את העצים לבשל את הקדרה שזה הוא דרך הנאתן ובכולהו אבות מלאכות מודה ד' יהודה ולא פליג אלא שמוסיף אף השובט והמדקדק וכן מודה ר' יהודה בחובל בשרצים ושקצים ורמשים דלאכילת כלבים קיימי וזה הוא דרך הנאתן ואע"פ שנצרר הדם ולא יצא מתוך שהכלבים להוטים אחר הדם יש בזה תקון וכן מודה ר' יהודה אם היה שום תיקון בגוף הבהמה החבולה או בגוף הגדיש הדלוק אפי' בתיקון משהו היה חייב דאמרי' בפסחים בפ' אלו דברים לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שחטו שלא לאוכליו חייב מה תקן תקן אם עלו לא ירדו כל זה שאמרנו לבאר טעמו של רבי יהודה אבל ר"ש ס"ל כולהו מלאכות ממשכן גמרינן להו מה התם כולהו מלאכות חוץ מזורה ובורר לצורך גופן אף כאן כל לצורך גופן הלכך לא איצטריך רחמנא למישרא מילה שהיא לדחות הערלה ולא למיסר הבערה גבי בת כהן שהיא לבער אותה מישראל שעיקר ההבערה שהיא בבת כהן אין בה לעצמה אלא קלקול ובישול פתילה לא כלום חשוב וכן עיקר החבלה היא בערלה ואין שם שום תיקון אלא קלקול והתיקון שהוא באיש לא חשיב לר"ש דה"ל כמלאכה שאינה צריכה לגופה ולמדנו מזה מקלקל בחבורה ובהבערה שחוא חייב ובהא פליגי ר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש דר' אבהו ס"ל חדוש הוא ואף במקלקל גמור חייב בחובל ומבעיר אליבא דר"ש כמו שאתה אומר בעלמא חדוש הוא שחדשה תורה בקנס אע"ג דמקטיל משלם ור' יוחנן סבר אף לדברי ר"ש בעינן שום תיקון וכיון שיש שום תיקון אע"ג שאינו בגוף הבהמה החבולה אלא בדם ולא בגוף

הגדיש הדלוק אלא באפר כה"ג תיקון הוי גבי חובל ומבעיר לפי שהדם בא מכח חבלת הבהמה וכגופה הוא חשיב וכן האפר הוא הגדיש הדלוק משא"כ בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה שאין החרישה אלא הגומא ולעולם תיקון כל דהו בעי' אפי' גבי חובל ומבעיר דהא גבי מילה והבערה דבת כהן אע"פ שאין שם תיקון מעשה מצוה הוא תיקון כל דהו הוי הלכך אין לך בו אלא חדושו בלבד דלא בעי תיקון בגוף הדבר על צורת הגוף הראשונה אבל תיקון כל דהו בעי' משא"כ בשאר מקלקלין שכולן פטורין עד שיהא תיקון בגוף הדבר והיינו דאמר ליה ר' יוחנן לר' אבהו פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה פירוש שיהו חייבין בלא שום תיקון אם תמצא לומר משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו הוא חייב אליבא דר"ש משא"כ בשאר המקלקלין כולן ומתני' דקתני כל המקלקלין פטורין קא פסק ותני אפי' חובל ומבעיר הרי הן כשאר המקלקלין כולן רבי יהודה היא ואע"ג דרישא דמתני' אוקימנא כר"ש דקתני קורע בחמתו פטור בעל כרחך רישא ר"ש וסיפא רבי יהודה ותברא מי ששנה זו לא שנה זו וחובל ומבעיר שאינו צריך לגופן אלא לדחות נזק מעליו פלוגתא דר' יהודה ור"ש היא דהיינו מלאכה שאינה צריכה לגופה וזו היא שנחלקו בה בהריגת המזיקין בשבת בפ' כל כתבי הקדש וכן הקורע בחמתו למירמא אימתא אאינשי ביתיה הרי הוא כחופר גומא בשדה ואינו צריך אלא לעפרה שאין הצורך בעיקר המלאכה ופלוגתא דר' יהודה ור"ש היא, והא דת"ר המוציא ריח רע כל שהוא יש לפרשה בצריך לרפואה לגמר בריח רע והרבה עושין כן ובירושלמי נמצאו דברים שלא על דרך התלמוד שלנו ולא על דרך הפירוש שלנו שפירשנו והכן גרסינן התם את המת במטה חייב דברי הכל לא כן תאני אף ריח רע כל שהוא ואמר רבי אילא אף ר"ש מורה באיסורי הנאה רבי יודן אמר תפתר במת נכרי ושאין בו ריח ושהוציאו לכלבו וגם לרבינו האי ולרבינו נסים ז"ל מצאנו בדברים הללו בחילוף דברינו ואין לנו אלא מה שדעתנו נוטה לו לפי תלמודנו וכפי שכתבנו ובמדרש הגדה מצאתי טעם לדברי ר' יהודה דחשיב ליה תיקון גברא במילה כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם מה תאנה זו אין בה פסול אלא העוקץ בלבד כך האבות לא היה בהן פסול אלא הערלה בלבד:

דף לח:

סליק פירקא

מתני' הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור מאן תנא אמר רב יהודה אמר שמואל ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה פי' והוא הדין להצד שמונה

שרצים שאין הפרש בין הצדן להצד שאר שקצים ורמשים אלא בחובל יש הפרש ביניהם וג' משניות שהוזכרו כאן בגמרא שהעמידם כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה לא הזכירם הרי"ף ז"ל ואע"פ שאין אנו מדקדקין עליו בכל הלכות שבת במה שכתב מה שאינו צריך ובמה שהניח מן הצריך הוזקקנו לדקדק עליו בזו כי יש להקשות מדבריו על דבריו כי נראה במה שכתב בפרק כירה הא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר אבל לא של עץ דהלכה כר' יהודה כמלאכה שאינה צריכה לגופה וכ"נ ממה שתשמיט מלכתוב כאן שלש שמועות דאמר רב יהודה אמר רב מאן תגא ר' שמעון היא דלית הלכתא כר"ש וא"כ היאך כ' בסוף הפרק של מעלה הא דאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת ונראה מדבריו שהלכה כר"ש במפיס מורסא וצידת נחש קשיין אהדדי וקשיא נמי דשמואל אדשמואל ולפי מה שכתבנו בפרק במה מדליקין י"ל שאין הלכה כר"ש במפיס מורסא וצידת נחש ואע"ג דסתם מתני' כוותיה דתנן ועל עקרב שלא תשוך הרבה סתמות יש לנו במס' שבת מהן כר"י ומהן כר"ש וקיי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י כל היכא דלא אפסיקא לן הלכתא בהדיא וכל שכן דאשכחן ליה לדשמואל דס"ל כר' יהודה בגחלת של עץ שאסור לכבותה ברה"ר ודשמואל אדשמואל ל"ק אע"ג דאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת לא משום דס"ל הכין במפיס מורסא ובצידת נחש אלא אליבא דמאן דתני להו קא חשיב להו ור' חננאל ז"ל פסק כר"ש אפילו במלאכה שאינה צריכה לגופה מדאשכחן ליה לרבא דהוא בתרא דס"ל כוותיה בפרק נוטל אדם את בנו ושירקא טויא ופעפועי ביעי אסור וכן הלכתא ונותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת כיון דמשתתין הן הכי ואע"ג דקיי"ל הלכתא כר"ש דלאו כטעמיה דרב דס"ל כר"י ולא ס"ל כר"ש בכל השבת אפ"ה גבי שמן ורד נקיטין כרב דלא שריא אלא באתרא דשכיח מישחא ולא אמרי' כל ישראל בני שרים הם דלאו מילי דתלויין הא בהא נינהו ואע"ג דבגמרא שקלינן וטרינן למירמי הא אהא משום דהכי קים להו דבכל השבת כולה לא סבר לה רב כר"ש אבל אנן קיי"ל כר"ש במוקצה ובדבר שאין מתכוין ולא קיי"ל כוותיה בהא דשמן ורד ולא אמרי' כל ישראל בני שרים הם ורבינו חננאל פסק כר"ש אפילו בהא:

דף מא:

כתב הרי"ף ז"ל ואוקימגא בחבל דגרדי דהוא כלי קיואי דאמר רב נחמן אמר שמואל אם כלי קיואי הוא מותר לטלטלו בשבת ואנן לא גרסינן הכי ושמעתא באפי נפשה גרסינן

לה א"ר נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלו בשבת וכובד העליון וכובד התחתון אין ניטלין דמשום כובדם מקצה להו מקום וכתשמישי קרקע הם חשובים:

דף מב.

[דף קיד ע"ב] וביום הכפורים מותר בקניבת ירק התלוש מן הקרקע מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש שלא יהא טורח במוצאי היום בקניבה ותהא נפשו עגומה עליו וכן מפצעין באגוזים ומפררין ברמונים ודוקא מן המנחה ולמעלה שמאחר שהוא קרוב לעת האוכל דומה למי שיש לו פת בסלו ולא אתי למיכל מינייהו אבל קודם המנחה אסור גזרינן דלמא אתי למיכל מינייהו וה"ר שלמה פירש בזה שאמרו משום עגמת נפש ענין אחר ולא ישר בעיני:

ויוה"כ שחל להיות בשבת איכא דתני איסור בקניבת ירק ואיכא דתני מותר ומדאשכחן ליה לר' יוחנן דלא חש לה להההיא דתניא אסור ולא חשש אלא לפרש המקראות שכתוב שבתון שבות וכתיב כל מלאכה לא תעשו לומר לעבור בעשה ולא תעשה ולתרץ הברייתא לא חש אלמא ליתא ולא סמכינן עלה והרי"ף ז"ל לא כתב מכל זה כלום לפי שלא רצה לפרסם היתר בדבר זה משום עמי הארץ והרבה יש כיוצא בזה מן הדברים שהשמיט מלכתוב:

דף מב:

[דף קטו ע"א] איתמר היו כתובין תרגום בכל לשון וכו' כתב הרי"ף ז"ל הלכה כרב הונא ואגנן השתא כיון דקיי"ל כרשב"ג דאמר אף ספרים לא הותרו שיכתבו אלא יונית וכרב ושמואל דאמרי לעז יוני לכל כשר כמו שביררהו במס' מגילה אין בדבר זה ספק שאם היו כתובים בלשון יוני מצילין אותן:

ועוד נ"ל כיון שהתירו בדורות האחרונים לכתוב תרגום והלכות איידי דבציר ליבא ושכיח שר השכחה וסמכו על הא דר' יוחנן וריש לקיש דמעייני בספרא דאגדתא בשבתא משום דכתיב עת לעשות לה' הפרו תורתך אמרו מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ולא תשתכח תורה מישראל כדאי' במס' תמורה בפ' יש בקרבנות היחיד וכן נהגו לכתוב ברכות הרי נתנו כולם לקרות בהן ומצילין את כולן:

דף מג.

[דף קטז ע"ב] והא דאמר שמואל בין בזמן בית המדרש בין שלא בזמן בית המדרש אין קורין אוקימנא כר' נחמיה ובנהרדעא פסקי סדרי ככתובים במנחתא דשבתא אע"ג

דאתרא דשמואל לא סברי כוותיה בהא אלא כרבנן דפליגי עליה דר' נחמיה ס"ל מיהו בשטרי הדיוטות אסור לקרות בשבת לדברי הכל וליכא מאן דפליג עליה ומאחר שפשט מנהג הראשונים שהיו נוהגין לדרוש בכל שבת ושבת עד זמן סעודה אין לנו אנו היום למנוע עצמנו לקרוא בכל כתבי הקדש ובכל ספר שיש בו סרך קדושה כל היום כולו והטעם שלא היו בדורות הראשונים קורים בספר כתובים בשבת עד אחר סעודת השבת מפני שלא היה מתקנת עזרא אלא לקרות בתורה ולתרגם בנביא ולא התירו לקרוא בספר אחר כדי שיהו הכל משכימים לשמוע הדרשה שהיו דורשין עד זמן סעודה:

א"ר אשי בתרתי פליגי פליגי בטלטול ופליגי במלאכה פירוש פליגי במלאכה כדמפרש בברייתא ועל ההיא פלוגתא לא אהדרו ליה ולא מידי ופליגי נמי בטלטול עור אגב בשר לאחר הקטרת אימורין שהיה ר' ישמעאל אוסר וחכמים מתירין ועליה אהדרו ליה חבריא והכי קא אמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר בלא אימורין שהרי אף הבשר עצמו קודש הוא כמו הספר שהוא קודש ופרכינן עלה מי דמי התם נעשה בסיס לדבר המותר שאפי' כתבי הקדש שאין קורין בהם הרי אמרו שונין בהם ודורשין בהן ואם נצרך לפסוק מביא ורואה בו הכא נעשה בסיס לדבר האסור שאין הבשר מותר באכילה ער הערב ומנין להו שיהא טלטולו מותר וכ"ש העור שעמו ומסקנא אוקמא מר בר רב אשי לעולם כדאמרי' מעיקרא דבהפשטת פסח אהדדי ליה לומר שמותר להפשיט את כולו קודם שיוציא את האמורין שמתוך שהאמורין ראוין להקטרה בו ביום הרי הם דבר מותר ונעשה שאר הבשר יד להן והעור בסיס לדבר המותר בלבד והרי הוא כתיק הספר עם הספר בלא מעות שאין שם אלא דבר המותר בלבד אף זה מכיון שהבשר והאמורין מחוברין ונעשה הבשר יד לאמורין אין שם אלא דבר המותר בלבד ובטלטולו כולי עלמא לא פליגי שיהא מותר לטלטל הכל ביחד דבסיס לדבר המותר הוא כי פליגי בהפשטו וכגון דלא בעי ליה לעור ושקיל ליה בברזי רבנן סברי מפשיט את כולו מתוך שהותרה הפשטה עד החזה לצורך האמורין מפשיט את השאר בברזי דהא לאו מלאכה היא ולא מיתחל שבתא בהכי אע"ג דדמיא להפשטה הועילו האמורין לבשר להתיר לו כך כשם שהועיל הספר לתיק הספר להצילו מן הדליקה ור' ישמעאל סבר כיון דאיתעביד ליה צורך גבוה לא שרינן ולא מידי גזרה דלמא אתי למעבד הפשטה כי אורחה אף בכל הבשר:

דף מג:

[דף קיז ע"א] להיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש כתב עליה הרי"ף ז"ל ולית הלכתא כבן בתירא לא במבוי ולא בחצר ול"ג כיון דכולי עלמא בין לרבנן בין לבן בתירא קל הוא שהקלו חכמים בכתבי הקדש יותר מהצלת אוכלין ומשקין שכל המחיצות הצריכות להצלת אוכלין ומשקין אינן צריכות להצלת כתבי הקדש ורבנן דבעו הכא שלש מחיצות ולחי אחד ס"ל כר"א דאמר בעלמא בעינן לחיים ואנן לא קיי"ל כר"א אלא בעלמא בלחי אחד סגי לן הילכך ממילא קיי"ל כבן בתירא דאמר הכא לא בעי לחי כלל הלכך הלכה כבן בתירא במבוי והלכה כדברי חכמים בחצר:

דף מה:

[דף קכא ע"א] אמר רבי יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין בשבת פי' ריב"ל סבר לה כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום חשש נזק התירוה חכמים ואותביה רב יוסף מדתניא חמשה נהרגין בשבת הני אין אחריני לא ובעינן למימר דלמא משבשתא היא משום דלא אתנייה ביה ר' חייא ור' הושעיא תרצה רב יוסף ואוקמא ברייתא ברצין אחריו ודברי הכל כלומר בהא אפי' ר' יהודה מודה משום פקוח נפש וכ"ש ר"ש אבל בשאר מזיקין שאין בהריגתן הצלת נפשות לפי שאין בהם סכנה פלוגתא דר' יהודה ור"ש ר' יהודה אוסר אפי' ברצין אחריו ור"ש שרי אפי' כשאין רצין אחריו אע"ג דאוקימנא לברייתא כדברי הכל דיוקא דברייתא כר' יהודה אזלא ודלא כריב"ל וכר"ש דאי ר"ש מאי איריא הני חמשה אפי' כל המזיקין כולן ומדלא אתחוורא לן בעלמא הלכה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה לא סמכינן על הא דריב"ל ועוד דמסקנא דשמעתא בהכי סלקא דהא רב הונא אמר ליה להההוא גברא דקטל זיבורתא בשבתא אשלמתינהו לכולהו ואמר רב ששת נחש דורסו לפי תומו ואמר רב קטינא עקרב דורסו לפי תומו אלמא הני בלחוד הוא דשרי ולא שרי למיקטלינהו להדיא כר' יהושע בן לוי והרי"ף ז"ל כתב בהלכות ושאר המזיקים אם היו רצין אחריו מותר להרגן לדברי הכל עלה בדעתו כי דברי רב יוסף שאמר ברצין אחריו על דברי ריב"ל הם ואינם אלא לתרץ הברייתא וזה ברור ומבואר בגמ' ואין כדאי לטעות בזה והוי יודע כי כל חובל וכל הורג תולדות דשוחט הם ודרך אחר לכולן משום נטילת נשמה כי הדם הוא הנפש ואין הפרש בין כשיצא בין כשנצרר ולא יצא. והא דאמר ר' אבא בר כהנא א"ר חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטל נרות של נחושת שעושין בספרד ואין באלו חשש משום חדקי ואינם עשוים לעולם משל חוליות ופשטוה דאפי' ניטלין בשתי ידיו מותרין לטלטל מדאמר

ליה ר' אבא לר' זירא כאותן של בית אביך וה"ר שלמה ז"ל פירשה במגורות קטנות א"כ שאמר ליה ר' אבא לר' זירא כאותן של בית אביך חרפה וגדוף היה ומדמייתי' לה על פסקא דמתני' דתנן כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחוז בקורה נראה שנרות גדולות היו שבהן הוא מצוי שנאחזת הקורה באורן ועוד בהדיא אמרי' לקמן כל הכלים ניטלין בשבת אפי' בשתי ידים לאבי' ולרבא אפי' בשני בני אדם ובסוף מס' עירובין גרסינן ההיא שריתא דהוה בי ר' פדת דהוו שקלי לה בי עשרה ושדו לה אדשא ולא ידעתי מי דחקו לרבינו שלמה לפרש הפי' הזה והא דאמרי' בעירובין בפ' חלון כי סולם הצורי כובדו קובעו אין ראיה ממנו לשאר כלים כי מפני שהוא מוטה על הכותל לעלות בו לגג או לעליה החמירו בו לפי שכל תשמישי כלים במחובר לקרקע הם חמורים בכל מקום כגון חותמות שבקרקע וכגון זמורה מחוברת באביה הקשורה בטפיח וכגון כסוי הקרקעות בפירקין דלקמן וה"ר שלמה כתב במס' עירובין אע"פ שאמרו כובדו קובעו ה"מ למעט הכותל אבל לא נאסר הסולם לטלטל:

דף מו.

הא דתניא מילא מים להשקות לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור יש מרבותינו חכמי צרפת ומחכמי נרבונא כמו כן שאמרו דוקא להשקות לבהמתו שאלמלא מלוי הנכרי לא היה ישראל יכול להשקותן לבהמתו אבל לשתות אחריו מותר שהרי אדם מטפס ויורד לבור מטפס ועולה ואפי' בלא מלוי הנכרי היה יכול לשתות ואשתכח דלא אהנו מעשיו דנכרי ואף על פי שעשה הנכרי מדעת עצמו בשביל ישראל אין חוששין לכך וכן ליקט עשבים כיון דאוקימנא דקאי לה באפה ואזלה ואכלה לא היה ישראל יכול לעשות זה במחובר בעשבים שהיו מפוזרין לכאן ולכאן שאין דרך להאכיל כן לבהמה כדקאי לה באפה ואזלה אבל אם היה מקום מרעה שיש שם הרבה עשבים והיה ישראל יכול להאכילן לבהמתו במחובר אפי' במעמידה על גביהן אע"פ שלקטן נכרי בשביל ישראל מותר כל כמה דלא אהנו מעשיו ולא עביד אלא מדעתא דנפשיה ומאכיל לבהמתו במחובר אין שם חשש איסור ומפורש הוא במכילתא למען ינוח שורך וחמורך הנח לה והיא תולשת וזו היא ניחא שלה:

דף מז.

סליק פרקא

מתני' נוטל אדם קורנס לפצוע בו את האגוזים וכו' א"ר יהודה קורנס של נפחים שנינו נמצאו ג' מחלוקות בפי' משנתינו רב יהודה ורבה דהוא רבה בר נחמני דהוא בר פלוגתיה דרב יהודה בפי' דמתניתין דנוטל אדם קורנס לפצוע בו את האגוזים ואף אביי נמי קאי בשיטתיה דרבה משום דרביה הוא ואע"ג דאותביה אביי לרבה מדוכה לבתר דשמעה מיניה סברה והיינו דמפרש לה אביי לברייתא דהתירו וחזרו והתירו ורבא דהוא רבא בריה דרב יוסף בר חמא פליג עלייהו דרב יהודה ורבה וכרבא קיי"ל דהוא בתרא וזהו סדר ג' מחלוקות הללו בפירוש המשנה רב יהודה דאמר קורנס של אגוזים שנינו סבירא ליה דבר שמלאכתו להיתר מותר לצורך גופו ולצורך מקומו אבל לא מחמה לצל ודבר שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו כל עיקר אפי' לצורך גופו ואין צריך לומר לצורך מקומו ואין צריך לומר מחמה לצל והא דתנן כל הכלים הניטלין לצורך וכו' הכי מפרש לה רב יהודה לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו אבל דבר שמלאכתו לאיסור כלל כלל לא ואתא ר' נחמיה למימר דבר שמלאכתו להיתר עצמו אינו נוטל אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו לא והיינו דתניא ר' נחמיה אומר אפי' טלית ואפי' תרווד אינן ניטלין אלא לצורך תשמישן כלומר אבל לצורך מקומן לא והא דתנן ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה וכן הא דתניא התירו וחזרו והתירו דאזלא אליבא דר' יוסי דאלמא אפי' כלים שמלאכתן לאיסור מותרים לטלטל חוץ מאלו שהן מוקצה מחמת חסרון כיס משום דמיפנמי ומקלקלן לדעתיה דרב יהודה פליגי רבנן עליה דר' יוסי בשאר כלים ולדעתיה דרבא ורבה לא פליגי רבנן עליה והא דתניא התירו וחזרו והתירו הכי מפרש לה רב יהודה כדמפרש לה אביי משום דסתמא כר' יוסי כדקא תני סיפא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה דאלמא שאר כלים שמלאכתן לאיסור מותרין לטלטל לצורך גופן ופירושו דרבה ורבא למתני' דתני כל הכלים הניטלים לצורך מפורש בגמ' למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרבה שני ליה בין צורך גופו לצורך מקומו ובשני צריכים חלוקים זה מזה היה עושה אותן ולרבא לא שני ליה בין צורך גופו לצורך מקומו ובצורך אחד היה עושה את שניהם ובין לרבה ובין לרבא אית ליה היתר בדבר שמלאכתו לאיסור למר כדאית ליה ולמד כדאית ליה משום דסבירא להו מתני' כולה ר' יוסי היא ולא פליגי עליה אלא ר' נחמיה אבל רבנן מודו ליה לר"י ובין לרבה ובין לרבא אליבא דר' נחמיה אין בין דבר שמלאכתו להיתר לדבר שמלאכתו לאיסור כלום לפיכך אליבא דר' נחמיה שניהם מותרין לצורך גופן ואסורין לצורך מקומן וכ"ש מחמה לצל ולרבא אליבא דר' נחמיה שניהם מותרין בין לצורך גופן בין לצורך

מקומן ואסורין מחמה לצל והא דתניא ר' נחמיה אומר אפי' טלית אפי' תרווד אין ניטלין אלא לצורך תשמישן לרבה למעוטי לצורך מקומן ולרבא למעוטי מחמה לצל וה"ה בכל תשמיש שאין אדם מצוי לעשותו אלא לפרקים רחוקים כגון סכינא למפסק בה מיתנא בפרק בכל מערבין וכגון שופר לגמע בו מים לתינוק וכגון הסקת כלים כולהו כמחמה לצל דמו ואסירי ואפי' לרבא אליבא דרבי נחמיה ופירושא דרבה ורבא בברייתא דקתני התירו וחזרו והתירו מפרש בגמרא בפלוגתא דאביי ורבא וכבר פרישנא דאביי כרבה דהוא רביה ס"ל ולבתר דשמעה מיניה לפלוגתיה דפליג בהדי רב יהודה בפירושה דמתני' סברה וכדאותביה אביי לרבה דהוא רביה ממדוכה אוקמה כר' נחמיה וכדאותביה לרבא דהוא חבריה אוקמא במחמה לצל ולרבה לא מתוקמא במחמה לצל דא"כ מאי איריא מדוכה שמלאכתו לאיסור אפילו דבר שמלאכתו להיתר היה אסור לטלטל מחמה לצל אליבא דרבה ואדרבה הא הוה עדיפא ליה לתנא לאשמועינן אליבא דרבה ואליבא דאביי דקאי בשיטתיה כהנהו בי סדיאתא דקיימאן בשימשא בי רב מרי בר רחל ולפום הכי איצטריך רבה לאוקמוה להיא מדוכה כרבי נחמיה כי תשמיש הגוף במדוכה בדבר המותר בשבת לעשותו דבר רחוק הוא כמו שופר לגמע בו מים לתינוק ואעפ"כ בעוד שהשום בה מטלטלין אותה מידי דהוה אקדרה של בשר מעל גבי כירה שנוטלין ומחזירין בשבת ואפילו ר' נחמיה מודה בה כדתנינן לה בפ' כירה ולא פליג עליה ר' נחמיה ולרבא לא מתוקמא ההיא דמדוכה כרבי נחמיה דאי רבי נחמיה הא קא שרי לצורך מקומו ואפי' בדבר שמלאכתו לאיסור וכדפי' רבא אליבא דר' נחמיה שאין בין דבר שמלאכתו להיתר לדבר שמלאכתו לאיסור כלום ששניהם מותרין בין לצורך גופן בין לצורך מקומן ואסורין מחמה לצל וא"כ היכי קתני ואם לאו אין מטלטלין אותה ורבה ורבא פליגי במדוכה אליבא דד' נחמיה כי היכי דפליגי בעלי אליבא דדברי הכל דרבה חשיב להו כסיכי זיארי ומזורי ורבא לא חשיב להו הכי ומוקים לה במחמה לצל והם הכי פליגי במדוכה אליבא דר' נחמיה לרבה אפילו היא כשופר וחצוצרות שאין צורך נופה בשבת מצוי לפיכך אינה מטלטלת בלא שום ולרבא צורך גופה מצוי ואינה אסורה אלא מחמה לצל ולפום הכי אצטריך רבה לאוקמה במחמה לצל כלומר הא קמ"ל כל היכא דבעי לטלטולה מחמה לצל לא הותר לו אלא ע"י שום שבתוכה שאע"פ שעיקר כוונתו לטלטל מחמה לצל מתוך שהותר' לו לטלטלה ע"י השום בטלטול קדרה של בשר הותר לו לטלטלם אף מחמה לצל כההיא דאמר רב אייתו ליה שותא לכהנא ואוקימנא מחמה לצל שאע"פ שעיקר כוונתו לטלטלה לא היה אלא מחמה לצל הערים וטלטלה לצורך גופה לשום שישב עליה רב כהנא אף במדוכה ע"י שום מותר לעשות בהערמה

ואין מותר לו לטלטל בהדיא מחמה לצל שדבר שמלאכתו לאיסור מחמה לצל אפי' רבנן מודו דאסור ובר פלוגתיה דר' אלעזר בקנים ומקלות וקלוסטרא ומדוכה הוא רבה בר נחמני והיינו דמוקים לה בברייתא דמדוכה כר' נחמיה דלרבה הא אמרינן דלא מתוקמא ליה כר' נחמיה ועוד דהא מסקנא דשמעתא דרב כרבא ס"ל וכן אמר ר' אלעזר אלמא לא פליגי ר' אלעזר ורבא בהא מילתא וחד סברא אית להו בטלטול כלים וקשיא לן כיון דקסבר רב יהודה דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור על מה אמר רב יהודה בפ' כירה שרגא דמשחא שרי לטלטולי ועל מה תניא ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלין דהא נר דבר שמלאכתו לאיסור הוא וי"ל כיון דשמעינן ליה לר' יוסי בפי' דשרי דבר שמלאכתו לאיסור כדתנן ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלים בשבת חוץ מן המסר הגדול דלמא ס"ל לרב יהודה הלכה כר' יוסי ואע"ג דפליגי רבנן עליה ורבי מאיר נמי דאמר כל הנרות מטלטלין בשיטת ר' יוסי אמרה ולא פליג רב יהודה עליה דרבא אלא בפירושה דמתניתין בלחוד דרב יהודה סבר פליג תנא קמא עליה דר' יוסי ורבא סבר לא פליג תנא קמא עליה דר' יוסי והא דתניא בראשונה היו אומרים ג' כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבלה וזומלסטרון וסכין קטנה לא הוצרכו לומר אלא כלים שפעמים מצויין במלאכת איסור אבל כלים המיוחדים למלאכת היתר כגון שולחן וכוס וקערה לא הוצרכו לומר שלא עלתה על דעת אדם מעולם שיהו אסורים:

דף מז:

תנו רבנן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים וכו' נקוט האי כללא בידך כל טלטול מן הצד הוא שמטלטל האיסור מצד ההיתר ובדבר שלא נעשה ההיתר בסיס לדבר האסור אין טלטול מן הצד מותר בו אלא אף לאחר שניטל ממנו האיסור ע"י נכרי או שנפל ממנו נאסר הבסיס לטלטל לפי שהוא מוקצה מחמת איסור כנר שהדליקו בו בשבת והיינו דרבא דאמר בפ' כירה הנח לשמן ונר ופתילה הואיל ונעשו בסיס לדבר האיסור ולר"ש אסורין בשעה שהוא דולק ולר' יהודה אף לאחר שכבה וקיימא לן בההיא כר' יהודה וקדרה שטמנה או שכיסה אותה בדבר שאינו ניטל בשבת אין הקדרה נעשית בסיס להטמנה ולכסוי לפי שאינם אלא לצורך שעה ועוד שהטמנה וכסוי הם תשמישים לקדרה ואין הקדרה תשמיש להטמנה ולכסוי לפיכך אין נעשה בסיס ומה שכתב ה"ר שלמה בענין ההוא בפרק במה טומנין אין נכון ולפי שהקדרה אינה נעשית בסיס לפיכך התירו לו לנער את ההטמנה ע"י כסוי הקדרה כשטמן בדבר שאינו ניטל וכסה בדבר הניטל וכן כשכסה בדבר שאינו ניטל אם היה מגולה מקצתו שיש בידו לאחוז בקדרה

ולנער ממנו הכסוי נוטל ומחזיר ואם לא היתה הקדרה מגולה כלל כגון שהכסוי חופף עליה עד הקרקע אינו נוטל ומחזיר לפי שאינו יכול לעשות לה טלטול מן הצד הרי פירשנו שאין דין הקדרה כדין בסיס לדבר האסור וכן מת ע"ג המטה אין המטה נעשית בסיס לדבר האסור שאם מת בשבת הרי נעשית מבערב בסיס לדבר המותר ואפי' מת מאתמול אין המטה צריכה למת וכל עצמו אינו צריך אלא להטילו על גב קרקע כדתנן שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול כדי שיצטנן ולפיכך אין המטה נעשית לו בסיס וכן הטומן לפת וצנונות תחת הגפן שאם היו מקצת עליו מגולין ניטלין בשבת כדאיתא בפרק במה טומנין אינן נעשין בסיס לדבר האסור לפי שהטמנה היא צורך הלפת והצנון תשמיש להטמנה וכן פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים הוא הדין והוא הטעם ואלעזר בן תדאי דשרי בכוש או בכרכר לתחוב בהן הוא הדין בלפת וצנונות הטמונים תחת הגפן אפי' כשאין מקצת עלין מגולין אם יש לו כוש או כרכר שיכול לתחוב בהן תוחבן ומנערן וכן באבן שעל פי החבית בשוכח שאין החבית נעשית בסיס מטה על צדה והיא נופלת וכן במעות שעל הכר בשוכח כמו ששנינו בפרק נוטל כל אלו טלטול מן הצד הן בדבר שאינו נעשה בסיס לדבר האסור והרבה סתמות נשנו כבן תדאי להתיר טלטול מן הצד כאותה ששנינו הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו כדאיתא בפרק רבי אליעזר אומר תולין וכאלו ששנינו באבן שעל פי החבית ומעות שעל הכד ובמניח דבר של איסור על דבר היתר להיות ההיתר תשמיש לאיסור נעשה ההיתר בסיס לאיסור ואסור לנגוע בו כל עיקר לטלטלו אפי' מן הצד כנר שע"ג הטבלא בפ' כל כתבי הקדש ואבן שע"פ החבית ומעות שעל הכר בפ' נוטל וכן כל מוקצה מחמת איסור כגון נר שהדליק בו בשבת ומטה שהיו עליה מעות כל בין השמשות אסורין לטלטל בין לצורך גופן בין לצורך מקומן וכבר ראיתי אחד מחכמי הדור שהתיר לטלטל נר שהדליקו בו באותו שבת ע"י ככר או תינוק והיה נותן טעם לדבריו דהא דאמר רב אסי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד דוקא מת וכיוצא בו כנון ארנקי או אבנים וכל דבר שאין עליו תורת כלי אבל דבר שיש עליו תורת כלי מותר כדתניא מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה וזו טעות גדולה שהמדוכה עם השום הרי היא כקדרה המטלטל עם התבשיל וכאילו הוא דבר שמלאכתו להיתר כל זמן שהתבשיל בה וכן מדוכה כל זמן שהשום בה ולפי שנשתבשו בדברים הללו חכמים הרבה הוצרכתי לבארם וכבר כתבתי רמז דברים הללו בפרק במה טומנין ועוד נוסיף ביאור בזה בסוף זה הפ' ובפרק נוטל:

דף מח.

[דף קכד ע"א] תוספתא מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה רשב"ג אומר אם היתה מדוכה קטנה ניתנת על גבי שולחן הרי היא כקערה ומטלטלין אותה בשבת והוי זהיר בדברים הללו שכתבנו כי הרבה חכמים נשתבשו בהם וה"ר שלמה ז"ל כתב דלא שרי ר' נחמיה אפילו בדבר שמלאכתו להיתר אלא לצורך גופו ודוקא לתשמיש המיוחד לו ובפרק חבית שנשברה כ' ששובר אדם את החבית ומטלטל את הסייף לכך כדרוסות שהגרוגרות דרוסות בעיגול וחותכן ממש בקרדום או בסייף אלו דברי הרב ז"ל ואנו תמהין בהם דהא אוקימנא להיא בדוכתא כדר' נחמיה ואין הקרדום והסייף מיוחדים בתשמישן לחתוך גרוגרות ולשבור חביות וכללו של דבר אין דברי ה"ר שלמה בענינים הללו מתיישבים על דעתנו ונראים הם בעינינו כסותרים זה את זה גם מה שפי' באסוכי ינוקא בשבתא להחליק ולסדר איבריו כשהוא נולד ואיבריו מתפרקין זה מזה וצריך ליישבם אין זה הפי' נכון במקום הזה שאם כן היאך היה אוסר רב נחמן והרי זה הוא לפופי ינוקא בשבתא דפשיטנא בפרק חבית שנשברה להיתרא חוץ מחומרי שדרה משום דמחזי כבונה ובפרק במה אשה יוצאה נמי פשיטנא להיתרא ועוד הא רב נחמן גופיה דאמר בסוף פרק מפנין כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת ומסקנא והחתל לא חתלת מכאן שמלפפין את הולד בשבת והפירוש הנכון באסוכי ינוקא הוא שמעמידין לו את עצם מפרקתו באצבע שנותנין בגרונו ופעמים שמקיא ומוציא דם מגרונו מתוך כך דדאמי לאפיקטוזין ויש מפרשים בפירושנו זה כההיא דאמרינן בפ' במה אשה יוצאה מותר להנק בשבת וטעות הוא בידם כי החניקה ההיא חניקה ממש היא בחולי ידוע בארצות בשוכני הודו והמקומות הדרומים מזרחים כמש"כ בספרי חכמי הרפואות כי אין החולי ההוא והרפואה ההיא שעושין לחולי ההוא בחניקת גרון החולה ידועים ונוהגים בשאר מקומות כ"א במקומות ההם:

והא דתנן אין סומכין את הקדרה בבקעת וכן בדלת כבד כתבנו לה דעתנו במקומה במס' יו"ט בפרק המביא כדי יין:

כתב הרי"ף ז"ל בהלכות והאידנא דסבירא לן כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר הויין להו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו להיתר ואפילו מחמה לצל שרו ואין אנו סומכין על הרב ז"ל וכבר רמזנו במסכת יו"ט כי השוואת גומות בכבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא:

והא דת"ר בפ' המצניע החולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת והמכבד והמרבץ והרודה חלות דבש בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד ביו"ט לוקה את ארבעים דברי רבי אליעזר וחכ"א

אחת זה ואחת זה אינן אלא משום שבות לא פליגי רבנן במכבד אלא במרבץ וברודה חלות דבש והא דאמרי רבנן אחת זה ואחת זה מפרש בתוספתא דמס' שבת וחכ"א אחד שבת ואחד יו"ט אינן אלא משום שבות. והא דאמרי' בפרק המצניע והאידנא דס"ל כר"ש שרי אפי' לכתחלה דוקא ברבוץ הבית אבל בכבוד הבית פסיק רישיה ולא ימות הוא ואסור ובפרק מפנין אמר שמואל מאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו משום דאתי לאשוויי גומות אבל אתחולי מתחילין ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה אלמא אפי' ר"ש מודה בכבוד הבית והאוסר שאסור משום אשוויי גומות וזו ראיה גדולה אין לפקפק בה ובפ' ר' אליעזר אומר תולין גרסי' אבוס של קרקע מי איכא מאן דשרי והא אתי לאשוויי גומות דאלמא פשיטא היא ולית בה ספק ואפי' ביו"ט לא התירו כבוד בין המטות כי הוא מג' דברים שאמר ר"ג להקל ואין חכמים מודים לו ואילו לא היו מכבדות של תמרה דבר שמלאכתו לאיסור אפי' לר"ש על מה מתמהים בגמ' אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אליעזר אף של תמרה ומנא לן דלא ס"ל לר' אליעזר כר"ש הלכך אין ספק בדבר זה שכבוד הבית אסור בין בשבת בין ביו"ט ומכבדות של תמרה דבר שמלאכתו לאיסור הם לדברי הכל:

דף מח:

תנן התם האבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת אמר רבה בר בר חנה אמר רב אמי אמר רבי יוחנן וכו' פי' במניח על דעת בסיס דכ"ע לא פליגי שנעשה בסיס לדבר אסור בשוכח נמי כ"ע לא פליגי שאסור לטלטלה אלא מן הצד כדתנן מטה על צדה והיא נופלת כי פליגי במניח על דעת כסוי לרב אסי א"ר יוחנן מותר לטלטל היא בעצמה לפי שנעשית כסוי לחבית בהנחתה שהניחה על פיה רב אסי לטעמיה דאמר צאו ושפשפום אמר להם דאלמא במעשה כל דהו סגיא לשוויה מאנא בהכי ולרב אמי אמר רבי יוחנן הויא ליה כשוכח ואסור לטלטלה בעצמה אלא מן הצד דמעשה כל דהו לא משוי ליה מאנא רב אמי לטעמיה דאמר צאו ולמדום אמר להם דאלמא כל כמה דלא עבד מעשה בגוף האבן לא משוי ליה מאנא ורב אסי מודה למאי דקאמר רב אמי בשוכח ומניח אבל רב אמי לא מודה למאי דקאמר רב אסי ואי לאו דאשכחן דאזדו לטעמייהו הוה אמרי' מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי הלכך לית לן ראיה בההיא דאמר רב לא שאנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור דלית לן הלכתא כרב אסי אמר רבי יוחנן כמו שכתב הרי"ף ז"ל בפרק נוטל דהא אמרינן דרב אסי מודה לרב אמי במניח על דעת בסיס וליכא מאן דפליג בהו ולדידן מסתברא דהלכתא כרב אסי במניח על דעת

כסוי הראוי לקביעות שנעשה כסוי לחבית וההיא ברייתא דבסוף פ' במה טומנין דקתני או שכסה בדבר שאינו ניטל אוקימנא לה כגון שכסה הקדרה כולה בגל של אבנים או בדבר שאינו ראוי לכסוי של קבע אבל בדבר הראוי לכסוי של קבע נעשה כסוי לקדרה עוד יש לפרש בההיא דפ' במה טומנין שאין הכסוי כסוי לקדרה אלא כסוי לתבשיל בלא קדרה ודיקא נמי דקתני אם היה מגולה מקצתו ולא קתני אם היתה הקדרה מגולה מקצתה ומנא תימרא דהלכתא כרב אסי מדגרסי' בפרק במה טומנין תאני רבה בר בר חנה קמיה דרב חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהם לישיבה צריך לקשור רבי שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך לקשור הוא תני לה והוא אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אלמא לא בעיא מעשה ואמר רב אסי עלה ישב אע"פ שלא קשר ושלא השב וסייעה רב אשי לדרב אסי ממתני' דתנן הקש שע"ג המטה וכו' וקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא למדנו מכל אלה שלא אמרו בדבר להחמיר אלא להקל ואע"ג דבעי ר' יוחנן תורת כלי בכסוי כלים ה"מ לטלטלן בחצר ממקום למקום או לעשותו כסוי בתחלה בשבת אבל במונח עליה מע"ש על דעת כסוי הראוי לעשותו קבע מקומו מוכיח עליו ואין צריך שם תורת כלי אחרת שאם אי אתה אומר כן קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דהא איהו הוא דאמר והוא שיש תורת כלי עליו והכא באבן שע"ג חבית הוא אמר נעשה כסוי לחבית בלא שום תיקון לתורת כלי אלא לאו ש"מ כדאמרן שמקומה של האבן מוכיח עליה ומותר ליטלה ולהחזירה שהנחתה עושה בה תורת כלי והא שייכא בטעמיה דרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חשב דאלמא כיון דישב על החריות מבעו"י עשאן כלי בישיבתו וכן בפוקרין ובציפה שיצא בהן שעה א' מבעו"י אף זו שהניחה מבעו"י על פי חבית על דעת כסוי נעשה כסוי לחבית בהנחתה דהיא מעשה כל דהו ואין צריך שום תיקון אחר לתורת כלי לפי שהנחתה של האבן מבעו"י ע"פ החבית שהיא כלי עושה אף באבן תורת כלי מ"מ תורת כלי בעיא כר' יוחנן במעשה כל דהו וכיון דר' יוחנן לא ס"ל כרשב"ג בחריות של דקל כדאסיקנא בגמ' דר' יוחנן סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ממילא שמעינן דליתא להא דאמר רבה בר בר חנה הלכה כרשב"ג דרבה בר בר חנה כתלמיד הוא לגבו ר' יוחנן דאפי' רב במקום ר' יוחנן ליתא וכ"ש רבה בר בר חנה א"נ י"ל דרבה בר בר חנה לא אמר הלכה כרשב"ג אלא לומר שא"צ קשור אבל תקון כל דהו בעי לתורת כלי ובשיטת ר' יוחנן אמרה דר' יוחנן נמי ס"ל כרשב"ג בחדא ופליג עליה בחדא ואל תטעה בדברי רב אסי שנראה כמוסיף על דברי רשב"ג דקאמר ישב אע"פ שלא קשר ושלא חשב והוי יודע שלא אמר רב אסי שתועיל מחשבה בלא ישיבה כר"ש בן גמליאל אלא שהישיבה גדולה מן המחשבה וא"צ עם הישיבה לא מחשבה ולא קשור

אבל קשור מועיל לדברי הכל בחריות של דקל וליכא מאן דפליג בהו ואפי' במעשה כל דהו מבעוד יום כגון השפשוף או ישיבה מועיל אליבא דרב אסי משום רבי יוחנן ודלא כרשב"ג דסגי ליה במחשבה בלחוד בחריות של דקל ובקנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו דאמר רבי שמעון בן גמליאל מתוקן אע"פ שאינו קשור ופי' התקנה דרבי שמעון בן גמליאל היא מחשבה בלבד שחשב עליו מבעוד יום לכך כמו שאתה אומר קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו שזאת התקנה ודאי הוא מחשבה בלבד וכן פחות מג' על ג' שהתקינו לפקוק בו את המרחץ או לנער בו את הקדרה כללו של דבר כל התקנה בלשון הפעיל אינה אלא הכנה והזמנה במחשבה בלבד ור' יוחנן ס"ל כרשב"ג בחדא דלא בעיא קשור ופליג עליה בחדא דרשב"ג לא בעי אלא מחשבה בלבד ורבי יוחנן בעי תיקון במעשה כל דהו וההוא מעשה כל דהו משוי ליה תורת כלי והפי' שפי' ה"ר שלמה ז"ל בתורת כלי שהכסוי ראוי לתשמיש לעצמו לא נראה לנו כך אלא במעשה ובתקון כל דהו הוי תורת כלי וקיי"ל כר' יוחנן ובחרס קטנה קיי"ל כרבא דשרי אפי' ברשות הרבים ובקרומיות של מחצלת כשמואל דאמר חזיין לכסויי בהו טנופא דכיון דמשיורי כלים קאתו זו היא תורת כלי שלהן ובנגר הנגרר קיי"ל כר' יהודה דאמר צריך לקשר ואפי' שאינו תלוי בדלת מותר מדרב יהודה אמר שמואל דאמר בפ' המוצא תפילין הלכה כר' יהודה ואמר רבא והוא שקשור בדלת וקיי"ל כרבא דהוא בתרא וכן פסק הרי"ף ז"ל במס' עירובין ומדאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר למדנו כי היכי דבעינן קשור בנגר אף ה"ג בפקק החלון כקושיא דרבי ירמיה דאמר ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור ולא קיי"ל כרבי אבא בר כהנא דאמר בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן שהתקנה של רבי אבא בר כהנא היא הכנה בלבד בלא מעשה ואע"פ ששנינו מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת ההיא לאפוקי מדר"א היא דאסר תוספת אהל עראי ולית לן מינה ראיה שהלכה כר' אבא בר כהנא דכולהו אמוראי דפליגי אליבא דרבנן עד כאן לא פליגי אלא במאי דקא משוי ליה לפקק החלון מאנא מר אמר בקישור ומר אמר בהתקנה אבל לפקק בטפיח שהוא כלי גמור דברי הכל שהוא מותר אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר:

דף מט.

ואין אנו יודעים טעם הרי"ף שפסק בפקק החלון כר' אבא בר כהנא ובנגר הנגרר פסק במסכת עירובין כר' יהודה ואנן אע"ג דחזינן לר' אבא בר כהנא דמדמה להא דנגר הנגרר להא דתניא קנה שהתקינו בעל הבית וסמך על הא דאמר ר' יוחנן הלכה כרשב"ג אנן לא

חיישינן להא דרב כהנא ולא מדמינן להו שכל תשמיש המחובר לדבר המחובר לקרקע כגון פקק החלון העשוי לתוספת אהל וכגון נגר הנגרר העשוי לחברו בכותל ובדלת חמורין הם בכל מקום ולא גמרי' מינייהו לשאר כלים תדע דהא שמואל ס"ל בחריות של דקל כרשב"ג ובנגר הנגרר פסק הלכה כרבי יהודה דבעי קשור אלמא לא דמי תשמיש במחובר לשאר תשמישי כלים ולא סמכינן בהא על רבי אבא בר כהנא דמדמי להו אהדדי ועוד דרבי אבא בר כהנא סבר לה כר' שמעון בן גמליאל לגמרי דבהתקנה לחוד סגיא שהיא הכנה בלא שום מעשה ור' יוחנן לאו הכין ס"ל דהא בעי תורת כלי הלכך בקנה שהתקינו בעל הבית קיי"ל כר' יוחנן דלא בעי קישור ומעשה כל דהו בעינן לשוויי עליה תורת כלי וה"ה לכל כסויי הכלים דבמעשה כל דהו סגי ליה ושפשוף הוי מעשה כל דהו בדבר שצריך שפשוף והנחה מבעו"י ע"ג הכלי הוי מעשה כל דהו:

דף מט:

וזו שפסק הרי"ף ז"ל כת"ק דר' יוסי בכסויי כלים דמחברי בארעא דבעי' בית אחיזה כשגגה יצאה מלפניו דהא אמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כסוי דתנורי במתא מחסיא אע"ג דאין להם בית אחיזה כמאן כר"א בן יעקב ומעדותו של ר' יוסי הוא שהעיד כר"א ב"י והוא אזיל לטעמיה דשמעי' ליה במתני' בין כך ובין כך ניטלין בשבת ותו לא מידי:

דף נ.

כתב ה"ר שלמה ז"ל מפנין תרומה טהורה אבל תרומה טמאה לא דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת ואע"ג דבחול חזיא כדתניא בפסחים בפרק כל שעה אם רצה כהן מריצה לפני כלבו בשבת ויו"ט לא חזיא וזו היא ביעורה מן העולם או להיסק או לבהמה ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאים ביו"מ וכו' ואין דברי הרב נכונים בזה דההיא דמסכת פסחים לא על תרומה טמאה היא אמורה אלא על תרומת חמץ בפסח דמותר בהנאה ותרומה טמאה אינה ראויה לכלב אלא להיסק בלבד כדרבא דאמר בפרק במה מדליקין כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת כלומר דהא איקרי קדש והא איקרי קדש וקיי"ל כל טומאה דקדש בשריפה ותניא בסוף מסכת תמורה אלו הן הנשרפין חמץ בפסח ותרומה טמאה וכו' ותניא בברייתא אוכלין בשריפה ומשקין בקבורה:

והא דאמר רב חסרא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול קיי"ל כוותיה בהא ודלא כשמואל דאמר ד' וחמש כדאמרי אינשי ואפי' מובא נמי משום סוגיא דשמעתא בהא כרב חסדא אזלא ובפי' אבל לא את האוצר קיי"ל כשמואל דאמר שלא יגמור את האוצר אבל אתחולי מתחילין כר"ש דלית ליה מוקצה ורב חסדא לטעמיה דאית ליה מוקצה דאמר בשר תפוח אסור לטלטלו ולא קיי"ל כוותיה אלא כר"ש קיי"ל במוקצה בכל השבת כולה בין באכילה בין בטלטול ולא תקשי לך משום דפסיקנא בחדא כרב חסדא ובחדא כשמואל דלא תליא הא בהא ודברים ברורים הם כמו שכתבנו והרי"ף ז"ל פקפק בהם:

והא דתניא אין מתחילין באוצר וכן הא דתניא כמה שיעור תבואה צבורה לאו כהלכתא נינהו משום דאתיאן כרבי יהודה ואע"פ שכתב כן הרי"ף אין חוששין להם:

דף נא.

וההיא דגרסינן בפ"ק דביצה שנולדה ביו"ט המולל מלילות בע"ש וכו' הביאה הרי"ף בהלכות שבת בפרק הזה והתיר למלול מלילות בשבת מדאמר רבא התם כיון דקא משני אפילו טובא נמי:

ואנן לא הכין גרסינן לה ולא אשכחן להא דאמר הכי בשום ספר אלא ה"ג לה רבא אמר כיון דקא משני אפילו חדא אכולהו והוי יודע שאסור למלול מלילות של תבואה ושל קטנית בשבת וההיא דאמרינן התם כיצד מולל ביו"ט מפרשינן לה כדאמר רבה בר בר חנן לאושפזיכניה מוללין מלילות ומפרכין קטנית ביו"ט דייקינן מינה ביו"ט הוא דשרי אבל בשבת אסור וכדאותביה מברייתא דקתני המולל מלילות מעיו"ט תרצה הכי איידי דתנא רישא מע"ש תנא סיפא נמי מעיו"ט אלמא מע"ש דוקא הוא דשרי אבל בשבת אסור למלול וזה שהתירו חכמים למלול בשבת לא התירו אלא בחבילי תלתן כגון סיאה איזוב וקורנית ואמינתא ופיגם אבל בחבילי תבואה וקטנית לא התירו כלל ואע"ג דההוא עובדא דאושפזיכניה דרבה בר רב חנן באסוריאתא דחרדלא ביו"ט הוה עובדא שאני אסוריאתא דחרדלא משאר מיני תבלין כיון דבעי שחיקה ודיכה ולא מצי עביד להו הכי בשבת אלא ביו"ט כחבילי תבואה וקטנית דמי ומלילתן מותרת ביו"ט ואסורה בשבת וכבר רמזנו על זה במקומו במסכת יו"ט:

דף נא:

ה"ג בנוסחין דוקאני וכן נמצא בהלכות הרי"ף:

אמרי נהרדעי חיה שלשה שבעה ושלשים שלשה ימים הראשונים בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת מג' ועד ז' אמרה אינה צריכה אין מחללין עליה את השבת טעמא דאמרה אין צריכה אני הא סתמא מחללין מז' ועד שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין לה ע"י ארמאי ולפי שראיתי בזו השמועה שבוש ברוב הספרים הוצרכתי לכותבה כי יש ספרים שמקילין יותר מכאן להתיר ע"י ארמאי משלשים ואילך וההוא עובדא דההוא ינוקא דאשתפיך חמימיה בפרק הדר עם הנכרי מסייעא לגירסא שלנו שאין מותר על ידי ארמאי אלא משבעה ועד שלשים:

דף נב.

[דף קלא ע"א] אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתים ואין כך פי' ה"ר שלמה ז"ל אלא אמר רב אשי טעמא לאו משום בתים וחצרות פתוחים לתוכו הוא דרב בין עירבו בין לא עירבו כיון דפתיחי שני חצרות למבוי ושני בתים לכל חצר תורת מבוי עליו וניתר בלחי וקורה והיינו טעמא דכי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו וכי לא עירבו שרי דמי גרם לחצרות שיאסרו על המבוי להצריכו שתוף להוציא מן החצרות לתוכו בתים הוא דגרמו לו דאי לאו משום בתים הוו להו חצרות ומבוי רשות אחד דרב דאמר להא מילתא כר"ש ס"ל דאמר הכי במס' עירובין גג וחצר וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה ואמר רב עלה הלכה כר"ש והוא דלא עירבו בתים עם החצרות דלא שכיחא מאני דבתים בחצר הלכך לענין לטלטל בתוכו נמי כי לא עירבו עם הבתים שרי דהוי כמו שנשתתפו בו דמי גרם למבוי לאסור ולהצטרך לשיתוף בתים גרמו לו ואינם שהרי נסתלקו ממנו ומותר להוציא מן החצרות למבוי כאילו נשתתפו בו וכשנשתתפו בו לא מספקא לן דמותר לטלטל בו בכולו:

דף נב:

[דף קלג ע"א] רבא אמר אמר קרא הוא ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו וכו' ה"ר שלמה פירשה כך ומה צרעת חמורה שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת ואת יו"ט מילה שלא בזמנה דוחה אותה יו"ט שנדחה מפני עבודה כ"ש שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה וקשיא לן על הדין פירושא דהא רבא גופיה הוא דאמר ליה לרב ספרא דלאו משום דחמירא צרעת קא דחיא לה לעבודה אלא משום דגברא לא חזי או משום דמחוסר טבילה או משום דלא מקיים עשה בעידנא דקא מעקר

לאו כטעמיה דרב אשי והיכי דאין הכא ק"ו מצרעת שדוחה את העבודה עד דאצטריך קרא למימר לבדו ולא מילה שלא בזמנה וה"ר נסים ז"ל פי' במגילת סתרים שלו ק"ו זה כך ומה עשיית אוכל נפש שהוא רשות כגון השחיטה והבישול דוחה יו"ט מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כ"ש שתדחה יו"ט ואיכא למיפרך על הדין פירושא נדרים ונדבות יוכיחו שהן מצות ואין דוחין יו"ט ואיכא לפרש ק"ו זה כך ומה צרעת שאינה נדחית מפני צורך הדיוט נדחית מפני מילה שאינה בזמנה יו"ט שנדחה מפני צורך הדיוט כגון שחיטה ובישול אינו דין שיהא נדחה מפני מילה שלא בזמנה לכך הוצרך לומר לבדו. כתב הרי"ף ז"ל בהלכות מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש ולא היה לו לומר כך אלא כך מרחיצין את הקטן כדרכו לפני מילה בחמין שהוחמו מע"ש ולאחר מילה אם נשפכו חמין שלו מחמין לו חמין אף בשבת מפני שסכנה היא לו והוא שנשפכו לאחר מילה אבל אם נשפכו קודם מילה המילה נדחית ואין השבת נדחה וראיה לדבר מההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה כדאיתא במסכת עירובין וכ"כ הרי"ף ז"ל בסוף זה הפרק והיכא דאשתפוך חמימא דינוקא או דאיבדור סמנים בתר דאימהול עבדינן ליה בשבתא משום סכנה דשמעינן מיניה דאי אישתפוך חמימי מקמיה דאימהול תדחה מילה ולא תדחה שבת ואע"פ שמכשירין שלאחר שחיטת הפסח דוחין את השבת התם במכשירין שא"א לעשותם מע"ש אבל מכשירין של מילה כגון חמין לרחוץ בו שאפשר להחם לו מע"ש אינן דוחין את השבת אלא אם כן נשפכו חמין שלו לאחר מילה וגרסינן נמי התם בפרק אלו דברים אמר רבא לדברי ר"א הכל אצל מילה חולין הן ולא שנא בריא ולא שנא חולה אין מחמין לו חמין בשבת להברותו ולמולו ואע"ג דהדר ביה רבא מההיא לטעמיה דר"א משום דאיתותב והדר ליה לטעמא אחרינא ואמר קסבר ר"א שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכו' מ"מ אליבא דרבנן ליכא ספיקא דלא דחינן שבת להחם חמין לתינוק אלא כשנשפכו חמין שלו לאחר מילה וביום ראשון אם אפשר לרחצו במים צונן או בחמי חמה או בחמין שהוחמו מערב שבת רוחצין אותו כדכתיב בפרשת תוכחה ובמים לא רחצת למשעי ואם אי אפשר לעשות כן מפני הצינה מחמין לו חמין אף בשבת שכל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה ולתינוק בשבת:

דף נג:

ה"ג אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אלעזר הקפר אומר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו לחלל

שבת שב"ש אומריים מחללין ובית הלל אומרים לא מחללין לאו מכלל דת"ק ס"ל דברי הכל מחללין פי' ומאן ת"ק רבי שמעון בן אלעזר דפליגי רבה ורב יוסף אליבא דידיה ודחי' ודילמא ת"ק פי' דהוא ר"ש בן אלעזר דברי הכל אין מחללין קאמר ומהדרינן א"כ לא אתא רבי אלעזר הקפר אלא לאשמעינן טעמא דב"ש דלענין דינא זה וזה שוין שצריך להטיף ממנו דם ברית ואין מחללין עליו ואי הכי מאי אתא לאשמועינן ודחינן ודילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה פירוש זה שבא רבי אלעזר הקפר ללמדנו שלא נחלקו ב"ש וב"ה שצריך להטיף ממנו דם ברית כדקאמר תנא קמא ולא בגר שנתגייר כשהוא מהול שאין צריך ולא נחלקו בו כדקאמר ר"ש בן אלעזר ולא נחלקו אלא לחלל את השבת בתינוק שנולד כשהוא מהול ויש ספרים הרבה שמשובשת גירסא זו בהם וגם בהלכות הרי"ף מצאנו אמר רבה מנא אמינא לה ומפירוש ה"ר שלמה נראה שהוא גורס אמר רב יוסף וכן נמצא ברוב הספרים כן דרבה ורב יוסף פליגי אליבא דר"ש בן אלעזר שמעי' מינה דהלכתא כוותיה מיהו לא מכרעא לן מילתא אי כרבה אי כרב יוסף דלא איתמר הלכתא כרב יוסף בשדה ענין ומחצה אלא במה שנחלקו במסכת בבא בתרא וטובא איכא בשאר דוכתי דקי"ל כרב יוסף מיהו הכא נקטינן לחומרא כרבה:

ואנו תמהין מאחר דקיימא לן כב"ה אליבא דר"ש בן אלעזר על מה פסקו הגאונים בגיורא דאיתמהיל בארמיותיה שצריך להטיף ממנו דם ברית ויש שסומכין על ההיא דגרסינן ביבמות מי שבא ואמר גר אני מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין מטבילין ומפרשי' טעמיה דרבי יוסי דחיישינן שמא ערבי מהול וגבעוני מהול הוא וצריך שימול בפנינו ורבי יוסי ור"י הלכה כר' יוסי וא"כ מדחיא הא דר"ש בן אלעזר ואם היינו מפרשים טעמו של רבי יוסי שמא נולד כשהוא מהול ולא נימול לא היינו צריכין לדחות זו שאמר רשב"א הלכך לא בריר לן טעמא בזה שכתוב בהלכות בגיורא דאתמהיל בארמיותיה אא"כ הוא הדבר בספק שלא נודע אם נולד כך או נעשה לו כן בידים:

דף נד:

הכי גרסינן כיצד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זה הוא יליד בית נימול לשמונה רבי חמא אומר ילדה ואחר כך הטבילה וכו' והא דאמר רבא לרבי חמא מקנת כסף נימול לאחד משכחת לה כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה אף על פי שהטבילה ואחר כך ילדה כיון שאין לאדון חלק בגוף השפחה אינו נימול לשמונה משום דלא הוי דומיא דלכם דכתיב ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף וה"ה לרבנן אם לקח זה שפחה וזה עוברה נימול לאחד ואצ"ל לקח שפחה וולדה עמה או שלקחו

בפני עצמו שזה מקנת כסף נימול לאחד לדברי הכל וכיון דלא אפסיקא הלכתא בהדיא כרבנן או כר' חמא נקטינן לפלוגתייהו לחומרא ונימול לשמונה ואינו דוחה את השבת אע"ג דהא בהא תליא הוי ליה כספק שאינו דוחה את השבת וכן נראה מדברי הרי"ף שכתב הכל כמו שסדור בגמרא ולא פסק הלכה כדברי מי:

דף נה.

[דף קלו ע"א] והא דאמר אביי בפיהק ומת דברי הכל מת הוא הלכה היא אע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל ולא שיהא מת ודאי אלא שהוא ספק מת ונ"מ להיכא דפיהק ומת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה חולצת לדברי הכל ואפילו אשת כהן אינה מתייבמת מפני שהוא בספק מת ספק חי אבל אם מת מתוך חולי הרי הוא כנפל מן הגג או אכלו ארי ובההיא עבדינן כרבנן דאמרי ודאי חי הוא ולא מצרכינן חליצה באשת כהן משום דלא אפשר:

וכן נראה לי בטומטום שנקרע ונמצא זכר דחיישינן לדרב שיזבי דאמר בפרק יש נוחלין אף אינו נימול לשמונה ולא דחינן שבתא עליה ומהלינן ליה לשמונה כד מיקלע שמיני שלו בחול:

דף נה:

יש ספרים שכתוב בהם במילת גרים ובמילת עבדים המל אומר ברוך אקב"ו על המילה והמברך אומר ברוך אקב"ו למול את הגרים או את העבדים וחותם כורת הברית וזה נראה שיבוש שאין צריך לברך אחר המילה למול את הגרים ולא למול את העברים שטעם למול להבא משמע כדאמרינן בלבער דכ"ע לא פליגי דלהבא משמע ואין לנו בזה אלא כמו שכתוב בהלכות הרי"ף וכן נמצא בספרים המדוייקים והטעם שמברכין להטיף ממנו דם ברית כמילת גרים ועבדים מה שאין בן באחד מפני שהם בני דעת וכדי שיקבלו עליהם עול תורה ומצות בשמחה ולא ידאגו לדם הנוטף מהם:

וקטן גר מטבילין אותו ע"ד ב"ד ואם הגדיל יכול למחות ואם הגדיל שעה אחת ולא מיחה שוב אינו יכול למחות ועיקרה בכתובות בפ' ראשון והרי"ף השמיטה ולא הזכירה לא לענין כתובה ולא לענין מילה והלכה פסוקה היא:

דף נז.

[דף קלט ע"א] אמר רב אשי עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביו"ט הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה פי' מלפניה הוצרכו לשאול כדי שלא ישתהה ומלאחריה

הוצרכו לשאול מפני שנשתהה אתו לקמיה דרבי יוחנן ופשט להו מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ל"ש הכי ול"ש הכי אפילו ביו"ט שאינו סמוך לשבת וה"ר שלמה פי' שלא התיר ר' יוחנן אלא ביו"ט הסמוך לשבת כעין שאלתם ששאלו לפניו ולדברי ה"ר שלמה הא דאמר רב אשי במסכת יו"ט אע"ג דלא אשתהי לא משהין ליה דוקא ביו"ט שני אבל ביו"ט ראשון אין מתירין על ידי עממין אלא בסמוך לשבת מפני שנשתהה או שלא ישתהה ול"ג כי דברי רבי יוחנן ורבא סתם נאמרו בכל יום טוב שבעולם:

דף נח:

[דף קמא ע"א] ובהנך פלוגתא דאיתמרן בגמ' בטיט שעל גבי רגלו מסתברא לן כרב פפא דאמר אחד זה ואחד זה מותר לפי שקנוח הכותל בנין חקלאה הוא ובקנוח קרקע היכא דודאי קא משוי גומות פשיטא דודאי אסור אבל לדלמא אתי לאשוויי גומות לא חיישינן דלא שכיחא בקינוח בטיט כהאי גוונא ואע"פ שפסק הרי"ף בענין אחר אנן דרב פפא עדיפא לן משום דבתרא הוא:

דף נט.

והא דאמר רב חסדא לא שאנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור אף על פי שכתבה הרי"ף מסתברא לן דלאו הלכתא כרב חסדא דבשיטת רב אמרה דאמר בפ' כירה במיחם שפינהו לא שאנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר ואוקימנא דשמואל כר"ש ס"ל ואנן דקי"ל הלכה כר"ש ליתא לא לדרב ולא לדרב חסדא וקי"ל בדבר שאין מתכוין כרבי יהודה ודרב ודרב חסדא חד טעמא אינון. [דף קמא ע"ב] רבא כרבי נתן ס"ל דאמר חי נושא את עצמו ובפ' המצניע אמר רבא אפי' תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אבל אדם דחי נושא את עצמו אפי' רבנן מודו ויש לומר כי תינוק שאינו רגיל לילך ברגליו כבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו דמי ושמעת מיניה דליתיה להוא טעמא שכתב ה"ר שלמה ז"ל בפ' מפנין בפי' והאשה מדדה את בנה אפילו ברשות הרבים דאי נמי מגביה ליה חי נושא את עצמו דהכי אוקימנא התם דבאדם מודו ליה רבנן לרבי נתן אלו דברי הרב וקשיא עליה הא דרבא דהכא דשמעתי' אזלא כרבי נתן ולא כרבנן ואם באנו לומר שזה התינוק האמור כאן הוא קטן שבקטנים שגורר רגלו ואינו נוטל אחת ומניח אחת א"כ הרי זה ככפות ואמרינן בפרק המצניע מודה רבי נתן בכפות ואפילו באדם שאינו נושא את עצמו כל זמן שהוא כפות לפיכך

נ"ל טעם אותה המשנה ובריייתא ששנינו והאשה מדדה את בנה קל הוא שהקלו חכמים משום צערא דתינוק שלא גזרו בו משום עקירת רגליו ברשות הרבים כשם שגזרו בבהמה חיה ועוף ברה"ר ובעגלים וסייחין כמו כן מפני שהם נוחין לילך ברגליהם לא גזרו בהן ולא גזרו ברה"ר אלא בבהמה דקה וחיה דקה בקטנים שלהן מתוך שהן קשים להנהיגם ברגליהם אתי למעבד בהו עקירה ובחצר לא גזרו בדדוי כל דבר אלא בתרנגולת בלבד משום דמקפיא נפשם. [שם] והא דאוקימנא לרבא במלאכה שאינה צריכה לגופה כר"ש איכא דקשיא ליה הא דאמר בפירקין דלעיל טיט שעל גבי רגלו מקנחו בכותל ואינו מקנחו בקרקע דלמא אתי לאשוויי גומות כיון דקי"ל דניחא ליה לאיניש חיישינן דילמא אתי לכווני דעתיה להכי. ומצאתי במגלת סתרים לרבינו נסים בהא דאמר רב אשי לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד מכאן אתה למד כי אלו האנשים שנותנים ככר על המנורה שהדליקו בה בשבת ומטלטלין אותה ממקום למקום שאינן עושין יפה ולא כהוגן ואנו כבר כתבנו דעתנו בזה בפ' כל הכלים והא דתנן כלכלה והאבן בתוכה דייקינן עלה ואמאי תהוי כלכלה בסיס לדבר האסור וכל ההוא שקלא וטריא השמיט הרי"ף ז"ל מלכתבו והוא צריך תלמוד:

דף נט:

[דף קמ"ב ע"ב] טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא למימרא דרבא כר' יהודה ס"ל וכו' וקשיא לן והא אמרינן בפרק מפנין דג תפל אסור לטלטלו אלמא כל מידי דבר אכילה דלא חזי למיכל בו ביום עד מוצאי שבת ולכלבים נמי לא קאי לא מטלטלין ליה בשבתא דהא לא חזי למידי ובהא אפילו ר"ש מודה וא"כ היכי אמרי' הכא טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא משמע מדמתמהינן עלה דכל כה"ג שרי ר"ש דלית ליה מוקצה וא"כ ההוא דדג תפל דלא כר"ש וי"ל הכי קאמרי' טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא אלא לכלבים כגון בשר תפוח שתפח בו ביום לא מטלטלין ליה למימרא דרבא כרבי יהודה ס"ל והא אמר רבא לשמעיה טווי לי בר אווזא וכו'. והא דמטלטל שמואל גרעינין דתמרי פרסייתא אגב ריפתא לא היה צריך לכך דהא שמואל כרבי שמעון סבירא ליה דלית ליה מוקצה ובפרק במה מדליקין מפורש דלא אמר כה"ג אלא מאן דסבירא ליה רבי יהודה דאמר מסיקין בתמרים אבל אין מסיקין בגרעינין בשלמא רבא דמטלטל להו אגב לגינא דמיא אשכחן ליה בהדיא דס"ל כרבי יהודה כדדרש רבא אשה לא תכנס לבין העצים ליטול אוד וכו' אלא שמואל דס"ל כרבי שמעון כדאיתא בסוף פרק מי שהחשיך למה ליה דמטלטל להו אגב ריפתא אלא ודאי מדה יתירה היה נוהג

להחמיר על עצמו כי ההיא דאמר אביי אי לאו דאדם חשוב אנא כפא אכיפי למה לי ואמר רבא אי לאו דאדם חשוב אנא סכינא אבר יונה למה לי אף שמואל כך היה מחמיר על עצמו:

דף ס.

[דף קמג ע"ב] וסבר רבי יהודה סתם אסור והא תנן חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה אינו מטמא אלא לרצון אמר ר"ע ק"ו ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטן הרי הוא מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שהוא מיוחד בין לגדולים בין לקטנים אינו דין שמטמא לרצון ושלא לרצון אמרו לו לא אם טמא חלב האשה שלא לרצון שדם מגפתה טמא פי' מפני שהוא דם חללים שנאמר ודם חללים ישתה אלמא משקה הוא יטמא חלב הבהמה שלא לרצון שדם מגפתה טהור פי' לפי שאין חלב בבהמה ואין דמה מכשיר במגפתה אלא בשחיטה משום שנאמר על הארץ תשפכנו כמים אמר להם מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז דם לרפואה טהור אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצאין מהם לרצון טמאים שלא לרצון טהורים מאי לרצון דניחא ליה שלא לרצון בסתמא השתא ומה זיתים וכו' וקשיא לן אדמקשה ליה לר' יהודה לקשי לרבנן דאמרי בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור ואם לאוכלין הוא אסור כל שכן בסתם ואדמקשה מדוקיא דסתמא דזיתים וענבים לסתמא דתותים ורמונים לקשי מזיתים וענבים גופייהו בין לר' יהודה בין לרבנן דהא מודה רבי יהודה לרבנן בסלי זיתים וענבים דבין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור וכ"ש בסתם וניחא לן דלא דמי איסור שבת להכשר טומאה דהכשר טומאה בעיא משקה ובעיא דניחא ליה בגויה משום דכתיב כי יותן מים דומיא דכי יתן אבל איסור שבת לא בעיא דניחא ליה אלא כיון דהוי משקה אע"ג דלא ניחא ליה בגויה אסור משום גזירה דלמא אתי למסחט לכתחלה הלכך ליכא לאקשויי מהכשר טומאה דזיתים וענבים גופייהו לאיסור שבת לא לר' יהודה ולא לרבנן דהתם גבי טומאה כל כמה דלא ניחא ליה בגוייהו דמשקין לא מכשרי והיינו דקאמר שלא לרצון טהורין וגבי איסור שבת אף על פי שהכניסן לאוכלין ולא ניחא ליה במשקין היוצאין מהם כיון דבני סחיטה נינהו גזרינן דלמא אתי למסחט אבל מדוקיא דזיתים וענבים איכא לאקשויי ליה לר' יהודה מ"ש לגבי שבת דקא חשיב סתמא כמפרש למשקין אפילו בתותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו וגבי טומאה לא חשיב ליה סתם כמפרש אפילו בזיתים וענבים דבני סחיטה נינהו ודחינן לא לרצון בסתמא משום דה"ל סתם כמפרש למשקין דניחא ליה בהו שלא לרצון דאמר

בפי' לא ניחא לי ואיבעית אימא שאני סלי זיתים וענבים דמשקין דידהו לאיבוד קיימי ולא חשיבי לענין הכשר ולא מידי כשהן זבין שלא לרצון אבל לרצון גזירה היא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום וחדא מיניהו הבוצר לגת ב"ש אומרים הוכשר וב"ה אומרים לא הוכשר ושתיק ליה הלל לשמאי ואם נזרו והחמירו בפירושן לא החמירו בסתמן:

דף ס:

והא דאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אנו קבלנו פירושה אפילו בשבת שלא כדברי הרי"ף ז"ל שפירשה ביו"ט וכבר הארכנו בענין הזה בתחלת מסכת יו"ט:

דף סא.

וההיא דגרסינן בפ' חרש שנשא פקחת אבא שאול אומר נוהגין היינו שהיינו יונקים מבהמה מהורה ביו"ט ואסיקנא בדאיכא צערא לא בצערא של חולי אמרו כי היכי דלא תיקשי ההיא דר' מרינוס דאיתא בכתובות בפרק אע"פ אלא כגון שתאותו מושלת עליו והוא מתאוה לאותו דבר הרבה ודמיא להההיא דגרסיגן במסכת שבועות נשבע על ככר ומצטער עליה מהו כה"ג שרי ביו"ט ואסור בשבת ואם הוא צער של חולי כגון גונח מותר אפילו בשבת כר' מרינוס וזה הפירוק יותר מחוור ממה שכתב הרי"ף ז"ל:
ובי סריא מותרין לטלטל בתרין ובמציעאי אבל בקשין אסור והרי"ף ז"ל לא כתבה:

דף סג.

[דף קמט ע"א] לא לעולם דכתיב אכותל ומידלי ודקא קשיא לך דרבה תנאי היא פי' הא אוקמתא לברייתא היא דתניא מונה אדם את אורחיו כמה בפנים וכמה בחוץ מכתב שעל הכותל והוא דמדלי ורבי אחא הוא דלית ליה דרבה דאמר אפי' גבוה שתי קומות אבל לא מכתב שע"ג טבלא ופנקס גזירה שמא ימחוק והשתא דאתית להכי איכא לאיקומא נמי לפלוגתא דרב ביבי ודאביי כה"ג ובעין אוקימתא מציעתא דאוקימנא בדכתיב אכותל ומתתי הכא נמי אמרינן לעולם דכתיב אכותל ומדלי מ"ד שמא ימחוק חיישינן ואית ליה דרבה וכת"ק דרבי אחא מ"ד שמא יקרא לא חיישינן למחיקה כיון דמדלי ולא לקריאת שטרי הדיוטות דגודא בשטרא לא מחלף לה כרבי אחא ולית ליה דרבה והכי קאמר ליה אביי לרב ביבי מי לא מודית לי דליכא גזירה שמא יקרא כדכתיב אכותל משום דגודא בשטרא לא מיחלף אורי לי נמי בדמידלי דליכא גזירת שמא ימחוק ואמר ליה

רב ביבי לא לעולם איתא לגזירת שמא ימחוק אפילו בדמידלי וכרבה ואנן קיימא לן כרב ביבי משום דמסייעא ליה דרבה ות"ק דרבי אחא קאי כוותיה ובהלכות הרי"ף ז"ל כתב זה בחלוף למ"ד שמא ימחוק לא חיישי' ולמ"ד שמא יקרא חיישינן וא"כ לא חד מינייהו לית ליה דרבה דאפילו אביי לא חייש אלא לשמא יקרא אבל לשמא ימחוק לא חייש ולדידן דאוקימנא לרב ביבי אליבא דהלכתא כרבה וכת"ק לית לן ראיה למיסר כדחייק מיחק לא בכותל ולא בטבלא ופנקס דהכא דהא לא קי"ל כאביי דאמר שמא יקרא דאיכא למימר דלמא לא גודא בשטרא מיחלף ולא טבלא ופנקס בשטרא מיחלפי הלכך היכא דחייק מיחק כולהו שרי והיכא דכתב מכתב כולהו אסירי גזירה שמא ימחוק וכן הא דת"ר כתב שתחת הצורה והדיוקנאות אסור לקרותו בשבת מוקמינן לה בדכתיב מכתב ולא שנא מדלי ולא שנא מתתי כולהו גזירה שמא ימחוק ומסתייע הדין סברא דילן דאמרי' דרב ביבי אית ליה דרבה ואביי לית ליה דרבה מדתנן בפרק המוצא תפילין הקורא בספר שעל האסקופה ואוקמא אביי באסקופת כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניה ובאסקופה ארוך דאדהכי והכי מידכר דאלמא לית ליה לאביי הא דרבה וזו תשובה לדברי הרי"ף ז"ל:

דף סג:

והני תנאי דפליגי בדרבה כי הני תנאי דתניא אין רואין במראה בשבת פירוש שמא יראה בשערו שצדיך תיקון וילך ויביא זוג של ספרין ויתקן עצמו כרבה דחייש בנר אפילו גבוה שתי קומות שמא ילך ויביא סולם ויעלה ויטהו ולא אמרינן אדהכי והכי מדכר שהוא שבת ומימנע:

ר' מתיר במראה הקבועה בכותל בין של זכוכית בין של מתכת דאדאזיל לאמטויי זוג מידכר ודלא כרבה דאסר בנר אפילו גבוה שתי קומות אבל אם אינה קבועה והיא של מתכת אסורה אפילו לר' מפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלים ומתוך שא"צ להמתין ישכח ויתקן עצמו בה ושמעת מינה דבמראה של מתכת ואינה קבועה דכ"ע לא פליגי דאסורה כי פליגי של מתכת קבועה וכשאינה של מתכת בין קבועה בין שאינה קבועה ר' מתיר באלו וחכמים אוסרין בכולן מכאן אתה למד כי מ"ש הרי"ף בענין הזה אינו נכון והנשים שנהגו לראות במראה בשבת יש ללמוד עליהן זכות שלא נאסר לראות במראה של זכוכית אלא לאיש שמתקן עצמו בזוג של ספרים אבל האשה שאינה רגילה בנטילת שער בזוג מותרת לראות במראה של זכוכית ובמראה של מתכת אחד האיש

ואחד האשה כולן אסורין בשבת לפי שהיא עשויה להשיר בה נימין המדולדלות ובזה אחר האיש ואחד האשה שוין:

[דף קמט ע"ב] אי הכי בניו ובני ביתו נמי התם כדרב יהודה א"ר דאמר מותר לאדם להלוות לבניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבי' דאלמא קפידת קפידא הוא ואין כאן איסור משום מודד ומשום שוקל בשבת או ביו"ט כיון דליכא קפידא ואע"ג דלענין רבית ליה הלכתא הכי כי היכי דלא לסריך מ"מ שמעינן מינה דקפידת בניו ובני ביתו לאו קפידא נינהו ואסיקנא דבניו ובני ביתו אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה שרי ועם אחר אפילו בהשוואה אסור כיון דמקפידין זה על זה ואין זה מפורש בהלכות כפי הצורך:

דף סד:

מאי מקום קרוב רב אמר מקום קרוב ממש פי' כשידוע בבירור שבאו ממקום קרוב אז מותר לישראל לספוד בהם מיד ואם הדבר ספק ימתין בכדי שיבואו ממקום רחוק ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו כלומר תולין הדבר להקל ואמרינן מבעוד יום באו עד לחומה ובלילה לנו חוץ לחומה ולא באו בשבת אלא ממקום קרוב וכיוצא בזה נמצאו במקצת מקומות בתלמוד חוששין שפירושו תולין להקל כמו חוששין שמא באמבטי עיברה בחגיגה וחוששין משום זנות ואין חוששין משום קידושין במס' גיטין אף זה חוששין להקל הוא אמר רבא דיקא מתני' כוותיה דשמואל דתנן בסדר טהרות עיר שישראל ונכרים דרין בה וכו' וסייעתא דשמואל מדרב יהודה דאמר באמבטי ויש בה רשות מותר לרחוץ בה מיד שאני אומר משחשכה מוצאי שבת הוחמה האמבטי אלמא לקולא תלינן ולא פליג רבי יהודה עליה דת"ק דבמחצה נכרים ומחצה ישראל אפילו רבי יהודה סבר שימתין דכיון שהיא מרחץ גדולה וליכא רובה נכרים כי מחממי למרחץ אדעתא דכולם מחמי לה וכיון דלא פליג ר' יהודה ודיקא מתני' כוותיה דשמואל הלכתא כוותיה ויש בזה חלוף בהלכות הרי"ף גם בפירש"י נראה שיש גירסא משובשת שהוא גורס דייקא מתני' כוותיה דשמואל ותניא כוותיה דרב ונראה מדבריו שהוא סובר דהא דתנן עיר שישראל ונכרים דרים בה שהיא ברייתא ואינה אלא משנה וכן זה שאמרו בגמרא אמאי ימתין בכדי שיעשו פירשה הר' שלמה אדישא דקתני עשו לו ארון וחפרו לו קבר ואין זה הפירוש מתיישב על דעתנו ונראה לנו שאין ספק בעשו לו לנכרים וחפרו לו קבר דבר ברור הוא שמותר לקבור בו ישראל למוצאי שבת מיד אלא אי קשיא סיפא דמתני' דקתני ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית מ"ש הכא דאסור עולמית ובעיר שרובה ישראל אמרינן ימתין בכדי שיחמו חמין ואינם אסורים עולמית אע"פ שהוהמו

לצורך ישראל ה"ג נימא ימתין בכדי שיעשו הארון והקבר על מה תנן לא יקבר בו עולמית ופירשה עולא ורבי אבהו בעומד הקבר באסרטיא וארון מונח על הקבר באסרטיא דכיון דאיפרסמא מילתא אתו למימר זה הקבר הנעשה בשבת בשביל ישראל הקבור שם ואין זה כבודו של מת הקבור שם משא"כ בשאר מלאכות:

דף סו:

אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה פירוש אף על גב דסבירא ליה לרב הונא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת כדאיתא בפרק כירה הכא חששו להפסד מרובה מפני הבהמה שלא תעמוד טעונה ומפני הכלים שלא ישתברו והתירו לו להביא כרים וכסתות להניח תחתיה אע"פ שהן קרני דאומני שהן מוקצין מחמת מיאוס ומחמת חסרון כיס ולא חזו למידי אפילו לכסויי בהו מנא כשרגא דנפטא משום דחס עלייהו שלא יפלו וישתברו וכיון דלא חזו לצורך גופן לשום דבר אף לצורך מקומן אינן ראוין לטלטל אלא מן הצד ואם היו שליפי רברבי והיו תחתיהן כרים וכסתות לא היו מותרין לטלטלי משם ואוקימנא בשליפי זוטרי דלא מבטל כלי מהיכנו שיכול לשמוט כל כר וכר מתחתיהן כמעות שעל הכר שנוער הכר מתחתיהן ואין זה נעשה בסיס לדבר האסור שלא היו עליהן מבין השמשות ועוד שלא נתנן תחתיהן אלא על דעת לשמטן ושמעת מינה שאעפ"י שהתירו לו ליטול כלי שלא לדבר הניטל משום הפסד מרובה לא התירו לו בטול כלי מהיכנו שהוא דבר חמור שהכל מודים בו שהוא אסור בשבת ושמעת מינה שכל דבר שדעתו עליו לשמטו אין בו משום ביטול כלי מהיכנו הלכך הא דאמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה דדייקינן לה ממתניתין דתני אין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן כשמקצה הכלי מדעתו כל אותו היום לקבלת חביצה והשמן שזה הוא ביטול כלי מהיכנו אבל אם דעתו לנערן מותר וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה דאוקימנא בדרפי דאי בעי שקיל ליה והוא דכוון דעתיה להכי דאי אקצינהו מדעתיה אין לך רפה יותר מכלי תחת ביצה והוא אסור ומדאסיקנא בגמרא דלהפסד מועט לא חששו שמעת מינה שלא התיר רב הונא אלא מפני הפסד מרובה משום דס"ל לרב הונא כרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ומ"ש הרי"ף במקום הזה אינו נכון וכבר כתבנו ראשי דברים בענין הזה בפרק כירה ושם פירשנו מה טעם אין הלכה כרבי יצחק משום דרבים פליגי עליה ועוד דבשיטת רבי יהודה דאית ליה מוקצה אמרה ולא קיי"ל כוותיה וקשיא לן דרב הונא אדרב הונא דהא אמרינן בפרק מפנין דבמוקצה

לטלטול סבר לה רב הונא כר"ש ועל מה ס"ל אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת כרבי יצחק ועוד דהא רב חסדא בר פלוגתיה בהא ובהא בפרק מפנין ופרק כירה ויש לומר דחמור הוא כלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת אליבא דרב הונא כמוקצה לאכילה ורב חסדא מחליף להקל בזו ולהחמיר בזו דלא כרב הונא מכל מקום אין הלכה לא כרב הונא ולא כרבי יצחק ואנן השתא אף ע"ג דלא קי"ל כרבי יצחק ולא כרב הונא משום דפליגי רבים עלייהו כמו שכתבנו בפרק כירה לא שרינן בבולסא להביא כרים וכסתות אפילו בשליפי זוטרי דאפשר למשמטינהו דלאמטרחינן טירחא יתירהמבדבר שאין עליו תורת כלי כל עיקר כגון בולסא שהוא שברי זכוכית ולהפסד מועט כשברי שברים אין חוששין ובעל כרחך אית לן למימר הכי משום דלא מתרצא ברייתא דתניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות אלא בהכי ודיקא נמי דקתני עששיות דומיא דטבל דלא חזי למידי אף בהול עד שיהא מתוקן מה שאין כן בקרני דאומני דאע"ג דמוקצין הם מ"מ תורת כלי יש עליהן והא דקתני היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות וכו' לצדדין קתני היתה בהמתו טעונה טבל אינו נוטלו בעצמו לפי שאינו ראוי לטלטל כדתנן פרק מפנין אבל לא הטבל ואם היה צריך לתת כלי תחתיו דשאי כדתניא בפרק כירה נשברה לו חבית של טבל בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ואמרינן עלה התם טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ואפ"ה לא חזי לטלטולי בעיניה ואם היתה טעונה עששיות דומיא דטבל דהיינו בולסא אינו מביא כרים וכסתות להניח תחתיה אלא מתיר חבלין והשקין נופלין אף על פי שמשתברין ויש מפרשין כי שליפי זוטרי דקרני דאומני חזו לטלטל מע"ג כרים וכסתות כדבר שמלאכתו לאיסור לצורך מקומן אבל מעל גבי בהמה לא חזו לטלטולי שאין זה צורך מקומו אלא לפירוק משא דבהמה ודמי כמחמה לצל ושליפי רברבי מתוך שהם כבדים והוא חס עליהן שלא ישתברו ומקצה להו מקום יש בהם משום ביטול כלי מהיכנו ועל דרך זה הפירוש יש להעלות השמועה כולה בקושי ובדוחק:

דף סז:

[דף קנו ע"א] וזה שכתב הרי"ף דכתיב אפנקסיה דזעירי מהו לגבל ואמר לי אסור לא קי"ל הכי דשמעתיה כרבי אזלא ופליג עליה דרבי יוסי ברבי יהודה וקי"ל כוותיה דגיבול שתית ע"י שינוי מותר אפילו בעבה ושמא לא כתבה הרי"ף ז"ל ללמוד ממנו איסור גיבול אלא ללמוד ממנה היתר פירוק כדאמר בסיפא מהו לפרק אמר לי מותר:

סליק מסכת שבת